

Helēna Gūtmane — Armands Pužulis —
Pēteris Šķiņķis — Marc Geldof —
Eduardas Spiriajevas

No degradācijas uz reģenerāciju

Rokasgrāmata par
pilsētvides atjaunošanu
un atdzimšanu

Helēna Gūtmane — Armands Pužulis —
Pēteris Šķiņķis — Marc Geldof —
Eduardas Spiriajevas

No degradācijas uz reģenerāciju

Rokasgrāmata par
pilsētvides atjaunošanu
un atdzimšanu

Rokasgrāmata izstrādāta Interreg V-A Latvijas-Lietuvas
pārrobežu sadarbības programmas 2014.–2020. gadam
projekta "Degradēto teritoriju revitalizācija"
(Nr. LLI-386, Trans-form) ietvaros

Rīga, 2020

Projekts paredz revitalizēt pašvaldībām piederošas degradētās teritorijas ar dažāda rakstura vides piesārņojumu un veicināt zināšanu apmaiņu pašvaldību teritoriju attīstības plānošanas speciālistu vidū par īpašo vajadzību telpu ilgtspējīgo atkārtoto izmantošanu.

Projekta laikā īstenoti četru pašvaldību degradēto vietu attīrīšanas un sakārtošanas darbi, kopumā 5,53 ha platībā. Latvijā – Lūznavas muižas parkā Rēzeknes novadā, Daugavpils cietokšņa teritorijā, Krāslavā bijušo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu teritorijā Kalna ielā, un Lietuvā – Paņevežas pilsētas Skaistkalnis parkā, ar mērķi pārveidot tās par pievilcīgu un pieejamu vidi ikvienam iedzīvotājam. Vienlaikus vietu sanācijas darbiem, projekts paredz izstrādāt attīstības koncepcijas un rīcības plānus četru pilotteritoriju – divām pašvaldībām Latvijā un divām Lietuvā – revitalizācijai, balstoties uz projektā gūtajām zināšanām par īpašo vajadzību telpu atkārtotās izmantošanas veidiem, mērķiem un instrumentiem.

Pašvaldību teritoriju plānošanas speciālistiem trīs apmācību sesiju ietvaros bija iespēja gūt teorētiskas un praktiskas zināšanas par stratēģisko telpisko plānošanu, tās lomu cilvēku apdzīvoto vietu dzīvināšanā, īpašo vajadzību telpu revitalizācijā un pilsētu reģenerācijā. Projektā organizēti pieredzes apmaiņas un mācību braucieni uz īpašo vajadzību telpām Latvijā un Lietuvā, un Eiropas - pilsētām Prāgu Čehijā, Berlīni Vācijā un Eindhovenu Nīderlandē, iepazīstot dažādus IVT attīstības konceptus. Projektā izstrādāta metodoloģiska rokasgrāmata pašvaldību speciālistiem, kas ietver teorētisku informāciju par telpu atkārtotās izmantošanas jautājumiem, revitalizācijas un reģenerācijas labās prakses piemērus, kā arī atspoguļo projekta Trans-form pieredzi.

Kopējās projekta izmaksas 520 348,94 EUR.
Eiropas Reģionālā attīstības fonda līdzfinansējums, 85% 442 296,58 EUR.

Projekta partneri

Biedrība Eiroreģions "Ezeru zeme"
(Vadošais partneris)

www.ezeruzeme.lv

Pašvaldību kopīgā iestāde "Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde"

www.rsez.lv

Rēzeknes novada pašvaldība

www.rezeknesnovads.lv

Daugavpils pilsētas dome

www.daugavpils.lv

Krāslavas novada dome

www.kraslava.lv

Panevežas pilsētas pašvaldības administrācija

www.panevezys.lt

Visaginas pašvaldības administrācija

www.visaginas.lt

Vairāk par projektu:

<http://www.ezeruzeme.lv/lv/projekti-2014-2020/trans-form/>

Par šī izdevuma saturu pilnībā atbild biedrība Eiroreģions „Ezeru zeme” un tas nekādos apstākļos nav uzskatāms par Eiropas Savienības oficiālo nostāju.

No degradācijas uz reģenerāciju

Rokasgrāmata par pilsētvides
atjaunošanu un atdzimšanu

Rīga, 2020. gads

Sadaļu autori

Helēna Gūtmane

Pēteris Šķiņķis

Marks Geldofs (*Marc Geldof*)

Armands Pužulis

Eduards Spiriajevs (*Eduardas Spiriajevas*)

Izdevuma vadība

Rokasgrāmatas redaktore

Grafikas dizains

Izdevuma tehniskā redaktore

Tekstu korektori

Latviešu valoda

Angļu valodā

Lietuviešu valodā

Tulkojums lietuviešu valodā

ainavu arhitekta, "ALPS ainavu darbnīca", helena@alps.archi
asociētais profesors, LU ĢZZF, cilvēku ģeogrāfijas katedra
peteris.skinkis@lu.lv

pilsētplānotājs, "ALPS ainavu darbnīca", marc@alps.archi
pilsētplānotājs, armands.puzulis@outlook.com

Klaipēdas universitātes asociētais profesors, geostudijos@gmail.com

"ALPS ainavu darbnīca"

Helēna Gūtmane

Dārta Hofmane, "Hofman", d.hofmane@gmail.com

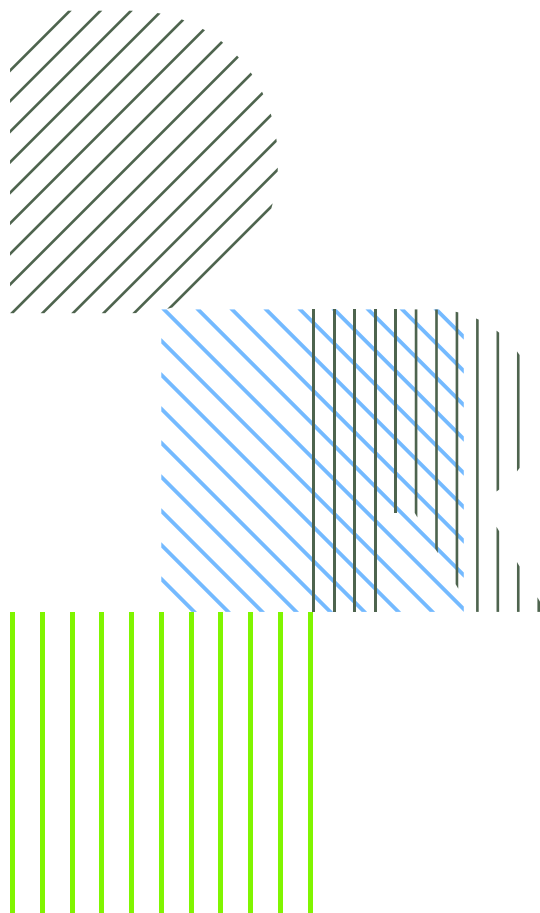
Karīna Grigoroviča

Ērika Gūtmane – Veselinga (*Wesselingh*), Jānis Loja

Ērika Gūtmane – Veselinga (*Wesselingh*), Marks Geldofs (*Marc Geldof*)

Eduards Spiriajevs (*Eduardas Spiriajevas*)

Pauls Balodis

Satura rādītājs

6 Redaktora priekšvārds

7 Summary (EN)

10 Ievads

11 Degradēto teritoriju atjaunošanas prakses dienaskārtības jautājumi

11 "From slum to chic" vai gruvešu pārvērtības: projekta mērķi un virzieni

12 Par rokasgrāmatu

1

13 No degradācijas uz reģenerāciju

14 Degradācijas teritorijas: divas sapratnes

15 Zinātniskā sapratne

17 Normatīvā sapratne

19 Degradētas teritorijas vai īpašo vajadzību telpas?

21 IVT veidošanas vēsture

22 IVT Atkārtotā izmantošana

22 Pieejas atkārtotai izmantošanai

23 Sanācija un remediācija

24 Revitalizācija un reģenerācija

27 IVT Atkārtotā izmantošana un reģenerācija

28 Reģenerācijas aspekti

30 Reģenerācijas rīki

32 Reģenerācijas programmas sagatavošana

34 Reģenerācijas procesa dalībnieki

36 Partnerība kā reģenerācijas instruments

2

38 Īpašo vajadzību telpas: atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri

39 Ievads

40 Reģenerācija

41 Slēgto raktuvju atkārtotā izmantošana

41 Emsas ainavu parks

46 Kompleksa pilsētas reģenerācija

46 Barselonas centrs

51 Ražošanas vietas atkārtotā izmantošana

51 PHILIPS kvartāls

55 Revitalizācija

56 Dzelzceļa teritorijas atkārtotā izmantošana

56 SPOOR NOORD (Ziemeļu dzelzceļš), Antverpene, Beļģija

61 SPOORZONE (dzelzceļa zona), Tilburga, Nīderlande

65 PARK AM GLEISDREIECK (parks pie Sliežu trīsstūra), Berlīne, Vācija

69 PARC DEL CLOT, Klotas apkaimes parks, Barselona, Spānija

73 Ražošanas teritoriju revitalizācija pilsētu centros

73 WESTERGASFABRIEK, Rietumu gāzes fabrika, Amsterdamā, Nīderlande

77 FORUM KARLIN UN CORSO KARLIN, Karlinas apkaime, Prāga, Čehija

81 Piesārņojošas darbības lauku apvidos

81 SUIKERFABRIEK, Cukura fabrika, Vērne, Beļģija

3

86 Transformation from slum to chic.

Projekta partneru pieredze

87 Par projektu

89 Apmācību semināri

90 1. seminārs. Rēzekne, Latvija

92 2. seminārs. Paņeveža, Lietuva

95 3. seminārs. Visagina, Lietuva

98 Projekta partneru IVT piemēri

99 Daugavpils

102 Lūznava

105 Paņeveža

107 Rēzekne

110 Visagina

4

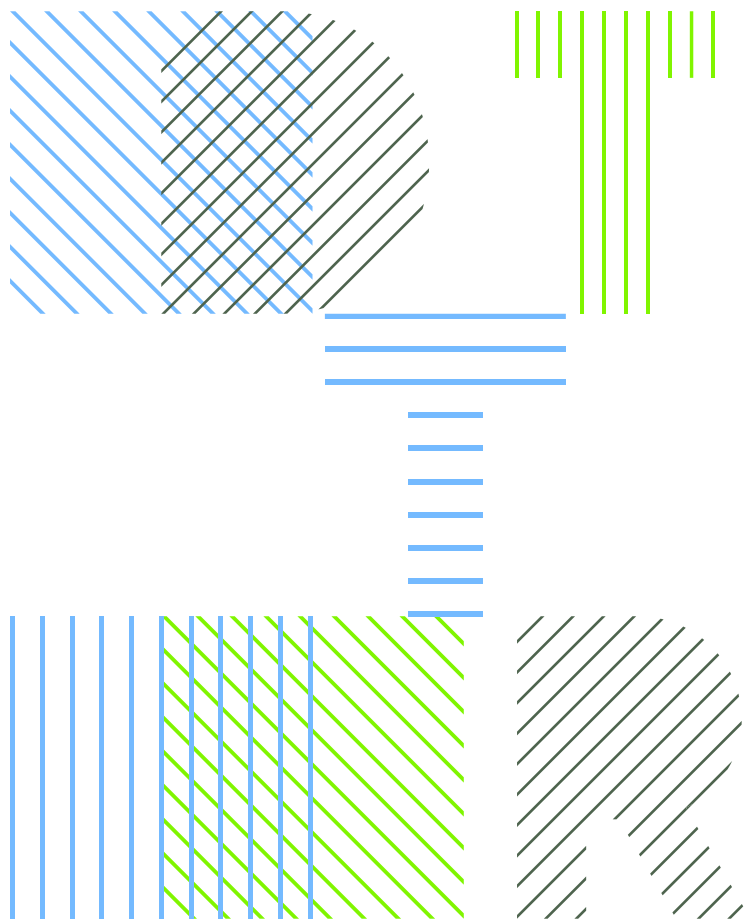
112 Rekomendācijas

113 12 reģenerācijas principi

114 IVT novērtēšanas kritēriji

5

130 Literatūras saraksts

Saīsinājumu saraksts

AŽ DRLT	pamesto zemju telpisko datu bāze Lietuvā
BEZ	brīva ekonomiskā zona
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas savienība
CAS	kompleksās adaptīvas sistēmas
CES	kompleksās attīstības sistēmas
ĢIS	ģeogrāfiskās informācijas sistēmas
IBA	<i>Internationale Bauausstellung (vācu val.)</i>
INTERREG	programmu sērija sadarbības stimulēšanai starp Eiropas Savienības reģioniem, ko finansē Eiropas Reģionālās attīstības fonds
IT	informāciju tehnoloģijas
IVT	īpašo vajadzību telpa, rokasgrāmatā aizstāj jēdzienu "degradēta teritorija"
KPM	komunikatīvs partnerības modelis
NS	<i>Nederlandse spoorweg (nīder. val.)</i>
MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
NMBS	<i>Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen (nīder. val.)</i>
NVO	nevalstiskā organizācija
PDL	<i>Previously developed Land (angļu val.)</i>
PPP	publiskā privātā partnerība
VŠB	Ostravas tehniskā universitāte
START-UP	jaunizveidots uzņēmums
WVI	<i>Westvlaamse Intercommunale (nīder. val.)</i>

Redaktora priekšvārds

Rokasgrāmata par pilsētvides atjaunošanu un atdzimšanu **No degradācijas uz reģenerāciju** tapusi pārrobežu sadarbības projektā ar izteiksmīgu nosaukumu “*Transformations from Slum to Chic*”. Abi jēdzieni – “*slum*” un “*chic*” – labi saprotami anglo-franču lingvistiskajā vidē, bet grūti tulkojami latviešu un lietuviešu valodās. Vārds *slum* ir cēlies no *Cockney* ielu slenga ar negatīvu nozīmi. To izmantoja, lai apzīmētu Londonas un citu Anglijas pilsētu industrializācijas laikā haotiski radušos nabadzīgos strādnieku rajonus. Vēlāk to sāka lietot angļiski runājošās zemēs citos kontinentos: Austrālijā, Jaunzēlandē, Ziemeļamerikā. Šodien *slum* ir viens no pilsētvides politikas atslēgas vārdiem, kurš apzīmē pilsētas daļas ar zemas kvalitātes mājokļiem un nabadzīgiem dzīves apstākļiem. Šis apzīmējums bieži veicina šķietami taisnīgus risinājumus, kas paredz šādu rajonu asimilāciju vai pat likvidāciju, tos nojaucot. *Slum* apzīmē parādību, kas nav raksturīga mūsu kultūras videi, kam ir citas formas, veidošanās vēsture un izpausmes. Savukārt, pārangliskoto franču vārdu *chic* no modes jomas slenga, labi zinām un bieži izmantojam sarunvalodā, apbrīnojot augstu eleganci un stilu. Šis vārds ir drīzāk emocijas, nevis parādības, apzīmējums. Taču pat nezinot *slum* un *chic* izcelsmi, mēs intuitīvi saprotam projekta nosaukumā metaforiski iekodēto ziņu: runa ir par zemas kvalitātes, novārtā pamestā pārveidošanu izcilajā. Šis īsais ieskats projekta nosaukumā lietoto jēdzienu vēsturē un būtībā ļauj izdarīt trīs vispārinājumus, kuri šīs grāmatas autoriem liekas svarīgi.

Pirmais attiecas uz transformāciju sociālo aspektu. Telpiskās vides izmaiņas savā būtībā ir sociālas parādības, kurām svarīga ir laika dimensija. Vietas, kuras apdzīvojam šodien, radīja citas sociālas grupas atšķirīgā kultūras kontekstā ar citu pasaules uztveri, un sabiedrība, kura tās izmanto pēc mums, arī būs no mums atšķirīga.

Otrais vērš uzmanību uz sapratnes un rīcības saistību. Veids, kā runājam par vides pārveidošanu, nosaka mūsu domāšanas robežas, publiskus sajūtas tēlus un uz tiem balstītus lēmumus par tālākām darbībām. Austrālijas urbānās attīstības vēsturnieks Alans Meins (*Alan Mayne*) savā grāmatā *Slums: The History of a Global Injustice* uzsver, ka jēdziena *slum* 19. gadsimtā iekodētais stereotips - negatīvā šādas pilsētvides uztvere - bieži īstenojas, izmantojot autoritārus un ekspansīvus plānošanas instrumentus, kuri tika vērsti uz šīs vides iznīcināšanu.

Trešais vispārinājums ir par globālās un lokālās sapratnes salāgošanu. Dzīvojot globāli organizētās komunikācijas laikmetā, profesionālajā ikdienā esam pakļauti dažādu jēdzienu, izpratnes atšķirību un spilgtu urbānu metaforu biežai mainībai no vienas puses, un nepieciešamībai pielāgot globāli veidotās urbānās politikas nostādnes lokālajam kontekstam, no otras. Abu procesu intensitāte un attīstības ātrums, reizināts ar vietējo sociālo un kultūras procesu īpatnībām, nodrošina zināmu normatīvo un rīcību jucekli. Tāpēc viens no nepieciešamākajiem darbiem šodien ir kopīgi saprast noteiktā pilsētvīdē notiekošo procesu būtību un ar šo sapratni salāgot plānošanas procesa organizāciju un šai videi piemērotus instrumentus.

Šīs trīs atziņas kalpo par rokasgrāmatas satura pamatu. Autori, balstoties uz pēdējā laika pētījumiem, savu profesionālo pieredzi akadēmiskajā, būvniecības un plānošanas praksē, Eiropas labas prakses piemēros un projekta īstenošanas laikā kopīgi gūtām atziņām, mēģina skatīt teritoriju degradāciju visaptveroši un rast atbildes uz jautājumiem: Kā veidojas degradētās teritorijas un sapratne par tām? Kāpēc šodien biežāk runājam par **revitalizāciju** un **reģenerāciju**, nevis par **degradāciju**? Vai un kā šo jēdzienu lietošana ietekmē plānošanas rīcības? Kādas pieejas un instrumenti vairāk atbilst **revitalizācijas** un **reģenerācijas** mērķu īstenošanai? Kas ir **labas prakses piemēru** veiksmes formula?

Atbildes uz šiem jautājumiem atrodamas rokasgrāmatas četrās sadaļās. Divas sadaļas ir teorētiski konceptuālas - pirmā, kur tiek pārskatīta degradēto teritoriju problemātika, un ceturrtā, kurā apkoptas rekomendācijas. Pārējās divas sadaļas ir balstītas uz pilsētvides praksēm – Eiropas labas prakses piemēru pieredzes apkopojums un projekta aktivitāšu un Latvijas un Lietuvas prakses piemēru apkopojums.

Atstājot lasītājam iespēju pašam iepazīties ar līdz šim tapušās plašās literatūras par degradēto teritoriju attīstības tehniskiem aspektiem ar apkopoto tematiskās literatūras saraksta palīdzību, autori cer, ka Latvijas un Lietuvas pilsētvides speciālisti, profesionālo skolu studenti, kā arī par lēmumu pieņemšanu atbildīgas personas, varēs atrast grāmatā idejas, kas kļūs par iedvesmu viņu dzimto vietu pārvērtībām.

Helēna Gūtmane

Summary (EN)

About the project

Project LLI-386 Transformations from Slum to Chic, Trans-form within the INTERREG V-A Latvia-Lithuania Programme 2014-2020, foresees the restoration of polluted and degraded territories of transformative municipalities – Luznava manor park in Rezekne district, Daugavpils fortress, former wastewater treatment plant in Kalna street in Kraslava in Latvia, and the Skaistkalnis park in Panevezys, Lithuania. Simultaneously to the remediation works, the project intends to elaborate development concepts and action plans for the revitalization of four pilot areas - for two municipalities in Latvia and two in Lithuania. The elaboration of the concepts and action plans involves knowledge on brownfields regeneration's goals, objectives and tools, gained during the workshops and study trips, organized within the project.

The total cost of the project was EUR 520 348,94. The project was co-financed by the European Regional Development Fund. The funding provided was 85%, or 442 296,58 EUR.

About the handbook

Within the scope of the project, a methodological handbook "FROM DEGRADATION TO REGENERATION" for specialists working in municipality authorities, was developed. It includes theoretical information on space reuse issues, examples of good practice in revitalization and regeneration, and reflects the "Trans-form" experience.

The target audience of the handbook is urban specialists, students of vocational schools, decision-makers - all those interested in the issues of degradation and regeneration and ways of solving it. In the authors' opinion, the work done during the project will serve as a tool to think, search and shape the users' own views and actions for each case.

The purpose of the book is to broaden the existing, traditionally used, understanding of brownfields. This is determined by the contemporary view and the need for a complex approach to addressing spatial development issues.

The structure of the handbook

The book is organized into 5 parts. The first part is devoted to understanding brownfields and related concepts, including specifically in Latvia and Lithuania. It also describes historical factors behind the formation of brownfields. A complex view of regeneration and space incorporates the physical, economic and social aspects of a multidimensional environment. This view is little reflected in the context of brownfields.

The second part is dedicated to examples of regeneration and revitalisation in Europe. In addition to the many positive stories, the book offers a structured view of each case, including process analysis that can be used for learning.

The third part is devoted to the project "*From slum to chic*". This section includes examples of the brownfields in Latvia and Lithuania, which participated in the project, and conclusions derived thereof.

The fourth part comprises recommendations for site regeneration and revitalisation. A set of criteria can serve as a guide to evaluate different aspects of degradation. In this section the readers can find the authors' view of the best practice, model and approach solutions best suited for Latvia and Lithuania.

The fifth part is a compilation of literature and additional references that can be used to obtain information on brownfields.

From degradation to regeneration: the handbook's content issues

The concept of brownfields is relatively new. It is most often attributed to abandoned, unused and polluted sites, buildings and larger areas whose degradation was the result of the collapse of the Soviet system. Creating attractive, high quality and sustainable living space and increasing its competitiveness is a common task not only in Latvia and Lithuania, but in the whole of Europe.

Brownfields are those to which we give status and meaning that distinguishes them from other areas, and that have features that diminish the value, use, and other aspects of the sites. Sometimes it is used as a counterpoint to developed areas. Traditionally brownfields are associated with pollution, abandonment, abandoned land, industrial or commercial needs. As there is no uniform regulation at EU level or in individual countries, different criteria are used for delimiting brownfields.

In Latvia, brownfields are unclearly defined in different regulations, distinguishing between brownfields, polluted, unbuilt, abandoned and unmanaged areas. In Lithuania, the term 'brownfields' (*apleista teritorija*) is used for both agricultural and industrial sites. Countries usually have financial instruments for the regeneration of such areas.

A brownfield is a social construct and contextually related to land use and societal values - one area may / may not be considered to be degraded depending on the criteria selected.

Degradation, as a process, is long-lasting and can encompass not only urban space but also the countryside with various land uses. It can have a multidimensional view, from a single slum to vast areas of regions that require different recovery tools. As a spatial phenomenon, degradation is viewed in a complex context - physical, economic, environmental, social, governance. In this sense, spatial planning suggests the use of a designation - Special Needs Spaces (SNS), which takes a broader view than the traditionally accepted one.

The ever-increasing complexity and dynamism of the spatial transformation process require the search for concepts that would fit the various aspects of this process. Different concepts are used to denote spatial regeneration - rehabilitation, remediation, purification, restoration, revitalisation and regeneration. Their meaning is similar but different in scale, methods used, and the range of issues to be addressed.

Regeneration is a specifically managed, inclusive and integrated enhancement of the area's ability to self-regenerate, including aspects of the biological environment, economic capacity, social potential and physical quality. It is strategic in its vision and in its action as a whole, with a view to tackling the problems of the area in an integrated manner (pollution, socially disadvantaged environment, unemployment, low economic attractiveness, etc.), contributing to significant long-term improvements. The regeneration process enhances the ability of the system to self-regenerate spatially under favourable conditions.

The regeneration process can be driven by both the public and the private sector, for example, in the context of Public-Private Partnerships (PPPs). In both cases, the community plays an important role, promoting neighbourhood ownership, and thereby engaging in neighbourhood processes. The process involves a set of sequential steps where the development of recovery programmes is important. Regeneration practices since the 1980s have two common features: programme implementation is provided by specialized agency-type governing bodies, and they are based on public-private partnerships to provide funding.

Depending on the scale, importance and scope of the SNSs, a variety of stakeholders are involved in developing the Communicative Partnership Model (CPM). A successful partnership contributes to a positive transformation of the partners involved and increases the efficiency of the instruments used.

The process of restoring SNSs is often hampered by a lack of knowledge, experience and shared understanding of the economic, social and environmental benefits of remediating a degraded environment.

Best practice examples

The 10 examples of European regeneration are described by location, context and problems, project aim, the programme, the project initiators, the governance, the participants, the results and the importance of the project. This structure enables the reader to view and compare each example in a complex way. All in all, they are examples of production and transport transformation in an urban environment. Regeneration in the Ems Landscape Park in Ruhr or the 'metastatic' policies of the urban Barcelona, revitalisation of the Northern Railway in Antwerp or the Veurne Sugar Factory, are examples of collaboration and citizen engagement, and from whose successes and failures we can learn. All projects are characterised by a purposeful municipal policy, which is rooted in vision, programme development, clear process organisation and the creation of cooperation networks.

Transformation from slum to chic. The experience of the project partners

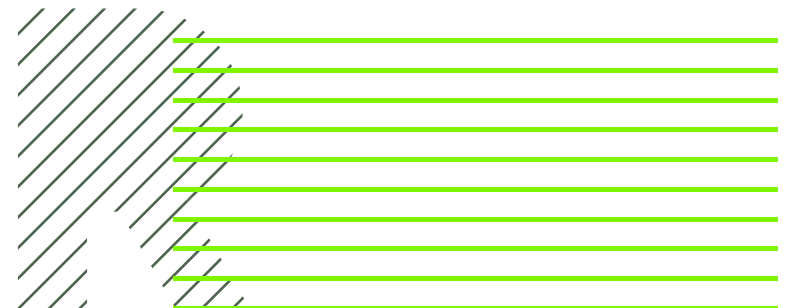
For the project participants, the very important aspects were three practical training, the exchange of experience and the study visits to the project partner territories and examples of good practices in Europe, where municipalities have successfully carried out 'transformations' of brownfields (Prague, Czech Republic, Berlin, Germany and Eindhoven, the Netherlands).

The trainings were organized in Rezekne, Panevežis and Visaginas. During the trainings, which combined theoretical knowledge sessions and interactive workshops, different issues on brownfield regeneration and revitalisations were discussed.

To increase knowledge in revitalisation of brownfields for territorial planners and legal experts working at municipalities and municipal institutions the best practice and methods on such subjects as financial aspects of revitalisation of brownfields, including investment attraction and development scenarios for degraded areas, will be carried out during the 1st series of theoretical trainings in Rezekne, Latvia.

The second workshop in Panevežis focused on models for transformation of degraded urban areas, including examples on best practice and failures. Gamification was introduced as an innovative method that helps understand local needs and expectations and plan for change. Gamified Placemaking is increasingly gaining recognition around the world as a method for inclusive and participatory urban planning and if prepared well, can become an essential tool to solve conflicts and moderate public and private interests. Training course in Visaginas aimed to increase the knowledge of sustainable urban and territorial planning related to urban transformation of degraded areas in cities for territorial planners and legal experts working at municipalities and municipal institutions in Latvia and Lithuania. During the course participants discussed impact of territorial planning, progressive urban planning practices. Different cases of territorial planning visions were presented and tested on a specific location in Visaginas.

In Latvia and Lithuania, it is practically viable to integrate regeneration aspects into long-term development strategies - documents defining the long-term development vision, goals, priorities and territorial specialisations of the respective municipality. When planning the spatial regeneration process, 12 regeneration principles should be implemented, which are combined into four types of action - vision, integrity, partnership and monitoring.

levads

Degradēto teritoriju atjaunošanas prakses dienaskārtības jautājumi

Degradēto teritoriju jēdziens ir salīdzinoši jauns. Visbiežāk tas tiek piedēvēts padomju sistēmas sabrukuma rezultātā pamestām, neizmantotām, piesārņotām vietām, ēkām un lielāka mēroga teritorijām. Veidot pievilcīgu, augstas kvalitātes un ilgtspējīgu dzīvojamo telpu un palielināt tās konkurētspēju ir kopīgs uzdevums ne tikai Latvijā un Lietuvā, bet arī visā Eiropā. Nepieciešamība pēc degradēto teritoriju atjaunošanas veicina ilgtspējīgu Eiropas pilsētvides attīstību. Izaicinājumi degradēto teritoriju sakārtošanas jomā ir līdzīgi daudzās valstīs: sadalītas zemes īpašumtiesības, liels iesaistīto pušu skaits, kopīga redzējuma trūkums vai pretrunīgs attīstības redzējums, tehniskas, ainavkoloģiskas un finansiālas grūtības piesārņotu teritoriju sanācijā, kā arī jautājumi par iesaistīto pušu atbildību. Pēdējais faktors ir saistīts ar bieži izplatīto komplekso degradētās teritorijas īpašumu piederību.

Degradēto teritoriju atjaunošanas procesu bieži vien kavē zināšanu, pieredzes, kā arī kopīgās izpratnes trūkums par ekonomiskām, sociālām un vides priekšrocībām, ko sniedz degradētās vides sakārtošana. Degradēto teritoriju atjaunošanas procesā izšķiroša nozīme ir ciešai sadarbībai un partnerībai starp dažādiem attīstības dalībniekiem.

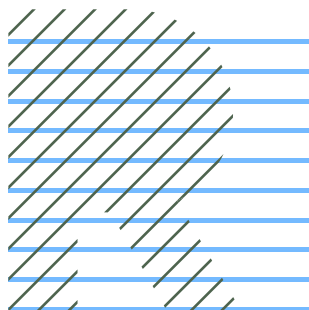
Pašvaldības meklē arvien jaunas integrētas pieejas, lai pilnīgāk izmantotu zināšanas, inovāciju kapacitāti un resursus, lai dažādas neatbilstoši izmantotas, pamestas, piesārņotas un citādi degradētas teritorijas atgrieztu izmantošanai mūsdienīgā kvalitātē. Degradētajām teritorijām jāklūst par pievilcīgām vietām, kur dzīvot, strādāt un veikt uzņēmējdarbību. Lai panāktu šo mērķi, nepieciešams apgūt līdzīgu un uzkrāt katram darītājam savu pieredzi, pilnveidot un pielāgot degradēto teritoriju atjaunošanas vajadzībām plānošanas instrumentus, izstrādāt un pārbaudīt praksē jaunus integrētas plānošanas un publiskā un privātā sektora sadarbības modeļus.

"From slum to Chic" vai gruvešu pārvērtības: projekta mērķi un virzieni

Projekts "*Transformation from Slum to Chic, Trans-form*" apvienoja Lietuvas-Latvijas pārrobežu reģiona organizācijas un pašvaldības - biedrību Eioreģions "Ezeru zeme", pašvaldību kopīgo iestādi "Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde", Rēzeknes novada pašvaldību, Daugavpils pilsētas domi, Krāslavas novada domi, kā arī Paņevežas un Visaginas pilsētu pašvaldības. Projekta mērķis ir radīt jaunu kvalitāti pašvaldību īpašumā esošajās īpašo vajadzību telpās.

Projekta ietvaros tika īstenotas vairāku veidu aktivitātes, vērstas gan uz dalībnieku pieredzes apmaiņu, gan uz telpiskām transformācijām. Dalībnieku pieredzes apmaiņas pasākumi sniedz jaunas zināšanas, izpratni un paņēmienus, kā teritorijas pārveidot par pievilcīgām un ilgtspējīgi izmantojamām. Tās ietver teorētiskas apmācības pašvaldību speciālistiem, kuri iesaistīti telpisko transformāciju procesā - teritoriju plānotājiem, būvvaldes speciālistiem, juristiem un citiem speciālistiem no Daugavpils, Rēzeknes, Krāslavas, Paņevežas un Visaginas pašvaldībām. Nozīmīgākās bija praktiskās apmācības, pieredzes apmaiņas un mācību braucieni uz projekta partneru teritorijām un citām labas pieredzes vietām Eiropā, kurās pašvaldības veiksmīgi īstenojušas degradēto teritoriju "transformācijas" (Čehijā, Vācijā un Nīderlandē).

Projektā telpisko transformāciju ietvaros paredzēts atjaunot pašvaldībām piederošās teritorijas ar dažāda rakstura vides piesārņojumu. Projekts paredz pārvērtības pašvaldību piesārņoto un degradēto teritoriju atjaunošanu - Lūznavas muižas parkā Rēzeknes novadā, Daugavpils cietoksnī, bijušo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu teritoriju Kalna ielā Krāslavā Latvijā un Skaistkalnes parku Paņevežā, Lietuvā. Projekta laikā tiek izstrādātas četras attīstības koncepcijas un rīcības plāni pilotteritoriju atjaunošanai.

Par rokasgrāmatu

Metodoloģiskā rokasgrāmata par pilsētvides atjaunošanu un atdzimšanu “No degradācijas uz reģenerāciju” apkopo projekta partneru sadarbību pieredzes apmaiņas pasākumus, kas notika no 2018. gada novembra līdz 2019. gada novembrim un ietvēra trīs sadarbības plānošanas seminārus Rēzeknē, Paņevežā un Visaginā, kā arī izbraukuma seminārus uz Berlīni, Vāciju un Eindhovenu, Nīderlandi. Grāmata izstrādāta, analizējot un apkopojot dažādas izpratnes par teritoriju revitalizāciju un reģenerāciju, teritoriju revitalizācijas un reģenerācijas modeļus, inovatīvas pieejas un risinājumus, juridiskos un finanšu aspektus, kā arī demonstrējot praktiskus teritoriju plānošanas labās prakses piemērus.

Galvenā rokasgrāmatas mērķauditorija ir Latvijas un Lietuvas pašvaldību speciālisti – plānotāji, projektu vadītāji un citi procesa dalībnieki. Rokasgrāmata vēršas pie visiem, kas ieinteresēti veidot kopējo izpratni par teritorijas degradāciju. Tā domāta kā palīglīdzeklis tiem, kas strādā pie savu pašvaldību pilsētu un ciematu dzīvināšanas: vietējām kopienām, sabiedriskajām organizācijām, zemes īpašniekiem, attīstītājiem un citām ieinteresētajām pusēm. Rokasgrāmata palīdz iegūt zināšanas, kā strādāt pie degradēto teritoriju atjaunošanas sadarbībā ar partneriem.

Grāmatas mērķis ir paplašināt esošo tradicionāli lietoto sapratni par degradētajām teritorijām. To nosaka mūsdienu skatījums un vajadzības pēc kompleksas pieejas, risinot telpiskās attīstības jautājumus. Jēdzieni tiek skaidroti tekstā attiecīgajās sadaļās. Galvenās domas ir izceltas atsevišķos teksta logos. Grāmata ir sadalīta 5 daļās.

Pirmā daļa ir veltīta degradēto teritoriju un ar to saistīto jēdzienu sapratnei, tajā skaitā specifiski Latvijā un Lietuvā. Tiek aprakstīti degradēto teritoriju veidošanās vēsturiskie

faktori. Komplekss skatījums uz reģenerāciju un telpu, kas ietver fiziskos, ekonomiskos un sociālos pārvades aspektus daudzvērtīgu vidē būs skatījums, kas maz atspoguļojas degradēto teritoriju kontekstā.

Otrā daļa ir veltīta reģenerācijas un revitalizācijas piemēriem Eiropā. Neskatoties uz daudzajiem pozitīvajiem stāstiem, grāmatā piedāvā strukturētu skatījumu uz katru gadījumu, tajā skaitā, uz procesa analīzi, no kā var mācīties. Trešā daļa ir veltīta projektam “*From slum to chic*”. Šajā daļā iekļauti Latvijas un Lietuvas degradēto teritoriju gadījumi un atziņas.

Ceturrtā daļa ir ieteikumi teritoriju reģenerācijai un revitalizācijai. Kritēriju apkopojums var kalpot kā ievirze skatīt daudzveidīgus degradācijas aspektus. Te būs arī autoru skatījums uz Latvijai un Lietuvai piemērotākajiem prakses, modeļu un pieeju risinājumiem.

Piektā daļa ir literatūras un papildu uzziņu apkopojums, ko var izmantot, lai gūtu informāciju par degradētajām teritorijām.

Rokasgrāmata nepretendē uz visaptverošu degradēto teritoriju un reģenerācijas procesa izklāstu. To ierobežo gan tās apjoms, gan jau pieejamā literatūra, kas radīta un apkopota citos projektos. Tādēļ ceram, ka projekta gaitā veiktās iestrādnes kalpos kā palīglīdzeklis, lai domātu, meklētu un veidotu savu skatījumu un rīcības katras vietas gadījumā.

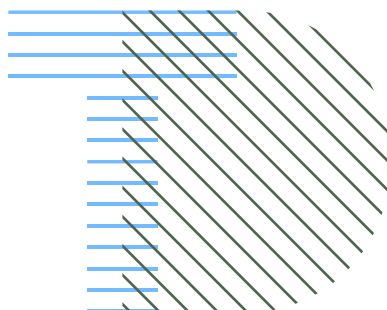
Autori atstāj lasītājam iespēju pašam iepazīties ar līdz šim tapušās plašās literatūras par degradēto teritoriju attīstības tehniskiem aspektiem ar 5. sadaļā apkopoto tematiskās literatūras saraksta palīdzību.

1

No degradācijas uz reģenerāciju

Degradētas teritorijas: divas sapratnes

Vārds “degradēts” mūsdienās ierasts ne tikai profesionāļa ausij, jo parādība, kuru tas apzīmē, kļuvusi par modernās materiālās pasaules neatņemamu sastāvdaļu. Var apgalvot, ka šodien mēs dzīvojam nepārtrauktā savas vides pārveidošanas “*form slum to chic*” procesā, mūsu apziņa un rīcības migrē starp “spožumu” un “postu” kvalitātes un komforta meklējumos gan individuālā, gan sabiedriskā līmenī. Materiālās vides postaža ir katrās urbānās telpas iezīme, atšķiras tikai mērogi, pakāpes un sabiedrības attieksme, un attiecīgi arī sabiedriskā un politiskā vēlme to mazināt. Dažāda veida vides objekti degradējas atšķirīgos veidos un laika posmos.

Nepilnīgi izmantotas vai pilnībā pamestas ēkas, dažreiz veseli kvartāli, kas pārtop par graustiem, nolaistas un nekoptās atvērtās telpas, nolietotie segumi un labiekārtojums ir ierasti skati teju katras pilsētas ainavā. Augot mērogā un degradācijas pakāpē, ilgtermiņā tās ne vien samazina apkaimes pievilcību, bet arī rada būtiskas sociāla un ekonomiska rakstura problēmas. Pamestas teritorijas ir iecienīti mitekļi sociālā riska grupām un bieži veicina kriminogēnās vides izplatīšanos. Fiziski bojājumi, kas rodas sliktā tehniskā stāvoklī esošai ēkai, kura netiek ekspluatēta, rada riskus cilvēku drošībai un veselībai un bojā pilsētas vizuālo tēlu. Rezultātā samazinās nekustamā īpašuma tirgus aktivitāte un mazinās attīstītāju vēlme darboties konkrētajā apkaimē. Zūdot apkaimes pievilcībai, mazinās vērtība arī tiem īpašumiem, kas ir labā stāvoklī, bet atrodas tuvumā nelabvēlīgai teritorijai. Savukārt ēkas, kuras ir iekonservētas, var radīt papildus slogu īpašniekam, meklējot finanšu un darbaspēka resursus to atjaunošanai (Jackson et al. 2010).

Līdz ar politisko un sociālo iekārtu maiņām, pamestām un nepilnīgi izmantotām teritorijām atrast pielietojumu kļūst arvien izaicinošāk. Cēlonis šādu teritoriju izplatībai

mūsdienās ir nekoordinēta attīstība un nepārdomāta plānošana (Jackson et al. 2010).

Apzinoties degradācijas parādību un veidojot publisko attieksmi pret to, tiek radīta sapratne par procesu. Arvien vairāk dažādās pasaules pilsētās kļūst aktuāls jautājums par teritoriju struktūras un telpisko standartu maiņu no vienas puses, un nepieciešamību apzināties procesu tā norises laikā no otras. Izpratne par procesa norisi izpratne lielā mērā ir abu, pētniecības un praktisko novērojumu rezultātu, apkopojums un atšķiras katras kultūras kontekstā. Zinātniskā izpratne lielā mērā ir urbānās politikas pamatā. Tai ir reģionālās kultūras atšķirības, taču globalizācijas laikmetā tiek veidotas arī globālās plānošanas politikas vadlīnijas. Tās tiek “tulkotas” lokālā līmenī, pielāgojot globāli veidoto zinātnisko sapratni vietējām urbānās kultūras iezīmēm un īpašībām. Tieši mijiedarbība starp zinātnisko sapratni un vietas urbānās kultūras kontekstu veido normatīvo ietvaru plānošanas politikai pilsētu un ciematu mērogā.

Zinātniskā saruna

Zinātniskā saruna tiek balstīta uz dažādu valstu praksi, kas tiek analizēta, apkopota un vispārināta. "Degradēts" saistāms ar līmeni, vārds "grade" (angl.) attiecas uz līmeni, rangu, dažādos kontekstos. Degradēts ir tas, kam ir pazemināts līmenis, kategorija. Šajā izpratnē degradētās teritorijas ir tās, kurām mēs piešķiram statusu, nozīmi, kas atšķir tās no citām teritorijām, un ir pazīmes, kas samazina teritoriju vērtību, izmantošanu u.tml.

Politiskā līmenī Eiropas Padomes par telpisko/reģionālo plānošanu atbildīgo Eiropas ministru konference (CEMAT)¹ ar degradēto teritoriju saprot teritoriju, kas iepriekš

1

Eiropas Padomes par reģionālo un telpisko plānošanu atbildīgo ministru konference (Council of Europe Conference of Ministers responsible for Spatial/Regional Planning (CEMAT)) - 40 gadu pastāvēšanas laikā ir sagatavoti telpiskās/reģionālās plānošanas politiku principi, lai paaugstinātu dzīves kvalitāti cilvēkiem visā Eiropas kontinentā. Dokumentā aprakstītas tēmas un principi no pirmās konferences 1970. gadā līdz pēdējai 2010. gadā.

Pirmajā konferencē 1970. gadā katra joma tiek apskatīta individuāli – pilsētu, lauku attīstības tendences, līdzsvars starp abiem elementiem. Maz uzmanības tiek pievērsts mobilitātei un pilsētu tīklojumam, vairāk tiek apskatīti iespējamie problēmu risinājumi specifiskajās teritorijās (industriālajās, kalnu apgabalos, pilsētu iekšienē, perifērijās). Principos dominē ierobežojumi, funkcionālās zonēšanas princips - mazāk elastīga pieeja, salīdzinot ar mūsdienām. Attiecībā uz reģenerāciju, septiņdesmito gadu idejās minēts, ka kultūras un mākslas pieminekļu atjaunošana var veicināt uzlabojumus pilsētvidē, ja tiek integrēta ar plašāku reģionālās plānošanas politiku. Tāpat arī minēts, ka vajāk attīstīti reģioni/vietas ir jāatbalsta no valsts puses, un jāveido līdzīgi kā attīstības centri, nodrošinot ar atbilstošām tehnoloģijām, nodarbinātības iespējām, un cita veida kapitāla pieaugumu. (CEMAT 2010)

1976. gada konferences galvenais temats bija pilsētas atjaunošana (*urban renewal*). Tā laika ministri vienojās, ka, lai nodrošinātu arhitektūras un ainavas īpašo raksturu, nepieciešama stingrāka kontrole ēku klasificēšanai un zonēšanai. Jo vairāk šādi mehānismi iestrādāti vispārējā pilsētas plānā, jo efektīvāki tie būs. Mājokļu politikai jānodrošina pieejamību visām sabiedrības grupām (pieņemamas cenas, atbilstošs tehniskais stāvoklis). Lielāks uzsvārs uz esošo ēku

izmantošana rūpnieciskā nolūkā vai noteiktiem komerciāliem mērķiem un kas var būt pakļauta zemas koncentrācijas bīstamo atkritumu vai piesārņojuma iedarbībai, un kuru sakopšanas gadījumā ir iespējams atkal izmantot. Dažreiz degradētas teritorijas jēdzienu arī izmanto, lai apzīmētu teritorijas, kuras iepriekš tika attīstītas, bet tagad ir novecojušas, tomēr ne vienmēr piesārņotas. (CEMAT Glossary, 2007)

Angļu valodas kultūras areālā – gan ASV, gan Lielbritānijā - degradētās teritorijas tulkojamas kā *brownfields* (angl.). Taču pastāv atšķirības starp degradēto teritoriju izpratnēm ASV un Eiropā. ASV degradētās teritorijas ir tās, kurās ir piesārņojums, tajā pašā laikā izslēdzot stipri piesārņotās teritorijas, kas tiek atjaunotas saskaņā ar atšķirīgu regulējumu. Eiropā degradētās teritorijas ietver arī neizmantotas, sākotnēji izmantotas, kā arī nepiesārņotas teritorijas, kas ir plašāks skatījums. Lielbritānijā degradētās teritorijas bieži tiek lietotas kā sinonīms iepriekš attīstītajām teritorijām - *Previously developed Land*. Telpiskajā plānošanā degradētās teritorijas tiek izdalītas lielā spektrā, ietverot piesārņojuma plašāku izpratni, izdalot pamestās, neizmantotās teritorijas, arī ievērtējot sociālos, ekonomiskos un vides faktoros.

izmantošanu, saglabāšanu un attīstīšanu, neapbūvēto zemju (īpaši lauksaimniecībai piemēroto) apbūvēšanu/attīstīšanu. Pilsētvides atjaunošana minēta kā fundamentāla daļa no visaptverošas urbānās plānošanas politikas, kas veicinātu vietējās kopienas labklājību un kontrolētu urbanizācijas procesus. Tas neietver tikai ēku atjaunošanu un interesi par vēsturi, bet arī sociālā kapitāla pieaugumu un sabiedrības vērtību apzināšanu. Plānošanas procesam ir jāstiprina ilgtspējīga pilsētu attīstība, ja nepieciešams, jāspēj mainīt cilvēku vērtības, domāšana un dzīvesveids. Fokuss uz resursu efektīvu izmantošanu, dažādu sociālo grupu iesaisti gan īstermiņa, gan ilgtermiņa plānošanā. (CEMAT 2010)

Septiņdesmitajos veidojas pirmās atziņas par reģenerācijas sociālajiem aspektiem – sabiedrības iesaistes nepieciešamība ir definēta kā pamats demokrātiskam plānošanas procesam. Minēts, ka "urbānā auduma intervencei jābūt ar mērķi atjaunot pamestās apkaimes, vienlaikus respektējot esošo sociālo struktūru un apkaimju īpašības". Respektīvi, tiek iezīmēta "mīkstās" reģenerācijas (*soft regeneration*) nozīme - ir jāšak ar pētniecību, idejām, komunikāciju ar vietējo sabiedrību, un jāveic citas, šķietami nelielas, bet ilgtermiņā nozīmīgas darbības. Publiskajam sektoram jāspēj dot adekvāts finansiālais atbalsts un citi mehānismi pilsētu atjaunošanai, tai skaitā jānodrošina sociālā platforma. Deviņdesmito gadu idejās (1994. gada konferencē Oslo, Norvēģijā) jau parādās ilgtspējīgas attīstības termins, urbanizācijas ietekme uz sociālo vidi un ekosistēmu, tiek skatīti ekonomikas un vides jomu mijiedarbības aspekti, tiek ievērtēta politiku ietekme uz piesārņojuma palielināšanu/samazināšanu. (CEMAT 2010)

21. gs. notika divas konferences – 2003. un 2006. gadā. Veidojas jau izpratne par plānošanas procesu atbilstoši mūsdienām. Tiek likti pamati privātās – publiskās partnerības (PPP) veidošanai, kas ir viens no reģenerācijas principiem (resursu kombinēšana). 2003. gada konferencē, kas norisinājās Ļubjanā, Slovēnijā, minēts, ka precīzs juridiskais rāmis ir nozīmīgs privātā sektora intereses piesaistīšanai, jo tas mazina politisko risku. PPP ir īpaši nozīmīgs Eiropas centrālajā un austrumu daļā, kur privātais sektors arvien piesardzīgi raugās uz šāda veida partnerībām. Skaidri noteikumi privātā sektora iesaistei pilsētai svarīgos projektos ir vitāli nepieciešami, lai risinātu jautājumus, kurus tikai kopdarbībā iespējams atrisināt – īpašumtiesības, noma, atbalsts uzņēmējdarbībai, tai skaitā, lai veicinātu lauku un pilsētu reģenerācijas procesus. PPP galvenajam principam, un vienlaikus arī mērķim ir jābūt – publiskajiem finanšu līdzekļiem ir jāstimulē privātā sektora finanses. (CEMAT, 2010)

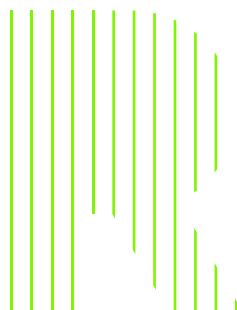
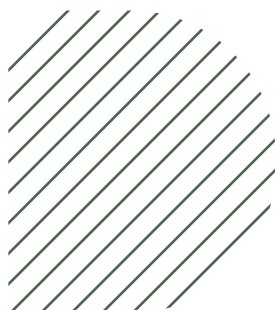
Degradēto teritoriju izpratnē būtiski ir noteikt, kas ir tās pazīmes, kas atšķir šādas teritorijas no citām. Bieži vien noteicošais ir teritorijas izmantošanas kritērijs. Ja teritorija tiek atzīta par degradētu, tad tās izmantošana iepriekšējiem mērķiem nav pieņemama, kā arī nav attīstāma bez iejaukšanās, sakārtošanas un izmaiņām. Degradētās teritorijas noteikšanai nozīmīga ir vēlamība teritoriju turpmāk izmantot.

Viens no šķēršļiem teritorijas atkārtotai izmantošanai ir fakts, ka mēs nevaram abstrahēti un precīzi noteikt, kas ir degradēta teritorija. Eiropas telpā izplatīta zemes izmantošanas fiziskā vidē balstīta pieeja, kur degradētas teritorijas tiek definētas kā vietas, kuras

- ietekmējusi teritorijas un pieguļošo teritoriju iepriekšējā izmantošana;
- ir pamestas vai neizmantotas;
- ir piesārņotas vai tiek uzskatītas par tādām;
- galvenokārt atrodas attīstītā pilsētvidē;
- iejaukšanās rezultātā var tikt atgrieztas lietderīgai izmantošanai.

Nenoliedzami, pilsētās pastāv degradēti objekti, bet to sanācija un revitalizācija ir tikai neliela daļa no urbānās reģenerācijas dienaskārtības jautājumiem.

Rokasgrāmata neapskata detalizēti katru degradēto teritoriju atjaunošanas darbību. Piemēram, par piesārņojuma jautājumiem jau pastāv bagāta literatūra. Vērtīgs saistīts informācijas apkopojums latviešu valodā atrodams, piemēram, 2010. gada veidotajā izdevumā *“Degradētās teritorijas. Rokasgrāmata. Starpdisciplinārs mācību līdzeklis degradēto teritoriju atjaunošanai - Mācību līdzeklis Latvijai un Lietuvai” VŠB, Ostrava.*

Normatīvā sapratne

Eiropas Savienībā nepastāv vienots normatīvs regulējums par degradētajām teritorijām, tādēļ sapratne veidojas katras valsts iekšējā regulējumā, kas saistāms ar teritoriālajām un vēsturiskajām īpatnībām. Latvijas normatīvajos aktos degradētā teritorija nav skaidri definēta, un pastāv pretrunas starp dažādos regulējumos lietoto jēdzienu.

Normatīvos lieto plašu sapratni, ietverot tādus raksturojumus kā piesārņojumu, pamestību, nepietiekošu vai neatbilstošu izmantošanu u.c.. Tomēr teritorijas attīstības plānošanā visbiežāk degradētās teritorijas tiek saistītas ar piesārņojumu. To nosaka galvenokārt vajadzības pēc daudzu agrāk industriālām vajadzībām izmantoto teritoriju sanācības. Degradētās teritorijas attiecina vairāk uz ražošanas objektiem urbānā vidē. Mazāk izplatīts ir fokusējums uz ainavu degradāciju, lauku teritoriju degradāciju u.c.

Latvijā normatīvais regulējums ne vienmēr skaidri definē degradētās teritorijas. Piemēram, piesārņojums tiek definēts plaši, ietverot vielas, vibrācijas, siltumu, troksni (likums "Par piesārņojumu"). No šī izriet, ka degradētās teritorijas pazīmes kā piesārņotai vietai var ietvert arī likumā minēto piesārņojumu. Bet piesārņota vieta likuma izpratnē ir augsne, zemes dzīles, ūdens, dūņas, kā arī ēkas, ražotnes vai citi objekti, kas satur piesārņojošas vielas, tādējādi sašaurinot piesārņojuma lietojumu. Degradētās teritorijas Zemes pārvaldības likumā tiek definētas šaurāk: "teritorija ar izpostītu vai bojātu zemes virskārtu vai pamesta apbūves, derīgo izrakteņu ieguves, saimnieciskās vai militārās darbības teritorija". Zemes pārvaldības likums nošķir neapbūvētās un degradētās teritorijas. Likums

nosaka neapbūvēto un degradēto teritoriju novērtēšanu un degradēto teritoriju pārvaldības un degradācijas novēršanas pasākumus.

Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi nodala degradētās, pamestās un neapsaimniekotās teritorijas. Tie nosaka, ka ir nepieciešams izvērtēt degradētās, pamestās un neapsaimniekotās teritorijas. Noteikumi paredz, ka Teritorijas plānojumā kā teritorijas ar īpašiem noteikumiem var noteikt arī piesārņotās, potenciāli piesārņotās un degradētās teritorijas. Tādējādi minētie jēdzieni ir normatīvi nodalīti. No tā izriet, ka degradēta teritorija nav pamesta vai neapsaimniekota.

Dažkārt degradētās teritorijas un piesārņotās teritorijas tiek kļūdaini pielīdzinātas viena otrai. Piesārņotas teritorijas var noteikt, izmantojot izmērāmus rādītājus. Degradētās teritorijas var raksturot arī rādītāji, kas nav vienkārši kvantificējami, piemēram, sociālā vide vai ainava.

Latvijā atkārtotās izmantošanas jautājumiem vietējās pašvaldības mēģina pievērst uzmanību teritorijas plānojumā, nosakot īpašās attīstības teritorijas ar plašām un elastīgām izmantošanas iespējām, tādējādi radot priekšnoteikumus šo vietu pievilcības veicināšanai. Arī atsevišķās attīstības programmu sadaļās tiek apskatīti reģenerācijas aspekti, piemēram, aprakstīts pašvaldības neizmantoto ēku tehniskais stāvoklis, attīstības potenciāls un iecerētie plāni. Biežāk minēts pēc autoru domām mazāk piemērots termins "degradētās teritorijas". Turklāt Latvijas gadījumā plānošanas dokumenti lielā mērā tiek pielāgoti publiskā finansējuma programmām, kurās ir specifiski nosacījumi atbalsta saņemšanai (teritorija jānosaka kā degradēta un jāsniedz pamatojums). Tāpēc ir pamats uzskatīt, ka Latvijā īsti nepastāv tik plaša mēroga teritoriju reģenerēšanas politikas vai stratēģijas, kā citviet Eiropā un pasaulē.

Latvijas pašvaldību attīstības plāni, stratēģijas un programmas ir dokumenti, uz kuriem daļēji tiek balstīta būvniecība, un tie palīdz noskaidrot vai plānošanas jomā reģenerācija vai degradētās teritorijas ir pašvaldības prioritāte. Ņemot vērā, ka šajā plānošanas periodā deviņi nacionālas nozīmes attīstības centri² īsteno integrētu teritoriālo investīciju pieeju, lai saņemtu ES fondu atbalstu ekonomisko, vides, demogrāfisko un klimata jautājumu risināšanai, šo pašvaldību attīstības programmās ir jāiekļauj sadaļa par pilsētvides izaicinājumiem. Tādējādi tiek nodrošināta septiņu specifiskā atbalsta mērķu ieguldījumu sasaiste ar aprakstu par minētajiem izaicinājumiem.

2 Republikas pilsētas – Liepāja, Ventspils, Jelgava, Jūrmala, Rīga, Valmiera, Jēkabpils, Rēzekne, Daugavpils

Lietuvā, līdzīgi kā Latvijā, jau vairākus gadu desmitus nav vienotas izpratnes par vides degradāciju, netiek izmantoti un aprakstīti ar likumu, tiesību aktiem vai citiem valsts dokumentiem vienoti jēdzieni, tādēļ neveidojas vienota sapratne par šādu teritoriju uzskaiti, reģenerāciju un pārvaldību. Degradēto teritoriju jēdziens tiek identificēts ar pamestajām teritorijām, atsevišķām ēkām vai to kompleksiem, ieskaitot pamestos lauku zemes. Taču dažādu tipu degradācijas mazināšanas pasākumu mērķi un noteikšanas metodes atšķiras.

Lauksaimniecībā neizmantotās zemes platības visā Lietuvas Republikas teritorijā konstatē ar attālinātas kartēšanas metodēm, t. i., interpretējot Lietuvas Republikas zemes virsmas satelītattēlus. Telpiskie dati par lauksaimniecībā neizmantotās zemes platību tiek uzkrāti Lietuvas Republikas teritorijas neapstrādāto lauku telpisko datu kopā AJ_DRLT. Datus centrālajam nodokļu administratoram iesniedz gadījumos, kad pamesto lauksaimniecībā neizmantotās zemesgabalu platība ir 0,10 ha vai vairāk. Pēc Reģistru centra datiem, kopumā 2018. gadā Lietuvā tika reģistrēti gandrīz 68,7 tūkstoši neapstrādāto zemju platību. Salīdzinājumam – 2013. gadā tika reģistrēti 128 tūkstoši lauksaimniecības zemes gabali ar neapstrādātu zemi, tie visi aptvēra apmēram 113 tūkstošus hektāru zemes, un tādējādi neapstrādāto lauksaimniecības zemesgabalu un zemes platību skaits dažu gadu gaitā ir samazinājies vairākas reizes, it īpaši zemes izmantošanas mērķa maiņas iniciatīvu rezultātā, t. i. no lauksaimniecības zemes uz dzīvojamo, rūpniecisko zemi. Šādi procesi notiek galvenokārt valsts lielpilsētu priekšpilsētās, kas daļēji noved pie neapstrādātās zemes platību samazināšanās, taču perifērās teritorijās šādi procesi nav intensīvi.

Saskaņā ar pašreizējo likumdošanu, ja kāds vēlas veikt uzņēmējdarbību un būvēt jaunu infrastruktūru degradētā teritorijā ar novājinātu infrastruktūru, pamestām bezsaimnieka ēkām, bijušajās rūpnieciskās ražošanas zonās, tad valstij jāmaksā 20 procenti degradētās zemes vērtības. Šādi tiesību akti pagaidām neveicina pamesto agrāko rūpniecības teritoriju reģenerāciju, pārplānošanu, atjaunošanu un pārveidošanu citām privātā biznesa attīstības vajadzībām. Investīcijas reģionos un degradētajās teritorijās tiek aizkavētas. Šobrīd vērojama nozīmīga reģionālā panīkuma un emigrācijas tendence (gan uz lielākajām pilsētām, gan uz citām valstīm). Agrākās rūpniecības vai ražošanas vietas ir pamestas, un to atjaunošanai nepieciešami lieli ieguldījumi. Šādu investīciju piesaistīšanai tiek piešķirts papildu atbalsts, taču daļa no šāda atbalsta vienmēr ir jāatmaksā valstij. Investīciju piesaiste tiek aizkavēta, tai pašā laikā veicinot neracionālu zemes izmantošanu. Novecojušas ēkas, kuru atjaunošanā nepieciešami pat par 30 procentiem lielāki ieguldījumi nekā jaunas ēkas būvniecībai jaunā vietā. Tas nozīmē, ka degradētās teritorijas joprojām paliek degradētas

un investīcijas tiek īpaši virzītas izolētās teritorijās, piemēram, BEZ, industriālajos parkos. Neapstrādātās zemes platības tiek publicētas interaktīvajā atvērto datu platformā www.regia.lt, kuru izveidojis un uztur Reģistru centrs. Tiek sniegta informācija par neapstrādātajām zemēm, taču līdz šim nav sistemātisku datu par degradētajām agrākajām rūpniecības teritorijām. Šāda informācija parasti ir ietverta pašvaldību dokumentos, taču ir svarīgi, ka privatizācijas laikā uzņēmēji un citas fiziskas personas privatizēja atsevišķas bijušo rūpniecības objektu ēkas un kompleksus, kas mūsdienās ievērojami apgrūtina degradēto teritoriju revitalizāciju vai reģenerāciju jaunam mērķim.

Degradētas teritorijas vai īpašo vajadzību telpas?

Degradētās teritorijas izpratne ir kontekstuāli saistīta ar zemes izmantošanas mērķi un sabiedrības vērtībām. Ja zemei ir lauksaimniecības izmantošana, tad tās aizaugšana (ar krūmiem) ir degradācija, turpretī, ja šī teritorija ir paredzēta apmežošanai, tad tas ir dabisks apmežošanās process. Dabiskas zaļās teritorijas var tikt un var netikt uzskatītas par degradētām, atkarībā no cilvēku vērtības izpratnes par dabiskuma vietu, piemēram, pilsētā. Citur mazdārziņi var tikt uzskatīti par degradējošu ainavu, ja attiecīgā teritorija tiek uzskatīta par apbūves rezerves zemi. Ja tā tiek akceptēta kā vieta dzīvesveidam, socializācijai, atpūtai un veselības uzlabošanai, tad tā nav degradēta teritorija, jo veiksmīgi pilda funkcijas un ir saskaņā ar vispārpieņemto vērtību izpratni. Ja teritorija kļūst par vērtību saskares vietu, pārklājas vietas fiziskās, ekonomiskās un sociālās komponentes. Tas ir izaicinājums plānotājiem: saprast un izvērtēt teritorijas mērķus un arī atbildēt uz jautājumu – vai tā ir degradēta teritorija, kas un kā tur būtu jāmaina.

Degradētā teritorija ir ne tikai piesārņota teritorija. Šī jēdziena sapratne paplašinās; daudzas parādības mūsdienās tiek apzinātas daudz plašākā kontekstā nekā agrāk. Tas prasa ekoloģiskas pieejas, savstarpējās ietekmes vērtējumus, daudzozaru dalībnieku iesaisti un sadarbību, lai kompleksī risinātu telpiskās attīstības problēmas.

Degradācija ir skatāma kā samērā ilglaicīgs process, ko izraisa dažādi apstākļi un kā rezultātā veidojas degradētās teritorijas. Kompleksuma izpratnē mēs viennozīmīgi varam runāt par degradētu telpu. Tikai respektējot tradicionāli lietoto terminoloģiju, mēs runājam par teritoriju. Degradēto teritoriju var skatīt plašāk – kā vietās balstītu sociālu konstrukciju ar tam sekojošu nepieciešamību pēc kopsakarību noteikšanas reģenerācijas procesā. Jēdzienu **“degradētas teritorijas”** būtu jāaizstāj ar jēdzienu **“ĪPAŠO VAJADZĪBU TELPAS”**.

Degradētajai teritorijai piemīt vairākas vides komponentes.

Pirmā ir fiziskā vide / teritorija / klasiskā izpratnē – kam tiek bieži piešķirts degradētās teritorijas statuss, kas saistīts ar piesārņojumu, pamestību un nepietiekošu izmantošanu.

Otrā ir ekonomiskā komponente. Tā saistās ar zemes vērtību, iespējamo iegūstamo peļņu, ekonomisko labklājību un ar zemes fizisko komponenti saistītajiem nodokļiem. Trešā ir sociālā komponente. Tā aptver pašu izpratni par degradāciju kā sociālu procesu, kas var nebūt obligāti sakņots fiziskajā komponentē, bet var būt saistīts ar ekonomisko komponenti. Mēs degradāciju saprotam atšķirīgi. Šī sapratne ir sociāli noteikta, un atšķiras dažādos vērtību un kultūras kontekstos.

Degradāciju var skatīt dažādos šķēlumos, piemēram, kā ainavu, kas pati par sevi ir sociāls koncepts. Mums tā var patikt vai nepatikt, to varam pieņemt un nepieņemt. Ainavai ir arī sava “cietā” pamatne, kas balstās fiziskajā telpā, augsnē, augājā, ar tā raksturojošajiem ķīmiski fizikālajām elementiem.

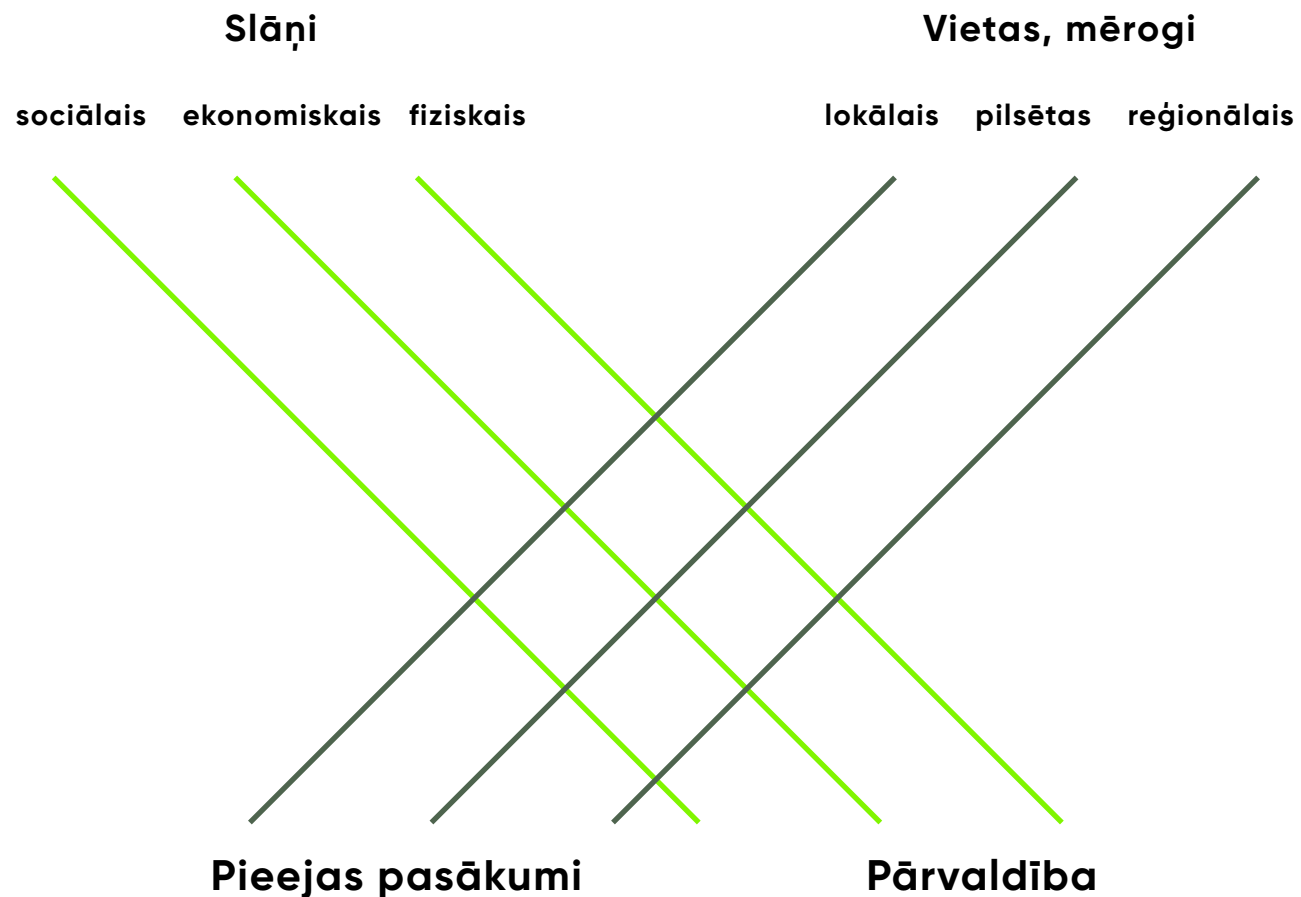
Cits šķēlums ir vide, kas, līdzīgi kā ainava, sakņojas fiziskajā, sociālajā un kultūras kontekstos, kā arī mūsu estētiskajā un vērtību izpratnē.

Atsevišķi izdalāms ir pārvaldības šķēlums, kas nosaka teritorijas reģenerācijas procesus. Tajā nozīmīga vieta ir teritorijas/attīstības plānošanai.

Vieta un tās mērogs ir bieži aizmirsts, bet ir telpas skatīšanai būtisks. Lokāla teritorija var aptvert vienu ēku, ēku grupu, pagalmu, kvartālu. Ir lielākas teritorijas, kas aptver pilsētas rajonus vai rūpnieciskās zonas. Maz tiek runāts par reģioniem, kas bieži ietver sabiedrībā noturīgus stereotipus un attieksmes.

Degradācijas pazīmes šeit var atšķirties to proporcijās, bet šiem mērogiem kopīgas ir fiziskās, ekonomiskās un sociālās vides komponentes.

Atšķirīgi mērogi prasa atšķirīgu rīcību. Maza teritorija ir saistāma ar lokālu plānošanu, un bieži galvenie spēlētāji ir privātpašnieki, apkārtējie iedzīvotāji, vietējā kopiena. Lielām teritorijām nepietiek tikai ar izstrādātu plānu, kā tās reģenerēt, bet nozīmīgi būs revitalizācijas pasākumi, kas ekonomiski un sociāli aptvers daudz augstāku iesaistīto līmeni. Veidojot dažāda līmeņa plānus, to ir svarīgi apzināties.

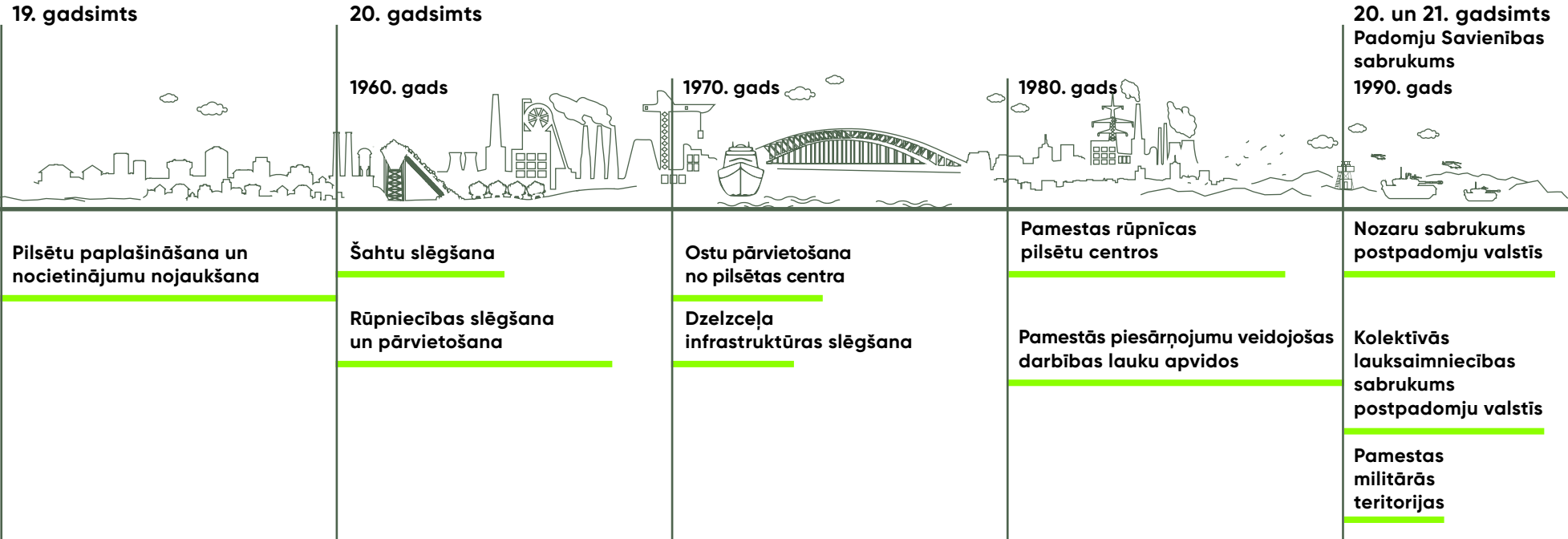
IVT veidošanas vēsture

Atkārtota teritorijas izmantošana nav pilnībā uzskatāma par mūsdienu fenomenu. Tas notika iepriekš un turpināsies arī turpmāk. Īpaši vēsturiski piemēri ir spāņu iebrucēju inku tempļu materiālu atkārtota izmantošana un seno ēģiptiešu tempļu elementu atkārtota izmantošana Eiropas pilsētās. Pedējie divi gadsimti būs pazīstami ar plašām pārvērtībām un atkārtotu izmantošanu ekonomisku, tehnoloģisku

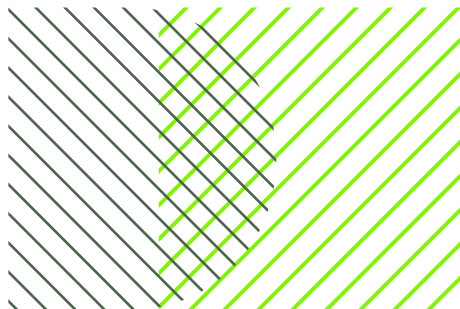
un politisku iemeslu dēļ. Ogļraktuvju un ar tām saistīto nozaru slēgšana skāra veselus reģionus, piemēram, Rūras reģionu Vācijā, kurš intensīvi attīstījās 19. – 20. gadsimtos kā metālapstrādes ražošanas centrs. Kuģniecības apjoma palielināšanās izraisīja ostu un ar tām saistītās (dzelzceļa) infrastruktūras pārcelšanu ārpus pilsētas centriem (piem. Barselona, Antverpene, Hammarbija-Sjostade, Stokholma, Helsinki). Novecojušo darbību pārveidošana pilsētu un lauku teritorijās radīja potenciālu jaunai attīstībai (*Wester-gasfabriek, Amsterdama, Park del Klot, Barselona, Park Citroën, Parīze, Cukura rūpnīca, Vērne*), kamēr Padomju Savienības sabrukums būtiski ietekmēja liela mēroga

teritoriju izmantošanu un veicināja šo teritoriju degradāciju. Sociāli-politiskās iekārtas maiņas rezultātā tika slēgtas rūpnīcas, pamestas lauksaimniecības zemes, militāro infrastruktūru īpašumi (daudzas raķešu bāzes mežu teritorijās, armijas pilsētiņas, piem. Skrunda, Gardene, Irbene, Vaiņode), kļuva pieejamas pirms tam aizliegtās teritorijas. Daudzas no tām bija piesārņotas un prasīja sanācījas un reģenerācijas pasākumus.

2. shēma IVT vēstures griezumus

IVT atkārtotā izmantošana

Pieejas atkārtotai izmantošanai

Industrializācijas seku rezultātā 20. gs. vidū pilsētas spējai “reģenerēties” uzmanību sāka pievērst ASV un Rietumeiropas plānošanas speciālisti. Sākotnēji tika meklēti risinājumi ēku un zemju ekonomiskā potenciāla attīstīšanai, mazāk domājot par ainavas kvalitātēm un īpatnībām, vietējās sabiedrības vajadzībām (Hurley, 2010). Publiskā sektora izstrādātie atbalsta mehānismi paredzēja šaura mēroga atbalstu privātajiem attīstītājiem, taču laika gaitā atbildība tika dalīta starp vairākām dažāda līmeņa pārvaldes iestādēm, un rūpēs par savu teritoriju tika iesaistīta vietējā kopiena (Couch et al., 2003). Līdz 21. gs. reģenerācijas process ir nepārtraukti attīstījies. Mūsdienās to raksturo īpaša vadība, daudzpusīgas un integrētas pilsētvides attīstības stratēģijas un partnerības pārdomātai, vietējās vajadzībās balstītai teritoriju transformēšanai.

Jebkura pilsētu attīstības joma kļūst arvien kompleksāka, dinamiskāka un mainīgāka. Tāpēc ir nepieciešams koordinēt teritoriju attīstību atbilstoši noteiktai politikai, lai tā spētu piesaistīt jaunus iedzīvotājus, uzņēmējus un radīt jaunās darba vietas. Telpisko transformāciju procesa aizvien augošā sarežģītība pieprasa tādu jēdzienu meklēšanu, kuri atbilstu šī procesa dažādiem aspektiem. Tāpēc blakus jau labi zināmiem telpiskās degradācijas un tās mazināšanas apzīmējumiem (sanācija, remediācija, attīrīšana, atjaunošana) profesionāļu valodā ienāk revitalizācija, reģenerācija, dzīvināšana.

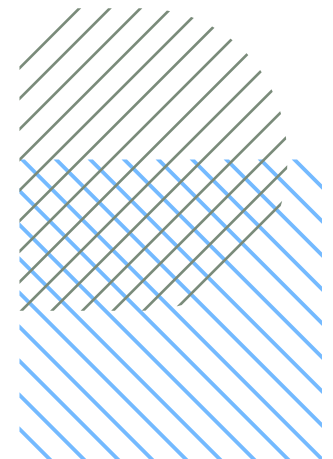
Sanācija un remediācija

Tāpēc, ka esam mainīgo procesu aculiecinieki un veidotāji, novērojot un piedaloties tajos “no iekšpuses”, mēs ikdienā pielāgojam dažādas izpratnes saskaņā ar savu pieredzi un meklējam tiem atbilstošākus vārdus. Parādību apzīmējumu meklējumi ir svarīgs process, kurā tiek veidota kopēja sapratne un, kā rezultāts, saskaņota rīcība. Lai apzīmētu degradēto teritoriju atjaunošanu un otrreizējo izmantošanu, tiek lietoti vairāki jēdzieni. Lai gan procesi, kurus šie jēdzieni apzīmē, ir savstarpēji papildinoši, to izpratnēs pastāv atšķirības. Tās visvairāk saistītas ar mērogu un procesa komponentu daudzveidību.

Mazāka mēroga vienas vai divu komponentu transformāciju apzīmē literatūrā bieži lietoti jēdzieni “sanācija” un “remediācija”. Vides sanācijas jēdziens ir biežāk sastopams profesionālā literatūrā un apzīmē piesārņojuma vai piesārņojošo vielu izvadīšanu no vides, piemēram no augsnes, gruntsūdeņiem, nogulumiem vai virszemes ūdeņiem. Sanāciju plašākā nozīmē latviski lieto kā fiziskās vides atveseļošanas apzīmējumu. Samērā nesen speciālistu vārdu krājumā ienācis vārds “remediācija”, kurš tiek lietots līdzīgā nozīmē. Atvasināts no latīņu *remediare* - ārstēt, dziedināt, “remediācija” ienāca pilsētvides plānošanas profesionālajā žargonā 20. gadsimta 60-os gados no

19. gadsimta medicīnas jomas (*Online etymology dictionary*). Tā jaunās nozīmes pamatā ir cilvēka organisma un dabas materiālās substances metaforiska salīdzināšana. Attiecībā uz degradētajām teritorijām, ar jēdzienu “vides remediācija” šodien saprot dabas fiziskās substances atveseļošanas procesu, tās atbrīvošanu no dažādu veidu piesārņojuma, bīstamo vai indīgo vielu izvadīšanu no vides, vai to ietekmes ierobežošanu (Kembridžas vārdnīca). Semantiskā atšķirība starp abiem jēdzieniem ir neliela un ir veidošanas procesā. Par sanāciju varam runāt, piemēram, kā projekta mērķi definējot piesārņotās substances attīrīšanas procesa tehnoloģiju veidošanu. Savukārt remediācija var tikt minēta gadījumos, kad fiziskās substances attīrīšanas virsmērķis ir dabas pamatnes kompleksā atveseļošana. Taču abu jēdzienu lietošana, tos savstarpēji aizstājot, pieļaujama, ja tiek respektēti teritorijas dažādi mērogi un tiem pakārtoto procesu īpatnības.

Samērā jauns, bet arvien populārāks sanācijas veids ir fitoremediācija, ar ko tiek apzīmēta modernā sanācijas tehnoloģija. Tā kompleksi izmanto augu un ar tiem saistīto mikroorganismu simbiozi, lai mazinātu piesārņojuma koncentrāciju vai toksiskās sekas vidē. Fitoremediācijas tehnoloģijai ir vairāki instrumenti, tādi kā fitoakumulācija, fitostabilizācija, fitotransformācija un citi. Attiecīgā tehnoloģija pašlaik ir attīstības un izpētes procesā (Degradēto teritoriju remediācija, 2019). Tāpat kā sanācija un remediācija, jēdzienu “fitoremediācija” pielieto, kad runa ir par vides fiziskās substances degradācijas mazināšanu.

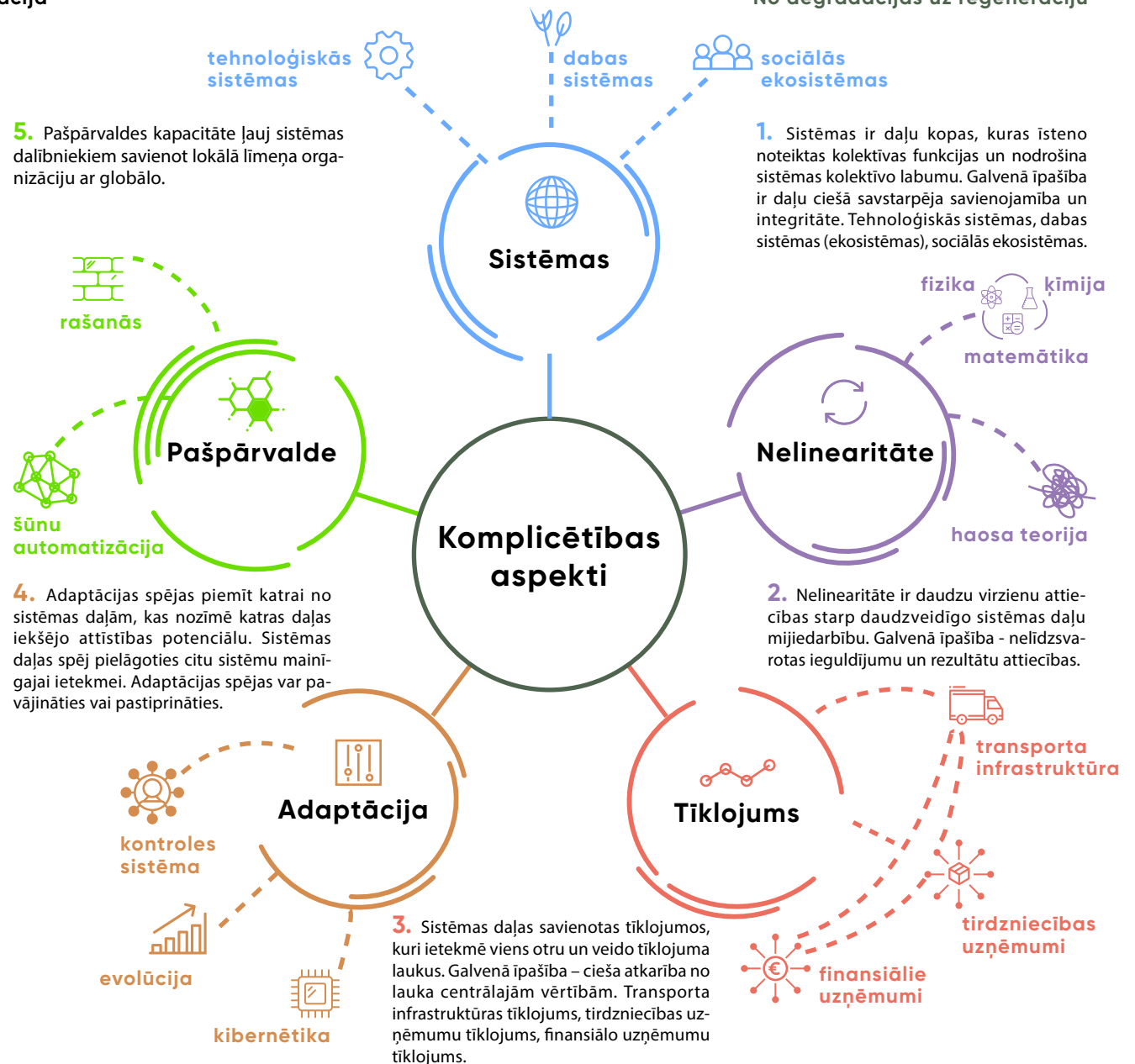

Revitalizācija un reģenerācija

Vides fiziskā substance nenoliedzami ir cilvēces dzīvotnes pamats. Taču plānošanas un telpisko transformāciju joma pirmkārt vērsta uz cilvēka darbību un tās seku apzināšanu un pārvaldību. Bieži, strādājot ar pilsētvides projektiem, profesionāļu uzmanība, un, sekojoši, arī rīcība, tiek vērsta uz fiziskās substances stāvokļa maiņu, ar to saistītiem izaicinājumiem, tehnoloģijām un normatīvo ietvaru. Sociālie, kultūras un psiholoģiskie telpisko transformāciju aspekti, kuru sarežģītā savstarpējā mijiedarbība un ietekme uz dabas fizisko pamatni piešķir absolūtu jēgu un nozīmību jebkurai rīcībai, paliek profesionālās darbības perifērijā. Pēdējās dekādēs cilvēkvides pārveidošanas kompleksajai parādībai tiek pievērsta arvien pastiprinātā zinātniskā uzmanība. 20. gadsimta otrajā pusē akadēmiskajā apritē saistībā ar zinātnes filozofiju tika ieviests jēdziens "komplicētība" vai "complexity" (Weaver, 1948). Vienlaicīgi komplicētības parādība kļuva par atslēgas vārdu sistēmu teorijās, arī dabas zinātnēs, kuras pēta sarežģītas organismu sistēmas, tādas kā bioloģija, ķīmija, fizika, matemātika, evolūcijas zinātne, vēlāk datorzinātne. Tiek runāts par kompleksām adaptīvām sistēmām (CAS), kompleksām attīstības sistēmām (CES) un, pēdējā dekādē, par kompleksām sociālām sistēmām (Mitleton-Kelly, 2003). Komplicētība kļūst par pētniecības tēmu arī saistībā ar infrastruktūras projektu pārvaldību (Saynisch, 2010, Cavanagh, 2017). Komplicētības teoriju lauks pats par sevi nav homogēns. Tas ir drīzāk pieeju izmēģinājums, lai risinātu sarežģītas sociālo aspektu, ekonomikas un tehnoloģiju attiecības. Runājot par vides transformāciju, lietderīgi atzīmēt piecus komplicētības atslēgas konceptus: sistēmas, nelinearitāte, adaptācija, tīklojums un pašpārvalde.

3. shēma Pieci komplicētības aspekti

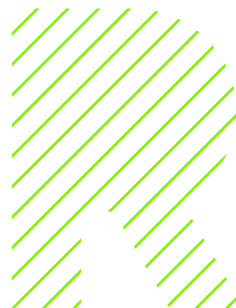
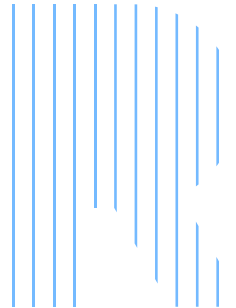

Dabas un sociālās kompleksās sistēmas netiek pārvaldītas centralizēti un vertikāli. To kopā satur daudzveidīgas horizontālas attiecības. Tehnoloģiskās sistēmas balstās precīzi modelētos tīkļos, dabas sistēmas – bioloģiski kodētos tīkļos, sociālās – savstarpējā uzticībā veidotajos tīkļos.

Ja tiek traucēta sistēmas integritāte un savienojamība, nelineārās horizontālās attiecības un lauka vērtības, mazinās sistēmas pielāgošanās, pašatjaunošanās un pārvaldes spējas. Tas var novest līdz sistēmas bojāejai.

Lai uzsvertu nepieciešamību veidot telpisko transformāciju instrumentus, kuri piemēroti komplekso dabas un sociālo sistēmu izaicinājumiem, profesionālajā leksikonā parādās jauni jēdzieni. Telpisko transformāciju gadījumos par "revitalizāciju" un "reģenerāciju" tiek runāts lielākā mēroga ar vairākām komponentēm. Šodien profesionālajā literatūrā un praksē jēdzieni "reģenerācija" un "revitalizācija" bieži vien tiek lietoti kā tuvi sinonīmi. Tomēr, saskaņā ar katra vārda etimoloģiju, vērts tos attiecināt uz laikā un mērogā atšķirīgiem telpiskās transformācijas procesiem.

Vārdu "revitalizācija" (*re-vitalisation*, angļu val. - kādas lietas, parādības vai organisma piepildīšana ar jaunu dzīvību, dzīvotspējas atgūšana) lieto plaši un daudzveidīgi. Visbiežāk, līdzīgi kā sanāciju un remediāciju, to attiecina uz teritorijas fiziskā stāvokļa uzlabojumiem, uzsverot to vispārējo raksturu. Par revitalizāciju sauc arī kādas teritorijas ekonomiskās komponentes uzlabošanas telpisko transformāciju

rezultātā. Šādā lietojumā galvenā pazīme, kas liecina, ka vieta tiek revitalizēta, ir īpašuma vērtības pieaugums pēc ilgāka krituma / stagnācijas posma. Ar revitalizāciju saprot arī īsā un vidēja termiņa plānošanas un attīstības programmas mazām līdz vidēja mēroga teritorijām, kas paredz pakāpenisku vairāku transformācijas instrumentu pielietošanu un aptver tehnoloģiskos un ainavekoloģiskos, un dažreiz arī ekonomiskos komponentus. Revitalizācija var ietvert ne tikai atsevišķu ēku vai kvartālu atjaunošanu, bet arī pievilcīgas publiskās ārtelpas veidošanu un teritorijas attīstību horizontālā veidā. Šajā procesā īpaša nozīme ir sociālo procesu stiprināšanai un komunikācijai – tikai tā iespējams vietu padarīt dzīvīgu. Pēdējā laikā izplatīts ir darbs apkaimes – mazās teritorijās, lai aktivizētu vietējo kopienu.

Latviešu valodā tiek lietots arī jēdziens "dzīvināšana", kas saprotams šaurāk - kā sociālo procesu sekmēšana atkārtotās izmantošanas teritorijā, lai panāktu cilvēku klātbūtnes un aktivitātes telpā (diennakts un nedēļas, mūža griezumā). **Dzīvināšana** izsaka **reģenerācijas** un **revitalizācijas** procesu sociālo nozīmi - atjaunota sociāli funkcionējoša vide.

Tāpēc **reģenerācija** būtu jāskata kā process, kas notiek plašākā teritoriālā (apkaimes, pilsētas) mērogā un kas iekļauj daudzu urbāno sistēmu pašatjaunošanās spēju stiprināšanu. Savukārt, revitalizācija skatāma kā konkrēta objekta vai objektu kopas (piemēram, industriālā kompleksa, vēsturiskas ēkas vai kvartāla) atjaunošana (Jackson et al. 2010).

Svarīgi atzīmēt, ka sociālās un ekonomiskās vides uzlabošana daudzos gadījumos ir sanācijas, remediācijas un revitalizācijas sekas. Projekta definēšana kā sanācijas, revitalizācijas vai reģenerācijas atkarīga no tā mērķa, objekta lieluma (tātad arī tā struktūras sarežģītības pakāpes), un arī no laika posma, kurā paredzēts projektu īstenot. Tas būtiski ietekmē pielietojamo instrumentu izvēli un nepieciešamo resursu piesaisti. Instrumentu efektivitāte, īpaši resursu plānošana, ir visvairāk pakļautas tam, ko sociālā psiholoģija sauc par kognitīvo ilūziju vai domāšanas kļūdu. Pēdējo dekadžu laikā radīta interesanta zinātniskā literatūra par kognitīvo kļūdu ietekmi uz projektu menedžmentu un rezultātiem (Flyvbjerg, 2008, Meyer & Pfnür, 2015, Flyvbjerg et al., 2018).

Reģenerācija var tikt definēta kā īpaši vadīta, aptveroša, integrēta teritorijas dzīvesvides pašatjaunošanās spēju uzlabošana, iekļaujot bioloģiskās vides, ekonomiskās kapacitātes, sociālā potenciāla un fiziskās kvalitātes aspektus.

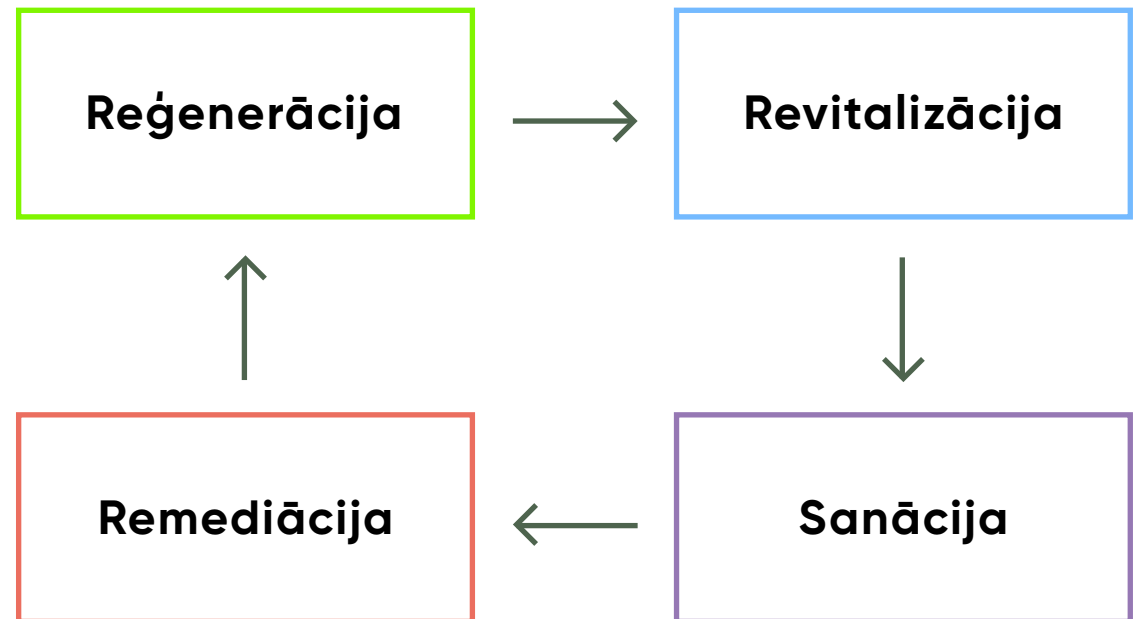
Tā ir stratēģisks redzējums un rīcību kopums, ar mērķi kompleksi risināt teritorijas problēmas (piesārņojums, sociāli nelabvēlīga vide, bezdarbs, zema ekonomiskā pievilcība u.c.) un veicināt būtiskus uzlabojumus ilgtermiņā.

Reģenerācija, atšķirībā no **revitalizācijas**, ir process, kura laikā un rezultātā tiek veidota dzīvīga, aktīva un pielāgoties spējīga dzīvesvide. Vārda "reģenerēt" (no latīņu *regenerare* - radīt un tikt radītam atkal, 15. gadsimtā lietoja reliģiskā kontekstā) nozīme uzsvēr sarežģītu sistēmu spēju pašām atjaunot zaudētās īpašības vai kvalitātes. **Revitalizācija** vienmēr paredz rīcības veicēju un rīcības objektu, **reģenerācija** - sistēmas vai to daļas spēju pašai atjaunoties, ja radīti tai labvēlīgi apstākļi.

Parasti reģenerācijas aktivitātes veic teritorijās, kurās atrodas daļēji vai pilnīgi pamestas ēkas, būves vai piesārņoti zemesgabali un ūdenstelpas, taču arvien vairāk uzmanības tiek pievērsts teritorijām, kuras šobrīd nav pamestas, bet, mainoties ekonomiskajai struktūrai un politikai, var zaudēt aktivitātes un pievilcību (Roberts & Sykes, 2000, Šķiņķis, 2017, Burinskiene et al. 2015).

Urbānā reģenerācija pilnīgākajā izpausmē ir integrēta, ilgtermiņa skatījumā balstīta pieeja urbānās teritorijas fizisko, vides, sociālo un ekonomisko problēmu risināšanai (Roberts 2000). Šādā izpratnē reģenerācija izšķirama no tādām telpiskām pārmaiņām, kas balstās tikai mājokļu stāvokļa vai noteiktās būves uzlabošanā (Clark, Wright 2018).

4. shēma IVT atkārtotās izmantošanas pieejas

IVT atkārotā izmantošana un reģenerācija

Īpašo vajadzību teritoriju atkārtotā izmantošana praktiski vienmēr ir cilvēku apdzīvoto vietu iedzīvotāju pasākumu pamatā, šo vietu reģenerācijas spēju atjaunošanas pastāvīgā un galvenā komponente. Reģenerācija kā pieeja ir piemērota situācijās, ja urbānā telpa nespēj pielāgoties ekonomisko apstākļu izmaiņām, ir vājinājušās tajā mītošās kopienas struktūras, kā arī tad, ja apbūve un fiziskā vide ir morāli novecojusi vai nolietota. Tāpat reģenerācija kļuvusi par plaši apspriestu konceptu ilgtspējīgas attīstības paradigmas popularitātes kontekstā.

Reģenerāciju var virzīt gan publiskais sektors, gan privātie investori (Clark, Wright 2018). Plānošanas praksēs reģenerācijai ir tendence īstenoties kā sociālās un ekonomiskās dimensijas līdzsvarošanas pieejai, izvirzot mērķi identificēt teritorijas ar augstāko attīstības potenciālu (Campkin 2014). Šādā situācijā reģenerācijā galveno lomu uzņemas uzņēmēji vai investori pēc tam, kad pašvaldībai ir izdevies radīt interesi par teritoriju kā vērtīgu nekustamā īpašuma

investīciju objektu (Campkin 2014). Pēc šāda reģenerācijas scenārija būtiski pēc iespējas paildzināt laika periodu, kurā vērtējamas pārmaiņu sekmes, jo investoriem reģenerācija ir veiksmīga, tiklīdz ir atpelnīti kapitāla ieguldījumi (Clark, Wright 2018).

Citos gadījumos tiek īstenota ilgtspējīga, kultūrvēsturiskajā mantojumā balstīta reģenerācijas pieeja (Fouseki, Nicolau 2018). Šīs pieejas centrā ir vēsturiski nozīmīgas ēkas, kas tiek atjaunotas un pielāgotas mūsdienu vajadzībām, kalpojot par bāzi inovāciju īstenošanai, ko papildināt no citurienes nākošām sociālām un kultūras vērtībām. Caur stratēģiskajām partnerībām, kopienu iesaisti un ilgtspējīga dzīvesveida veicināšanu reģenerācija iegūst sociotelpisku dominanci, tomēr bieži pieejas izmantošana tiek saistīta tikai ar cerībām par ekonomisko izaugsmi apkārtņē (Fouseki, Nicolau 2018).

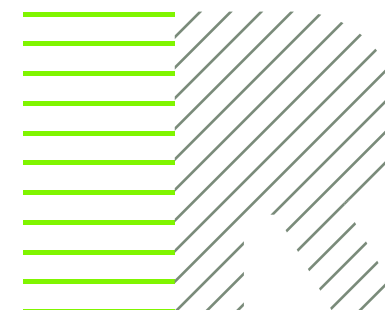
Pirms reģenerācijas plāna izstrādāšanas tiek rekomendēts veikt teritorijas analīzi, lai reģenerācija būtu vietā balstīta (Roberts 2000). Vietējo vērtību apzināšanās var palīdzēt arī attiecībā uz reģenerācijas praksēs esošo pārlieku lielo pārliecību par reģenerāciju kā materiālu procesu (Thurber 2018).

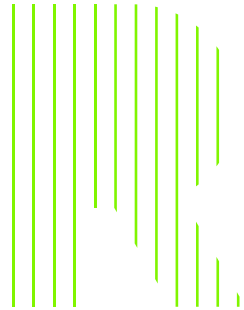
Apzinoties apkaimes kā zināšanu un sajūtu vietas nozīmi un pielietojot to apkaimes reģenerācijas pasākumu izstrādē, tiktu veicināta piederība apkaimē, un caur to arī iesaiste apkaimes procesos (Thurber 2018). Tādējādi tiktu novērsta situācija, kad apkaimes fiziskās pārveides iedzīvotājos veicina kopienu sociālās vērtības un vietas izjūtas samazināšanos (Woolrych, Sixsmith 2013).

Reģenerācijas literatūrā tiek uzsvērta nepieciešamība par mērķa grupu izvirzīt vietējās kopienas. Praksē kopienām bieži tiek atvēlēta pakārtota loma, cerot, ka teritorijas ekonomiskās vērtības celšanās veicinās līdzšinējo kopienu labvēlīgas pārvērtības (Campkin 2014).

Tomēr, tikai izvirzot kopienas un tās iedzīvotājus par mērķa grupu, tādējādi fokusējot izaugsmes paradigmu uz sociālo dimensiju, iespējams veicināt vides un sabiedrības veselības kvalitātes uzlabošanu (Campkin 2014).

Piemēram, Lielbritānijā reģenerācijas strukturēšanai tiek izstrādātas 10 gadu stratēģijas ar mērķi radīt labklājīgu kopienu vietas, un to izpildīšana balstās publiskā sektora finansējumā un pilnvērtīgā vietējo kopienu līdzdalībā reģenerācijas procesā (Woolrych, Sixsmith 2013). Pie tam, sniedzot esošajiem apkaimes iedzīvotājiem kontroli par apkaimes nākotnes virzību, netiek izslēgtas esošajā urbānajā struktūrā integrētas apkaimes iedzīvotāju sastāva un uzņēmējdarbības profila izmaiņas (Clark, Wright 2018).

Reģenerācijas aspekti

Reģenerācija ir aktuāla kā pilsētām tā dabas un lauku teritorijām. Īpaši tas attiecināms uz Latviju, kur laukos atrodas ievērojams skaits pamestu objektu no laikiem, kad bija kolhozi, un lauksaimnieciskā ražošana bija krietni lielākos apmēros nekā mūsdienās. Reģenerācija ir aktuāla arī jaunizveidotos ciemos un pilsētās, jo mainīgajos ekonomiskajos apstākļos arī šīs vietas laika gaitā var zaudēt pievilcību un dzīvotspēju.

Reģenerācija ir kompleksu pasākumu kopums, kurā ietvertās tēmas nereti ir tik plašas, ka visas nav iespējams integrēt obligāti izstrādājamajos plānošanas dokumentos. Tomēr šī procesa praktiska ieviešana jebkurā gadījumā sākas ar plānošanu. Sekmīgai urbānajai reģenerācijai ir nepieciešama stratēģiska, uz vietējām vajadzībām balstīta, starpnozarisks, daudzpusīgās partnerībās balstīta plānošanas pieeja. Kvalitatīvā reģenerācijas procesā teritorijas esošie un potenciālie lietotāji maksimāli daudz iesaistās attīstības plānošanā gan ar idejām, gan praktisku darbošanos. Mūsdienu pilsētu izaicinājumus ne vienmēr var atrisināt augstākā līmeņa vara, tāpēc varas vektors ir mainījies “no apakšas uz augšu” (*bottom-up*). Princips paredz maksimāli vienkāršot un atvieglot procesu darbībām, kuras var veikt vietējie iedzīvotāji, pēc iespējas mazāk skaņojot šādas aktivitātes ar augstāka līmeņa varu (Roberts, Sykes 2000).

Reģenerācijas priekšlikumi tiek īstenoti caur dažādiem jauniem, mērķtiecīgiem pārvaldības risinājumiem, piemēram, konkrētā teritorijā vai objektā nosakot īpašu nodokļu politiku, brīvākus nosacījumus uzņēmējdarbības uzsākšanai, organizējot mākslas un kultūras pasākumus,

kā arī iesaistot vietējās organizācijas. Ārēji par dzīvesvides “pārdzimšanu” liecina rekonstruētie objekti (ēkas, būves), taču galvenais teritorijas dzīvīguma elements vienmēr būs cilvēki un vietējā kopiena, kas radīs jaunas vēsmas un idejas (Roberts & Sykes, 2000).

Reģenerācija ir teritorijas iespēja atrast savu īpašo “odziņu”, attīstīt jaunas vietas un radīt oriģinālu, saistošu un interesantu dzīves telpu. Taču par reģenerācijas instrumentiem un to pielietošanu pastāv dažādi viedokļi un pieejas, kuras var saturēt reģenerācijas ietekmes mazināšanu vai zemu ilgtspēju.

Viens no tādiem piemēriem ir reģenerācijas aktivitāšu pārlieka vienkāršošana - vietās, kuras tiek atjaunotas, maz uzmanības tiek pievērsts patiesi nozīmīgiem vēsturiskiem aspektiem un notikumiem. Vēsturiskie elementi tiek izmantoti vien atmosfēras radīšanai ar mērķi stimulēt patēriņu, nevis sabiedrības uzmanības pievēršanai kādiem būtiskiem tematiem. Plānošanas literatūrā šo parādību, kas novērojama daudzās pasaules pilsētās, sauc par *facadism* (no angļu val.). Tādējādi īsā laika posmā iespējams radīt šķietami pozitīvas pārmaiņas, taču ar šādu pie-eju reti izdodas sagatavot augsni ilgtspējīgai turpmākai attīstībai. Ilgtermiņā raugoties, visos četros tematiskajos aspektos (fiziskais, vides, ekonomikas, sociālais) var palikt neatrisināti tādi jautājumi kā izveidotās ēkas vai infrastruktūras uzturēšana, transporta pieejamība, apkārtējās vides pievilcība, drošība un citi aspekti (Lever 2005; Roberts, Sykes 2000).

Vēl viens iespējama risks ir pārāk sadrumstalotas īpašumtiesības, jo reģenerācijas problemātika saistīta ar nekustamā īpašuma aspektu. Teritorijai var būt vairāki īpašnieki – kādam pieder ēkas, citam zeme, uz kuras tās atrodas, vēl citam pievedceļi, un vēl kādam – daļa no katra uzskaitītā elementa, tādējādi veidojot sarežģītu, apgrūtinātu īpašumtiesību situāciju. Līdzīgi, arī ēkas var būt izīrētas vairākiem nomniekiem uz atšķirīgiem noteikumiem uz ļoti ilgu laiku par ļoti zemu cenu vai ar neizdevīgiem īres noteikumiem. Sadrumstalotās īpašumtiesības arī ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc pilsētvīdē ilgstoši saglabājas grausti, degradēti un pamesti objekti (Jackson et al. 2010).

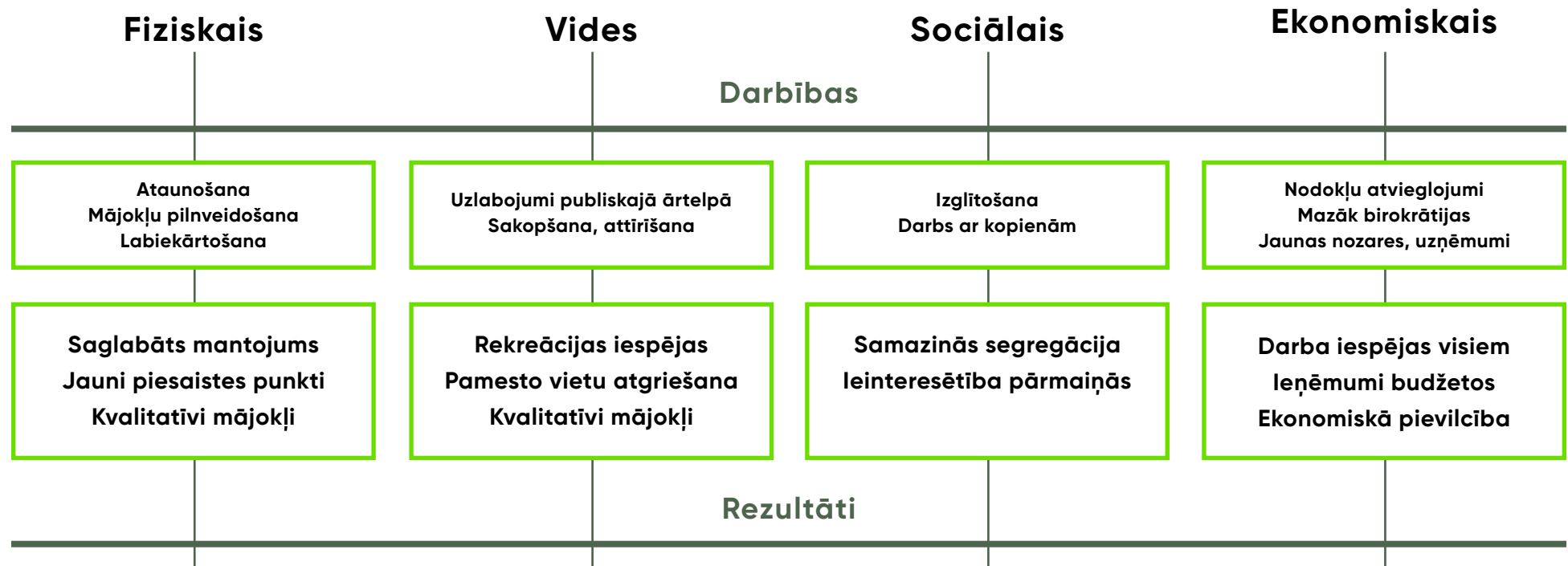
Nevēlamās sekas varbūt arī, ja teritorijas “dzīvināšanas” jautājums, līdzīgi kā attīstības plānošana, tiek pārlūkts uz publiskā sektora pleciem un pilnībā nodots tā atbildībā, jo valsts un pašvaldību darbības normatīvie akti paredz, ka attīstības plānošana, atkarībā no pārvaldības līmeņa, ir publiskā sektora iestāžu kompetence. Šeit ļoti svarīgi izsvērt publiskās-privātās partnerības instrumentu pielietošanas iespējas.

Reģenerācija pamatā ietver četrus aspektus – fizisko, vides, sociālo un ekonomisko. Attēlā ilustrēti piemēri darbībām, kas veicamas katrā dimensijā. Praktiski šie aspekti ir kā četras tematiskās jomas, kuras tiek apskatītas stratēģiska līmeņa plānošanas dokumentos.

Daudzi autori papildus izdala arī pārvaldības un kompleksās reģenerācijas aspektu. Pārvaldības aspekts ir vairāk aktualizēts 20. gadsimta otrajā pusē, kad palielinājās privātā sektora un vietējo un reģionālo pārvaldības iestāžu nozīme reģenerācijas procesā, tādējādi iesaistot arvien plašāku sabiedrības pārstāvju loku ar leģitīmu interesi. Pārvaldībā radās jaunas vēsmas - stratēģiskāks redzējums uz teritoriju

attīstību, līdzsvars starp publiskajām un privātajām interesēm, finanšu resursu kombinēšana, lielāka loma vietējai kopienai. Mūsdienās reģenerācija bez fiziskās vides pārveidojumiem ietver arī publiskā sektora mācīšanos un plašāku sadarbību ar vietējo kopienu iniciatīvu īstenošanā. Nenoliedzami, visi aspekti savstarpēji cieši saistīti un viens otru papildina.

Piemēram, atjaunots, vizuāli pievilcīgs objekts var mainīt teritorijas tēlu, uzlabot vides stāvokli, kā arī radīt interesi nekustamo īpašumu attīstītāju, vietējo iedzīvotāju, tūristu un uzņēmēju vidū. Tādējādi viens nopietns reģenerācijas projekts var uzlabot fizisko vidi un vienlaikus veicināt ekonomisko un sociālo attīstību.

5. shēma Četri reģenerācijas aspekti

(pēc Roberts, Sykes 2000; Šķiņķis 2017; Hurley 2010)

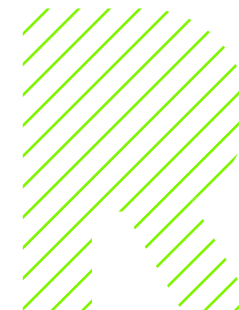
Reģenerācijas rīki

Degradēto teritoriju atjaunošanas metodikas pārsvarā orientējas uz diviem fiziskā līmeņa, tātad aprēķināmiem un izmērāmiem, aspektiem: augsnes piesārņojuma likvidācija un ekonomisko labuma, t.i., maksimālu ienākumu no zemes vienības gūšana. Sociālo vērtību un sabiedrības kultūras slāņi pārsvarā netiek iekļauti degradēto teritoriju atjaunošanas metodikās. Taču fiziskā vai ekonomiskā slāņa absolutizācija nedod atbildi uz vietas attīstības kompleksajiem izaicinājumiem. Fizisks aspekts sašaurina vietas kompleksās vajadzības līdz tās materiālās komponentes vajadzībām, bet, skatot degradāciju kā pamatā ekonomisku parādību, var veicināt sociālo segregāciju un diskrimināciju. Piesārņojums ir absolūta un vienīgā fiziskā kategorija, kas prasa novēršanas rīcību un kuras instrumenti ir tehnoloģiski. Citas sistēmas ir sociāli konstruētas un vietas kultūrā sakņotas.

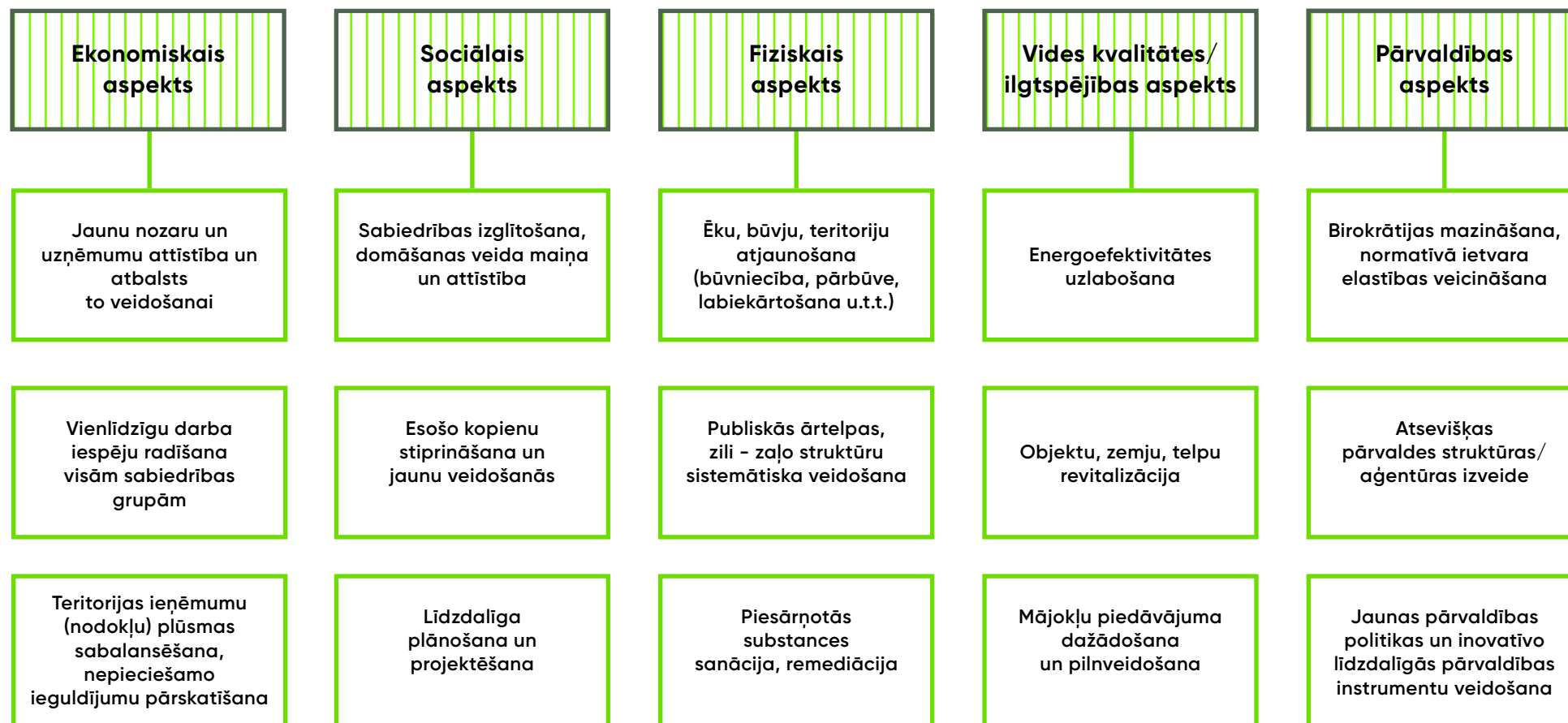
Pieejas **reģenerācijas** veicināšanai dažādās vietās ir atšķirīgas, gan pēc veikto aktivitāšu apmēra, gan iesaistīto pušu loka. Visbiežāk ar reģenerāciju saprot graustu nojaukšanu vai vēsturisko ēku atjaunošanu, kas ir tūlītējs, acīmredzams rezultāts pilsētas dzīvināšanas aktivitātēs. Taču mūsdienu globalizētā ekonomika un pilsētu attīstības

tendences veido jaunu izpratni par vietām kā par sociālo un ekonomisko aktivitāšu mijiedarbības telpām, mazinot telpisko un sociālo struktūru vienveidību (Syrett, North 2008). Līdz ar to, jebkurš mēģinājums risināt kādu no teritoriju problēmām (sastrēgumi, pamesti objekti, segregācija) nevar tikt skatīts atrauti no citiem jautājumiem. Visiem pārvaldes līmeņiem ir jāpievērš uzmanība, kādas pārmaiņas notiek teritorijā kopumā, apskatot ne tikai teritoriju degradācijas izraisītās sekas, bet arī novērtējot teritorijas spēju transformēties atbilstoši pārmaiņām. Lai arī pārvaldes iestādes bieži pauž viedokli, ka publiskais sektors nevar ieguldīt privātīpašumā, kvalitatīva un sakārtota publiskā ārtelpa, kuru publiskais sektors var uzlabot, ir būtisks faktors un atspēriena punkts teritorijas turpmākajā attīstībā.

Atbilstoši **reģenerācijas** aspektiem tiek noteikti izmantojamie rīki, kuru izvēli nosaka teritorijas vajadzības un mērķi. Plānotie rīki vienlaicīgi tiek formulēti kā noteiktā aspekta uzlabošanas uzdevumi.

**Atbilstoši dažādām reģenerācijas pieejām,
kuru izvēli nosaka teritorijas vajadzības un mērķi, ir raksturīgi uzdevumi:**

Reģenerācijas programmas sagatavošana

Reģenerācijas programma ir kompleksā pieeja, kas izmanto IVT atkārtoto izmantošanu kā cilvēkvides atdzīvīšanas veicinātāju. Varam runāt par reģenerāciju, ja tiek veiktas kādas no zemāk nosauktajām darbībām.

- Integrētas programmas un stratēģijas izstrāde
- Sagatavošanas posma pasākumi – sabiedrības iepazīstināšana ar degradēto teritoriju, ārtelpas un ēku īslaicīgā izmantošana
- Teritorijas mārketinga aktivitātes
- Procesa organizācija kārtās
- Līdzdalīga finansējuma plānošana un pārvaldība
- Publiskās-privātās partnerības modeļu veidošana

Īpašo teritoriju noteikšanai un pārveidošanai nozīmīgi utilitāri, tas ir, ar noteiktiem uzdevumiem saistīti, mērķi – teritorijas izmantošanas plāni nākotnē, nepieciešamās investīcijas revitalizācijai un programma reģenerācijai. Mainot teritorijas izmantošanu, nepieciešams paredzēt sākotnējos ieguldījumus, kas sagatavo teritoriju citai

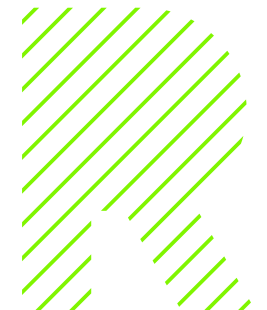
izmantošanai. Ja paredzēts to izmantot iepriekšējiem mērķiem, būs nepieciešami ieguldījumi, lai attīstītu, piemēram, nojaucot nevajadzīgās būves.

Reģenerācijas programmu izstrāde ir īpaši būtisks instruments gan katras teritorijas īpašā rakstura un komplekso attīstības vajadzību, gan šīs plānošanas un pārvaldības prakses īpaši kompleksā rakstura dēļ.

Eiropā reģenerācijas pieejas kā jauna veida stratēģijas un partnerības noteiktu teritoriju transformēšanai tika veidotas jau 20. gadsimta otrajā pusē. Reģenerācijas politikas un rīcības sākotnēji bija sarežģītas. Izstrādātie mehānismi paredzēja šaura mēroga privāto attīstītāju atbalstu no subsidi-jām u.c. veida publisko finansējumu, un tām trūka vietējās pašvaldības vai kopienas lomas. Laika gaitā reģenerācijas aktivitātes un atbildība par tām tika sadalīta starp dažādām vietēja līmeņa aģentūrām un pārvaldes iestādēm, tādējādi tuvinoties vietējai kopienai un to plašāk iesaistot rūpēs par savu teritoriju (Couch et al., 2003).

Reģenerācijas praksēs kopš 20.gadsimta 80–ajiem gadiem ir divas kopējas iezīmes: programmu īstenošanu nodrošina speciāli veidotas aģentūru tipa pārvaldes institūcijas, un finansējuma nodrošināšanai tās balstās publiskā un privātā partnerībā.

Reģenerācijas programmas mēdz ietvert savstarpēji atšķirīgas un vienlaikus savstarpēji papildinošas tematiskās jomas, kā arī konkrētus priekšlikumus pilsētas problēmu risināšanai.

IVT atkārotā izmantošana un reģenerācija Reģenerācijas programmas sagatavošana

No degradācijas uz reģenerāciju

7. shēmā attēlotas reģenerācijas programmas komponentes, kuras, ja savstarpēji saistītas, spēj nodrošināt īpašas teritorijas veiksmīgu atdzīvināšanu. Šīs komponentes ir priekšnosacījumi, kuri ietver iesaistīto pušu analīzi, principi pārvaldības organizācijai, pārvaldības īstenošanas galvenie elementi un programmā definējamo rīcību veidi. Balstoties uz vairāku veiksmīgu īpašo teritoriju reģenerācijas gadījumiem visā pasaulē pēdējo divu dekāžu laikā, iespējams noteikt reģenerācijas programmas īstenošanai nosacīto laika posmu. Tas, protams, mēdz būt atšķirīgs dažādos ģeogrāfiskos un sociāli-poliskos kontekstos, taču **8. shēmā** redzamais laika sadalījums dod priekšstatu par nepieciešamajiem laika resursiem.

Priekšnosacījumi

Ietekmīgas/organizētas ieinteresētās puses

Formulēti un saskaņoti mērķi, uzdevumi, iespējamie risinājumi, pielietojamie instrumenti

Pašvaldības un partnerinstitūciju līdzdalība

Pārvaldes principi

Īpaša pārvaldes institūcija (aģentūra)

Jaukta finansējuma modelis (privātā-publiškā partnerība)

Pastāvīga vadība un uzraudzība, efektīvi komunikācijas modeļi

Īstenošanas pamata elementi

partnerībā balstīta

pārvaldības modeļa izveide (pašvaldība/attīstītāji/sabiedriskās un nevalstiskās organizācijas)

IVT noteikšana

7. shēma Reģenerācijas programmas komponentes

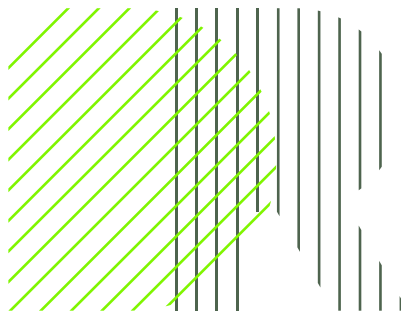
Sagatavošana 2-3 gadi

8. shēma Reģenerācijas programmas laika ietvars

Reģenerācijas procesa dalībnieki

Sekmīga reģenerācija nav iespējama bez privāto un publisko partneru kopdarbības. Atkarībā no telpas ar īpašām vajadzībām, mēroga, nozīmības un risināmo problēmu loka, pastāv šādas ieinteresēto puses: zemes īpašnieki, konsultanti, nevalstiskās/sabiedriskās organizācijas, vietējie iedzīvotāji, vietējā kopiena, vietējā pašvaldība, reģionālā un nacionālā līmeņa valsts pārvaldes institūcijas, dažāda līmeņa investori, dažāda līmeņa finanšu institūcijas, ES institūcijas u.c. Atkarībā no mēroga tās var sagrupēt četrās grupās.

9. shēma Iesaistītās puses pēc līmeņiem

Kategorijas	Ieinteresētās personas
Ieinteresētās puses personīgā līmenī	Degradēto teritoriju īpašnieki Problēmu risināšanas konsultanti Konkrētas bezpeļņas organizācijas Atsevišķi pilsoņi Atsevišķi administratori
Ieinteresētās puses reģionālā līmenī	Reģionālās pašpārvaldes iestādes Reģionālās finanšu struktūras un iestādes Reģionālās attīstības aģentūras Reģionālie likumā paredzētie regulatori Reģionālie investori Reģionālie iedzīvotāji
Ieinteresētās puses Eiropas Savienībā un globālā līmenī	Eiropas Savienības komisija Eiropas Savienības parlaments Eiropas Savienības departamenti Globālie investori Globālās finanses Degradēto teritoriju īpašnieki globālā līmenī
Vietējā līmeņa ieinteresētās puses	Degradēto teritoriju īpašnieki Vietējie investori Vietējās varas iestādes Vietējās likumā noteiktās pārvaldes institūcijas Finanšu iestādes Tehnisko un nekustamo īpašumu konsultanti un juristi Iedzīvotāji Sabiedrība
Ieinteresētās puses valsts līmenī	Valdība Parlaments Valstu lēmumu pieņemšanas un tiesisko regulējumu veido institūcijas Valsts regulatori Valsts finanšu iestādes Vietējie investori

IVT atkārotā izmantošana un reģenerācija

Reģenerācijas procesa dalībnieki

Veidojot reģenerācijas programmu, tiek plānots darbs ar iesaistītajām pusēm. Sagatavošanas posmā svarīgi izveidot komunikatīvo partnerības modeli (KPM). Tā izveide iekļauj piecus soļus.

10. shēma KPM modeļa izstrādes process

1. Iespējamo partneru noteikšana

Pirms iesaistes procesa uzsākšanas ir nepieciešams izveidot ieinteresēto pušu sarakstu, norādot arī iespējamo dalībnieku, ko būtu vērts uzrunāt, kontaktus. Nākamais solis ir sadalīt dalībniekus ieinteresēto pušu kategorijās saskaņā ar iepriekš izveidoto sarakstu. Ir būtiski, lai tiktu pārstāvētas šādas grupas: vietējā vara, kopienas, zemes īpašnieki, apkaimes iedzīvotāji un investori. Saraksts papildināms, ņemot vērā vietējās teritorijas attīstības vajadzības.

2. Partneru analīze

Analīzes procesā dalībnieki tiek grupēti pēc to iesaistes nepieciešamības pēc šādiem kritērijiem: ieguldījums (augsts, vidējs, zems); leģitimitāte (augsta, vidēja, zema); vēlēšanās piedalīties (augsta, vidēja, zema); ietekme/vara (augsta, vidēja, zema); iesaistīšanās nepieciešamība (augsta, vidēja, zema). Pēc nepieciešamības var noteikt arī citus analīzes kritērijus.

3. Partnerību kartēšana

Tālāk tiek veikta dalībnieku kartēšana, kur uz divām asīm (vēlēšanās un ekspertīze) tiek sadalīta kolonnās / rindās (zems, vidējs un augsts; vai apzīmēts ar cipariem). Katrs dalībnieks tiek vērtēts attiecībā pret asīm, kolonnām un rindām.

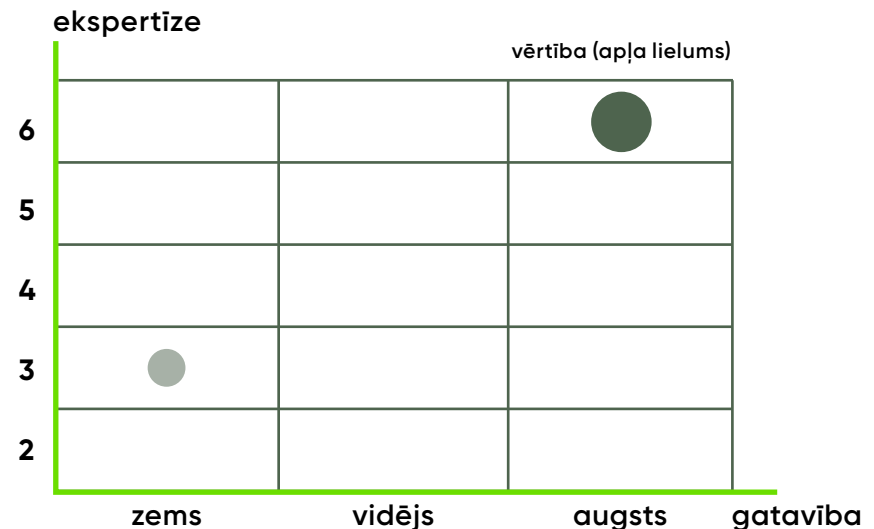
4. Kopējo prioritāšu noteikšana

Nosakot prioritātes, dalībnieki tiek grupēti pēc viņu plānotās iesaistes šādās grupās: informēšana par projektu; konsultēšanās par projekta rezultātiem, viedokļa noskaidrošana; iesaiste projekta aktivitātēs, veidojot divpusēju dialogu; iesaiste viedokļa formulēšanā un diskusijās par iespējām.

5. KPM izveidošana un komunikācijas īstenošana

Veikto darbību rezultātus apkopo grafiskā modelī. Katrai iesaistes grupai sastāda tai piemērotu pasākumu programmu saskaņā ar projekta mērķiem un uzdevumiem. Piemēram, ja informācijas grupai var izmantot pasīvās komunikācijas instrumentus, tādus kā būvvaldes paziņojums par publisko apspriešanu, tad iesaistes grupai jāizmanto interaktīvie instrumenti, kuri paredz atgriezenisko saiti. Pēdējais solis ir darbs ar partneriem, kas tiek plānots atsevišķi saskaņā ar izstrādāto līdzdalības pasākumu programmu. Šis vispārējais iesaistes mehānisms ir modificējams atbilstoši vietas vajadzībām.

11. shēma Ekspertīzes un motivācijas mijiedarbības režģis

Partnerība kā reģenerācijas instruments

20. gadsimta 90. gados politisko partiju starpā attīstījās ideja, ka ciešāka privātā un publiskā sektora sadarbība un plašāka iesaiste teritorijas attīstībā ir nozīmīgi elementi efektīvai pilsētvides reģenerācijas stratēģijai. Plašākas sabiedrības iesaistes princips un ciešāka sadarbība starp privāto un publisko tiek integrēta dažādās politikās – izglītības, mājokļu, kopienu plānošanas, sociālo pakalpojumu un citās (Roberts, Sykes, 2000).

Neraugoties uz šādas partnerības nepieciešamību reģenerācijas procesā, realitātē precīzas un efektīvas institucionālās iekārtas ar adekvātām iniciatīvām un atbilstošiem resursiem izveide ir liels izaicinājums. Taču mūsdienu politiskā dienaskārtība arvien vairāk paredz šo jautājumu integrēšanu un aktualizēšanu, īpaši publiskā sektora finansētajos projektos un iniciatīvās. Īstenojot šādu starpnozaru pieeju, iespējams nodrošināt pietiekamu dažādu interešu pārstāvību, jo mūsdienu problēmas pilsētās kļūst arvien komplicētākas, un vienas nozares pārstāvji tās nespēj atrisināt (Roberts, Sykes, 2000). Saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu, publiskais sektors nevar ieguldīt privātajā kapitālā, un otrādi, tāpēc ar šādām partnerībām iespējams veicināt ieguldījumus abos sektoros. KPM ietekmes uz reģenerācijas procesu rezultāti ir sinerģija, finanšu konsolidācija un reģenerācijas ilgtspējība.

sinerģija

kombinējot intereses, zināšanas, resursus, pieejas un rīcības, iespējams sasniegt vairāk, nekā darbojoties katrai pusei individuāli

finanšu konsolidācija

strādājot kopā, partneriem iespējams piekļūt plašākām un apjomīgākām finanšu programmām, nekā katram individuāli

reģenerācijas ilgtspējība

sadarbojoties, ieguvumi ir ne tikai materiāli vai finansiāli, bet tiek nodrošināta arī darbību pēctecība un veicināti jauninājumi

Sekmīga partnerība veicina iesaistīto partneru transformāciju pozitīvā virzienā un palielina izmantoto instrumentu efektivitāti!

Partnerības veidus var noteikt pēc darbības mērķa vai pēc piederības noteiktām sociālām grupām (pēc Roberts, Sykes 2000). (12. un 13. shēmas)

Telpu ar īpašām vajadzībām reģenerācijas procesa efektivitāti nodrošina, pirmkārt, cieša, labi organizēta, nepārtraukta un savstarpējā uzticībā balstīta partneru un dažādu procesā iesaistīto dalībnieku sadarbība.

Sistemātiska partnerība

iesaistot stratēģiskos politikas veidotājus (efektīvākais veids dziļu un nopietnu problēmu risināšanai)

Programmiska partnerība

nodrošina stratēģiju un plānu īstenošanu

Tehniskās partnerības

īstermiņa organizēšanās, lai sasniegtu skaidri definētus mērķus, īstenotu projektus u.tml.

12. shēma Partnerības pēc darbības mērķa

Neviens cits attīstības instruments atsevišķi negarantē labu rezultātu. Veiksmīga sadarbība padara samērā ilgā laika posmā izvietoto reģenerācijas procesu ilgtspējīgu, nodrošina tā pastāvēšanu mainīgos apstākļos un nākotnes nenoteiktībā, palielina procesa dalībnieku rezistenci pret krīzes situācijām un vairo viņu uzticību pašam notikumam, kā arī tajā iesaistītajiem.

1. Attīstības partnerība (visbiežāk kopuzņēmums)

privāto attīstītāju vai īpašnieku biedrības, kuras nodrošina tiem piederošo īpašumu vai attīstības projektu interešu pārstāvniecību. Praktiski tā ir komerciāla vai bezpeļņas organizācija.

2. "Uzticības grupa"

kopienā balstīta grupa ar nelielu ietekmi/atbalstu no publiskajām iestādēm, kuras galvenais mērķis ir veicināt un izplatīt kopā būšanas labumus, sekmējot uzticību starp teritorijas interešu turētājiem, tādējādi radot pārliecību, ka viss nav jādara vieniem pašiem. Darbojas konkrēti definētā reģenerācijas vietā – apkaimē vai īpašumā.

3. Neformāla apvienība

apkaimes vai pilsētas līmenī strādājoša, visbiežāk privātā sektora vadīta un uzņēmēju/ražotāju apvienības (kameras) vai cita veida attīstības aģentūras atbalstīta. Būtiskākie uzdevumi ir mārketinga aktivitāšu veikšana, izaugsmes un investīciju veicināšana.

4. Aģentūra

pilsētas vai piepilsētas/apakšreģiona līmenī strādājoša apvienība, kurā iesaistītas personas, kuras paralēli veic citus pienākumus. Darbs aģentūrā ir alternatīva vai papildinājums pamatdarbībai. Ļoti plašs uzdevumu spektrs, bieži orientēts noteiktā laika rāmī (piemēram, finanšu plānošanas periodā), sākot no mārketinga aktivitātēm un beidzot ar konkrētu projektu īstenošanu.

5. Stratēģiska

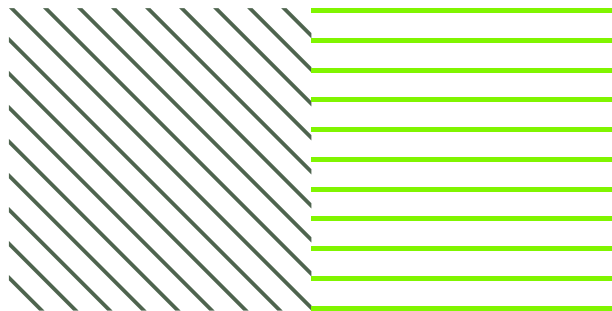
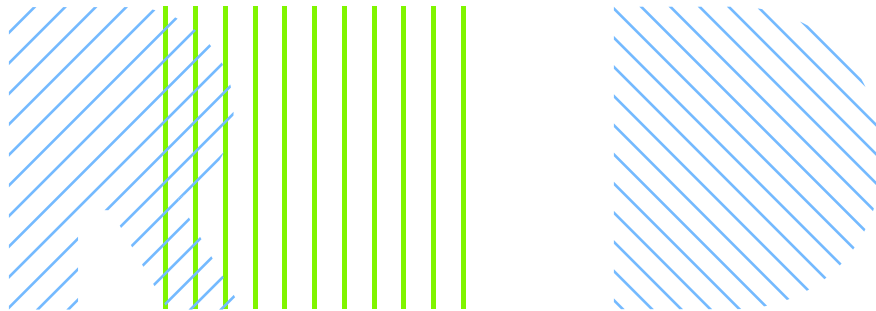
reģionāla vai metropoles/aglomerācijas mēroga, visu sektoru un pārvaldes līmeņa pārstāvju apvienība. Galvenais uzdevums ir definēt plašāku izaugsmes un attīstības stratēģiju. Var būt kā iekšējo procesu katalizators, attīstības virzītājspēks, taču īstenošanu visbiežāk veic trešā puse. Var būt kā "jumta" organizācija, kas vada citus, t.sk. privātos attīstītājus, attīstības aģentūras u.c. apvienības (Bailey 1995; Boyle 1993).

13. shēma Partnerības pēc piederības sociālām grupām

2

Īpašo vajadzību telpas: atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri

Ievads

Labas prakses piemēru izvēle salāgota ar 19. gadsimta industrializācijas rezultātā izveidotās vieglās un smagās rūpniecības sistēmas transformācijas periodiem. Jauno tehnoloģiju attīstība 20. gadsimta otrajā pusē izmainīja rūpniecības struktūru, izraisot neatgriezeniskus pilsētu un lauku pārveidošanas procesus. Metālapstrādes rūpniecības noriets, ražošanas uzņēmumu migrācija un tiem piederošo zemju rūpnieciskās izmantošanas izbeigšana, dzelzceļa kompānijām piederošo plašo teritoriju degradācija, ražošanas uzņēmumu iziešana no pilsētu centriem, lielmēroga lauksaimniecības un vieglās rūpniecības slēgšana ir lielākie ražošanas transformācijas viļņi mūsu vēsturē. To rezultātā mainījusies teritoriju izmantošana un radušās pamestas un neizmantotas, bieži smagi piesārņotas, būves un zemes. 20. gadsimta 90-os gados degradēto teritoriju atkārtotās izmantošanas izaicinājums kļuva par vienu no aktuālākajiem pilsētībniecībā. Grāmatā aprakstīti degradēto teritoriju atkārtotās izmantošanas veiksmes stāsti, kuri atgriezta sociālajā, ekonomiskajā un kultūras dzīvē vēl nesen smagi slimas teritorijas. Piemēri izkārtoti divās lielās kopās saskaņā ar to mērogu un sarežģītību: reģenerācija un revitalizācija.

10 piemēri ilustrē galvenās ražošanas transformācijas parādības. Starp tiem ir raktuvju un tērauda rūpniecības slēgšana Vācijā, Rūras apgabalā, Barcelonas pilsētas kompleksā reģenerācija, Philips uzņēmuma fabriku pārvietošana no Eindhovenas Nīderlandē uz dažādām pasaules vietām, pamestās dzelzceļa infrastruktūras atkārtota izmantošana Antverpenē, Tilburgā un Berlīnē, rūpnīcu slēgšana Barcelonas, Amsterdamas un Prāgas pilsētu centros un lauksaimniecības rūpnīcas slēgšana Vērnas lauku apvidū, Beļģijā. Piemēri aprakstīti pēc vienotas kārtības: atrašanās vieta, konteksts un izaicinājumi, projekta mērķis, programmas, projekta iniciatori, pārvaldība, rezultāti un projekta nozīmība.

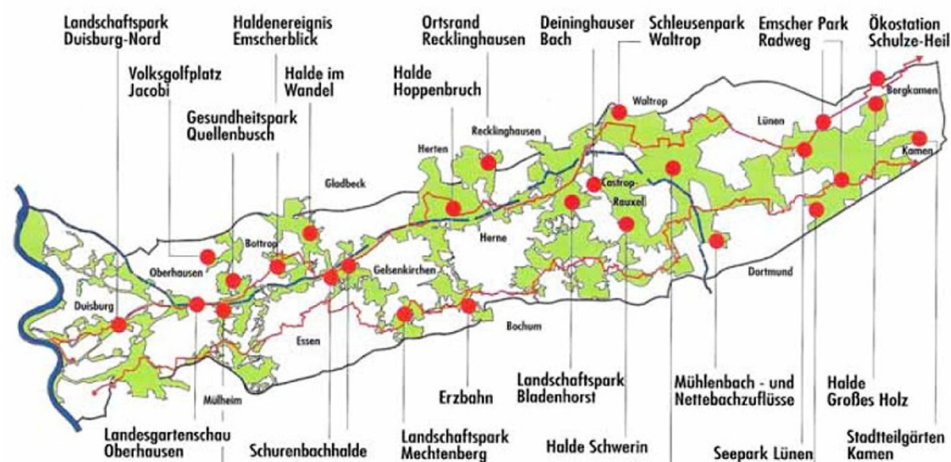
Reģenerācija

Slēgto raktuvju reģenerācija
 Starptautiskā būvniecības izstāde IBA, *Internationale Bauausstellung*,
 Emsas ainavu parks, Vācija, 1989–1999

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
 Reģenerācija

Slēgto
 raktuvju
 reģenerācija
 PIEMĒRS — NR.1

STARPTAUTISKĀ BŪVNICĪBAS IZSTĀDE IBA *Internationale Bauausstellung* Emsas ainavu parks Vācija, 1989–1999

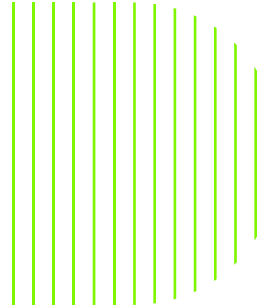

IBA tika dibināta kā bijušās industriālās teritorijas (ogļu raktuves) reģenerācijas programma, ar mērķi atdzīvīnāt lielāko degradēto rūpniecības reģionu Vācijā abos Emsas upes krastos. Tā aptvēra apmēram 70 km garu un 15 km platu teritoriju. IBA krasi mainīja reģiona attīstības virzienu, veicināja tā sociālo atdzimšanu un degradētas vides atjaunošanu.

Slēgto raktuvju reģenerācija
Starptautiskā būvniecības izstāde IBA, *Internationale Bauausstellung*,
Emsas ainavu parks, Vācija, 1989–1999

Atrašanās vieta

IBA Emsas ainavu parks atrodas Vācijā, Rūras reģionā, rūpnieciski attīstītākajā Eiropas reģionā, kur teritorija starp Rūras un Lipes upēm tika pārveidota par smagās rūpniecības centru 150 gadu laikā.

Konteksts un problēmas

Industrializācijas ietekmē smagās rūpniecības neierobežota izplešanās dziļi ietekmēja Emsas upes ainavisko un ekoloģisko stāvokli. Tās vidustecē upe 100 gadu laikā pārtapusi par atvērtu notekgrāvi, tika zaudētas upes ielejas ainavas, un ūdeņi, gaiss un augsne tika nekontrolēti piesārņoti. Pagājušā gadsimta 80jos gados tika slēgta lielākā daļa raktuvju un daudzas tērauda rūpnīcas. Rūras reģions nokļuva uz sociālās un ekoloģiskās katastrofas robežas: strauji pieauga bezdarba līmenis un saasinājās vides problēmas, īpaši pamesto raktuvju un rūpniecību teritorijās, un Emsas upes sistēmā.

Projekta mērķi

Emsas ainavu parka izveides galvenais mērķis bija atdzīvināt bijušo rūpniecības Rūras reģionu, izmantojot visaptverošu pieeju - izcilu pilsētībūvniecisku, arhitektūras, kultūras, ekoloģisku un ekonomisku, vienotu un savstarpēji stiprinošu iniciatīvu kopu. Šāda pieeja ļāva daudz vairāk orientēties uz ilgtspējības vērtībām, pārstrādes ekonomiku, kā arī strukturālo un telpisko kvalitāti.

Reģiona ekoloģiskā, sociālā un kultūras atjaunošana tika uzskatīta par svarīgu priekšnoteikumu turpmākajai ekonomiskajai attīstībai.

Slēgto raktuvju reģenerācija

Starptautiskā būvniecības izstāde IBA, *Internationale Bauausstellung*, Emsas ainavu parks, Vācija, 1989–1999

Programma

IBA programma ietvēra 7 galvenās tēmas:

- ainavas rekonstrukcija - Emsas ainavu parks;
- Emsas upes sistēmas ekoloģiskā atjaunošana;
- Reinas-Hernes kanāls - piedzīvojumu telpa;
- rūpniecības kultūras mantojums kā nacionālais dārgums;
- darbs parkā;
- jaunas māju un mājokļu formas;
- jaunas iespējas sociālajām, kultūras un sporta aktivitātēm.

Ainavas rekonstrukcija neparedzēja pirmsindustriālās ainavas restaurāciju. Gadsimta laikā izveidojusies un degradēta urbānā ainava pieprasīja jaunus revitalizācijas un 21. gadsimta vides dizaina instrumentus. Tieši šajā kontekstā radās šodien plaši izmantotie jēdzieni “industriālā daba” un “industriālā ainava”. “Industriālā kultūra” tagad tiek uzskatīta par visa reģiona kultūras identitātes centrālo konceptu.

Laī atjaunotu ainavu, tika pielietoti klasiskie parka veidošanas principi: tika savienotas sadrumstalotās esošās un izveidotas jaunās zaļās ārtelpas, padarot tās pieejamas sabiedrībai. Pamestās dzelzceļa sliedes, kuras kādreiz savienoja rūpnīcas un raktuves, kļuva par parka telpu vienojošo elementu jaunā industriālā parka kompozīcijā.

IBA Reinas-Hernes kanāla koncepcija paredzēja bijušās rūpnieciskās ostas izmantot jauniem mērķiem un ierosināt papildināt krastmalu arhitektūru ar daudzveidīgām atpūtas iespējām un ekoloģiski augstvērtīgu zaļo infrastruktūru.

IBA “Emsas ainavu parks” iniciatoru mērķis bija radīt reģiona identitāti un unikālu atmosfēru, atjaunojot un iepazīstinot ar 150 gadu ilgas **industrijas vēstures relikvijām**,

rūpniecisko kultūras mantojumu uzskatot par nacionālu dārgumu. Ievērojamo platību pārveidošana par ainavu parku attaisnoja cerības. Rūpnieciskās relikvijas, tādas kā Gazometrs Oberhauzenā (vācu Gasometer Oberhausen) vai industriālā mantojuma artefakti ainaviskā parka Ziemeļdisburgā (vācu Landschaftspark Duisburg-Nord), mūsdienās ir ļoti populāras vietas ar miljoniem apmeklētāju.

Ideja “strādāt parkā” nozīmēja, ka bijušās raktuvju vai tērauda vietas jāpārveido par pievilcīgām, zaļām un modernām darba vietām, ja iespējams, to apvienojot ar kultūras mantojumu. Šo teritoriju attīstība bieži pieprasīja novatoriskus risinājumus vides kvalitātes uzlabošanā, piemēram, nokrišņu ūdeņu novadīšanu uz nepiesārņotām augsnēm, neļaujot tiem izfiltrēties cauri piesārņotajam slānim. Tādi projekti kā Bohumas “Ekoloģiskais biznesa parks *Zeche Holland*” ar izcilām lietus ūdens apsaimniekošanas sistēmām vai biznesa parks pie bijušās ogļu raktuves “Erin” Kastropas-Raukselē, kad piesārņotā augsne ir iekapsulēta piramidās, parāda dažādas novatoriskas pieejas.

Dārza pilsētas ideālu šodien var redzēt tādās apdzīvotās vietās kā Herne vai Bottropā Velhaimas dārzu pilsētā. Gelzenkirhenes projekts “Kupersbušas apkaime” mēģināja realizēt vēsturisko dārzu pilsētas pieeju pilnībā no jaunizveidotā konteksta iepriekšējā rūpniecības vietā.

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Reģenerācija

Slēgto raktuvju reģenerācija
Starptautiskā būvniecības izstāde IBA, *Internationale Bauausstellung*,
Emsas ainavu parks, Vācija, 1989–1999

Iniciatori

Ziemeļreinas-Vestfālenes valdība 1988. gadā nolēma sākt Starptautiskās Būvniecības izstādes IBA "Emsas ainavu parks" projekta attīstību, lai panāktu identitātes maiņu no "sarūsējušās jostas" uz zaļu, modernu un turīgu lielpilsētas teritoriju.

IBA Emscher Park GmbH tika nodibināta kā privāttiesību Ziemeļreinas-Vestfālenes pavalsts meitas uzņēmums.

Projekta iesaistītās pašvaldības: Dortmunde, Kamena, Bergkamena, Valtropa, Līnena, Kastropa-Rauksele, Reklinghauzena, Hertene, Herne, Bohuma, Esene, Mīliha. Galvenie atbalsta partneri bija Emsas kooperatīvs, Lippeverband, Kommunalverband Ruhrgebiet, Deutsche Bahn, RAG AG un daudzi citi vietējie partneri. Pilsētās tika īstenoti vairāk nekā 100 lieli projekti.

Pārvaldība

Uzņēmums IBA Emscher park GMBH darbojās kā motivējošs projektu "dzinējs", plānošanas procesu moderators un koordinators, kaut arī pats neīstenoja projektus. Tā uzdevums bija stimulēt un atbalstīt pilsētas, iestādes, uzņēmumus, infrastruktūras nodrošinātājus un pilsoniskās iniciatīvas.

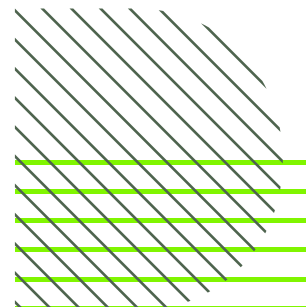
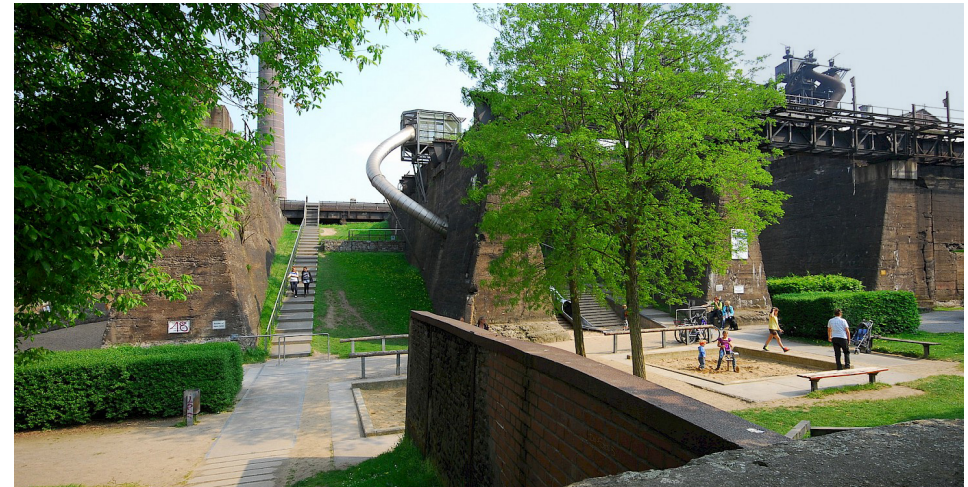
Projekti tika īstenoti dažādos radošos veidos, izmantojot dažādu plānošanas metožu apvienojumu, pamatojoties uz plānošanas konkursiem vai līdzīgām atlases procedūrām. IBA projektus 40% apmērā finansēja privāti investori, 60% sedza finansēšanas programmas (valsts, federālā valdība, ES). 10 gadu laikā IBA tika ieguldīti apmēram 2,5 miljardi eiro.

Dalībnieki

Projekta iesaistītās pašvaldības:

Dortmunde, Kamena, Bergkamena, Valtropa, Līnena, Castropa-Rauksele, Reklinghauzena, Hertene, Herne, Bohuma, Essene, Mīliha.

Galvenie atbalsta partneri bija Emsas kooperatīvs, Lippeverband, Kommunalverband Ruhrgebiet, Deutsche Bahn, RAG AG un daudzi citi vietējie partneri. Pilsētās tika īstenoti vairāk nekā 100 lieli projekti.

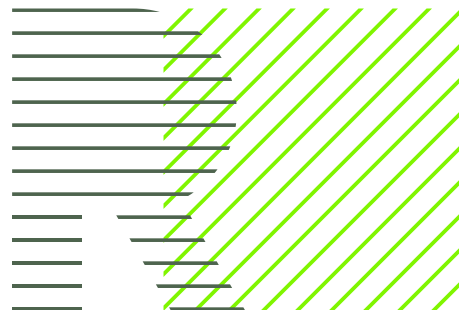

Rezultāti

IBA iniciatīvas rezultātā tika izveidoti 100 projekti, kas bija izvietoti visā teritorijā. Tomēr pilsētas ainavas revitalizācijas un ilgtspējīgas plānošanas uzdevums nebija pabeigts līdz IBA beigām 1999. gadā. Reģionālā parka koncepcijas milzīgais potenciāls kļuva skaidrs 1990. gadu beigās, un tika lūgts šo iniciatīvu turpināt. Lai nodrošinātu ietvaru turpmākajai attīstībai, Ziemeļreinas-Vestfālenes pavalsts valdība pasūtīja ģenerālplānu. Šajā ģenerālplānā 2008. gadā bija iekļauti 178 realizēti un 248 procesā esoši projekti. Liela mēroga projekti, piemēram, Zaļais gredzens un Emsas upes ekoloģiskā atjaunošana, tiks pabeigti pēc 2020. gada.

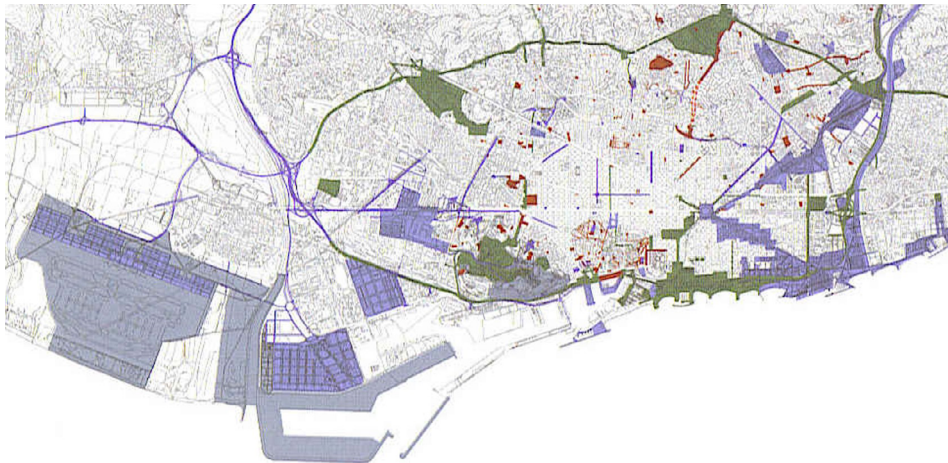
Projekta nozīme

Emsas ainavu parka iniciatīva radīja jaunu vietu, izdevies parādīt pilnīgi jaunā gaismā Rūras apgabala pilsētas ainavu, atklājot tās unikālo un izaicinošo potenciālu.

Pilsētas
centru
reģenerācija

PIEMĒRS — NR.2

Barcelonas centrs Spānija

Barcelona iedvesmoja pasauli ar "urbānās akupunktūras" vai "metastāžu plānošanas politikas" stratēģiju, kura ar publisku investīciju palīdzību uzsāka pilsētvides pakāpenisku modernizāciju, mērķtiecīgi veidojot jaunas, pievilcīgas, moderni labiekārtotas ārtelpās.

Atrašanās vieta

Barcelonas pilsēta, Katalonijas autonomā kopiena, Spānija.

Laika periods

Pirmā fāze: 1979.–1986.

Otrā fāze: 1987.–1992.

Konteksts un problēmas

Pirmais posms: 1979. – 1986. gads. Šī posma sākumu iezīmēja pirmās demokrātiskās vēlēšanas pēc ilgā Franko diktatūras perioda, un tas turpinājās līdz pilsētas izvirzīšanai par olimpisko spēļu norises vietu.

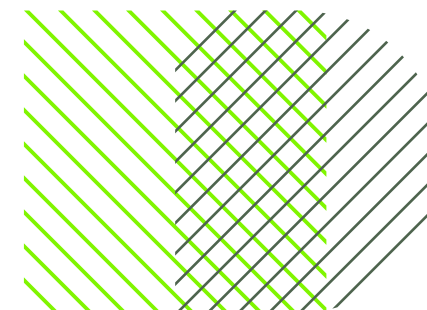
Franko režīma laikā Katalonija un bijusī republikāņu pilsēta nebaudīja lielu uzmanību, tāpēc Barcelona atradās ārkārtīgi sliktā stāvoklī. Tā rezultātā izveidojās politiska opozīcija, kuras mērķis bija panākt Barcelonas pagātnes slavas atgūšanu. Arhitekti un vairāki intelektuālās sabiedrības pārstāvji, kuri bija spēlējuši vadošo lomu protestu kustībās Franko laikos, izvirzījās priekšplānā kā vietējās pārvaldes galvenās figūras. Šī aktivistu grupa noteica uz pilsētas kompleksās reģenerācijas virzītu pilsētplānošanas politikas sistemātisko īstenošanu.

1979. gadā Barcelona nebija tā pievilcīgā tūrisma pilsēta, kuru pazīstam šodien. Pilsētā bija daudz sociālo un ekonomisko problēmu. Teju katrā apkaimē iedzīvotāji protestēja, pieprasot risinājumus vajadzībām, kuras gadu desmitiem tika ignorētas. Pilsētā bija daudzas nestabilas attīstības teritorijas ar pašbūvētām ēkām bez komunikācijām; zemas kvalitātes pilsētvide spekulatīvo mājokļu rajonos; nekvalitatīvs publiskās ārtelpas labiekārtojums, sociālo pakalpojumu un sabiedriskā transporta trūkums. Pilsētas sociālās kustības, kuras izauga no 1960. gadā izveidoto iedzīvotāju apvienībām, spēlēja galveno lomu mikrorajonu vides uzlabošanā demokrātiskās valdības pirmajos gados pēc Franko diktatūras. Reģenerācijas programmas veiksmi lielā mērā sekmēja ciešas un tiešas attiecības starp politiķiem, ekspertiem un iedzīvotājiem, izmantojot kopīgi krātas zināšanas, gadiem cīnoties un sapņojot par citu pilsētu.

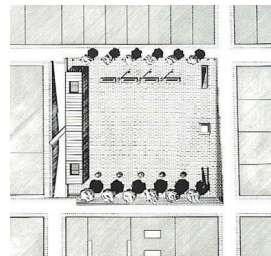
Reģenerācijas programmas mērķis

Pirmais posms bija vērsts uz pilsētas centra un tā mikrorajonu uzlabošanu pēc iespējas ātrāk ar minimālu budžetu, veicot ieguldījumus publiskajā ārtelpā. Varas iestādes uzskatīja, ka šī politika stimulēs iedzīvotājus un visa veida ieinteresētās personas ieguldīt savos īpašumos un publiskā un privātā sektora partnerībās.

Kad Barcelona uzvarēja konkursā par 1992. gada olimpisko spēļu organizēšanu, sevi pieteica jauna pilsētu politika. Darbs ar šāda pasākuma - flagmaņprojektu - organizēšanu bija absolūta iespēja. Mērķis bija izveidot atklātu pasākumu (nevis kā Londonā, kur spēles bija koncentrētas uz vienu ļoti drošu vietu), kas būtu izkaisīts pa visu pilsētu, lai arī nabadzīgās apkaimes varētu gūt no tā labumu, kad spēles būtu beigušās. Ļoti konkrēts mērķis bija (atkārtoti) savienot pilsētu ar jūru.

Programma

Pirmā fāze: 1979. – 1986.

1. atjaunošanas posms tika vērsts uz publiskās ārtelpas atjaunošanu ne tikai vēsturiskajā centrā, bet arī degradētajos dzīvojamajos rajonos ar ļoti specifiskām telpiskām un sociālām problēmām. Ielu un laukumu uzlabošana šajos rajonos iedzīvotājiem radija cerību un ticību labākai nākotnei. Barcelona ierosināja "stratēģisko metastāžu" politiku, kura veicināja pilsētvides dizaineru kopienas izaugsmi. Šīs stratēģijas mērķis un metodoloģija bija neliela mēroga ārtelpas labiekārtošanas projektu īstenošana mikrorajonos.

Šajā laika posmā metastāžu stratēģijas rezultātā tika realizēti gandrīz 100 projekti teju visās pilsētas vietās. Svarīgi projekti bija parku atjaunošana un pamestu rūpnīcu un noliktavu pārveidošana par publiskiem parkiem.

Šajā posmā iespējams izdalīt vairākus nozīmīgus projektus:

- nelielas intervences: tika izveidoti tādi laukumi kā *Plaça del Sol Gracia*, *Plaça del Països Catalans*, dzelzceļa stacijas *Sants* priekšlaukums, *Plaça del General Moragues* u.c.
- lielmēroga zaļās infrastruktūras: tika ierīkoti jauni lieli parki, kā *Parc del Clot*, *Parc l'Espanya Industrial*, *Parc de la Creuta del Coll* utt.
- lielmēroga mobilitātes infrastruktūra: iela *Via Julia*, *Felipe II* tilts, Vecpilsētas savienojums ar krastmalu (*Moll de Bosch I Alsina*) utt.
- ielu dizaina vadlīnijas un standarti, labiekārtojuma elementu (apgaisojums, mēbeles, apstādījumi utt.), mākslas darbu katalogi.

1. posms noslēdzās 1986. gadā, kad Starptautiskā Olimpiskā komiteja Barcelonu apstiprināja par 1992. gada Olimpisko spēļu norises vietu.

Otrā fāze: 1986. – 1992.

Šis bija pilsētas sagatavošanās periods vasaras Olimpisko spēļu rīkošanai. Kopš 1987. gada darbojas stratēģiskās telpiskās plānošanas politika: tika attīstīti liela mēroga infrastruktūras projekti.

Pateicoties šim starptautiska mēroga notikumam, Barcelona varēja īstenot vairākus nozīmīgus projektus: jaunu modernu infrastruktūras tīklojumu (*La Ronda*), sporta infrastruktūru (galvenokārt *Montjuic* rajonā), jahtklubu ar jahtu piestātņi pamestajos un nolaistajos rūpnieciskajos ūdensceļos un Olimpisko ciematu jūras krastā, gūstot labumu no nacionālajiem un privātajiem resursiem.

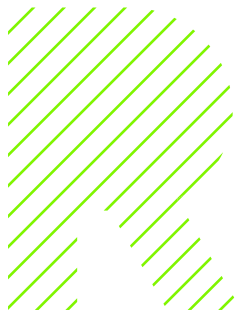

Iniciatori

Demokrātiski jaunievēlētā politiskā valdība un entuziasma pilna profesionālā un aktīvā pilsoniskā sabiedrība.

Pārvaldība

Procesu vadīja un koordinēja Barcelonas pilsētas plānošanas departaments. Projektus izstrādāja starpdisciplinārās privāto un pašvaldības plānotāju, arhitektu, ainavu arhitektu un citu speciālistu komandas, kuras apvienojās viena mērķa sasniegšanai. Vides mākslai bija nozīmīga loma kā vienam no galvenajiem ārtelpas veidošanas instrumentiem, un procesā sistemātiski tika iesaistīti mākslinieki.

Barcelonas "modelis" kā rezultāts

Barcelonas izmaiņas tika novērtētas visā pasaulē, un tās kļuva pazīstamas kā Barcelonas modelis.

Metastāžu politika tiek veiksmīgi īstenota daudzās pasaules pilsētās.

Barcelonas projekti izceļas ar atjautīgiem un mākslinieciski radošiem urbānās telpas pamatnes un atribūtu dizainiem.

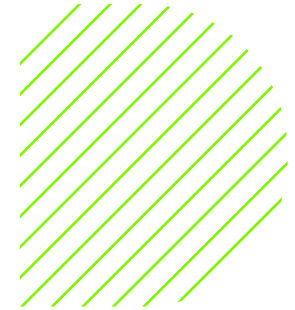
Interese un uzmanība pret publisko ārtelpu pēdējās divās vai trīs desmitgadēs ir kļuvusi par kopīgu iezīmi vairuma Eiropas pilsētu attīstībā.

Barcelonā 1. posms bija īpaši veiksmīgs tās iedzīvotājiem, palīdzot mainīt domāšanu par pašu cilvēku un kopīgo pilsētas nākotni.

Tas mudināja un stimulēja nelielas investīcijas un vietējo ekonomiku.

Lai arī Olimpiskās spēles pilsētai atstāja nozīmīgu parādu, to ietekme uz Barcelonas turpmāko attīstību 20. gadsimtā grūti pārvērtējama. Realizētā infrastruktūra un Olimpiskās spēles - nemaz nerunājot par pilsētas identitātes inovatīvo zīmogošanu - radīja pievilcīgu klimatu starptautiskām investīcijām un tūrismam, uzlaboja labklājību un uz ilgiem laikiem saistīja Barcelonas vārdu ar pilsēt-
būvnieciskām inovācijām.

Barcelonas reģenerācijas programmas nozīmība

Barcelonas reģenerācijas programmas nozīmi var apkopot šādi:

- pastāvīga sociālā aspekta klātbūtne kā slāņa pilsētplānošanas stratēģijās;
- intervencu izvēle publiskajā ārtelpā ciešā sadarbībā ar iedzīvotājiem;
- metastāžu pieejas "raksturs" un tās panākumi;
- kompleksā krastmalas rakstura pārveidošana no rūpnieciskā uz dzīvojamo un atpūtas;
- inovatīvs dizains, tagad pazīstams kā Barcelonas skola;
- milzīgā ietekme uz citām pilsētām visā pasaulē;
- veids, kā Barcelona rīkojās ar "flagmaņprojekta" olimpisko spēļu plānošanu un organizēšanu;
- pilsētas mārketinga un zīmola veidošana.

Ražošanas vietas atkārtota izmantošana
PHILIPS kvartāls, Eindhovenā, Nīderlande

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Reģenerācija

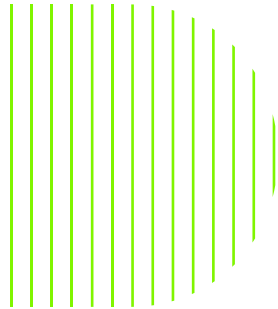
Ražošanas
vietas
atkārtota
izmantošana

PIEMĒRS — NR.3

PHILIPS kvartāls Eindhovenā, Nīderlande

Pēc tam, kad *Philips* apgaismojuma ražošanas uzņēmums kļuva par pasaules elektronikas industrijas spēlētāju, tas atstāja sākotnējās vietas Eindhovenā un pārcēlās uz galveno mītni Amsterdamā, netālu no Shipholas lidostas. Tā sauktie *Strijp-R* un *Strijp-S* kompleksi pašlaik tiek pilnībā pārveidoti.

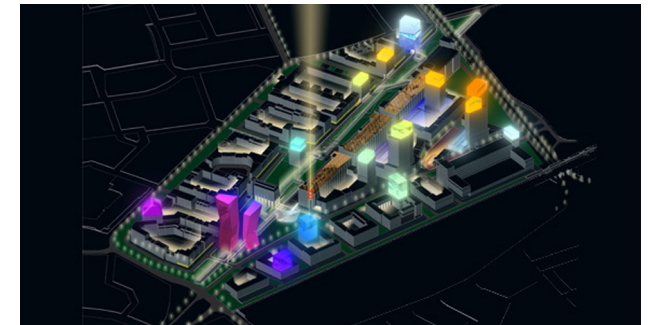

Atrašanās vieta

Abas vietas atrodas uz ziemeļrietumiem no pilsētas centra. Uzņēmums nodrošināja saviem darbiniekiem arī mājokļus, veidojot dzīvojamos rajonus.

Strijp-R komplekss bija stipri industrializēts, ar lielu augsnes piesārņojuma līmeni. Šeit ir plānots realizēts mājokļu un citu funkciju apvienojums, kas domāts kā "radošu cilvēku mājas". Esošajās lielajās telpās vietu atrod mazi ražošanas un pakalpojumu uzņēmumi.

Strijp-S komplekss izvietots gar dzelzceļa līniju. Vietai ir sava stacija ar nosaukumu *Eindhoven Strijp-S*. Attālums līdz centram ir apmēram 1,5 km. Tā ir publiski pieejamākā jaunās attīstības zona Eindhovenā.

Projektu konteksts un mērķi

Strijp-R (18 ha) bija jauka teritorija, ieskaitot dzīvojamo vienību ar nosaukumu *Drents Dorp*. Šajā vietā tika ražotas klasisko televizoru kineskopu lampas, kas ir ļoti vidi piesārņojošs process. Sakarā ar jaunajām tehnoloģijām, kas izstrādātas citur, ražošanas vieta tika pamesta. Projekta mērķis bija izveidot jauktu dzīves un darba teritoriju, ieskaitot ražošanu, kas izmanto nepiesārņojošus procesus.

Strijp-S (27 ha) tika blīvi apbūvēta ar liela mēroga rūpniecības ēkām. Philips 2004. gadā pārdeva *Strijp-S* uzņēmumam *Park Strijp Beheer*. Ēkas, kuras joprojām izmantoja Philips, tika irētas. Kopš 2006. gada *Strijp-S* renovācija kļuva par ļoti nopietnu plānu. Pirmās ēkas tika nojauktas, un teritorijā ienāca jaunas aktivitātes, jo īpaši radošās industrijas un ikgadējā holandiešu dizaina nedēļa. *Strijp-S* mērķis bija izveidot jaunu Eindhovenas centru, kas balstītos uz radošajām industrijām, viedo pārvaldību un viedo pilsētu dzīves veidu.

Apgalvojums "būvniecība mazāk svarīga nekā kopienu radīšana" tika nostatīts par projektu attīstības principu. Ēkas kompleksā pagaidu lietošanai tiek iznomātas vismaz uz 10 gadiem, tādā veidā dodot iespēju vairāk *start-up* kompānijām pievienoties kopienai. *Strijp-S* mērķis ir kļūt par savienojošo faktoru starp Eindhovenas Augsto tehnoloģiju universitāti (tehnoloģijas) un Eindhovenas Tehnisko universitāti (zināšanas). Visaptverošais mērķis ir kļūt par tādu radošu tehnoloģiju centru kā Taieja, Helsinki vai Silīcija ieleja ASV.

Ražošanas vietas atkārtota izmantošana
PHILIPS kvartāls, Eindhovenā, Nīderlande

Programma

Strijp-R projekts paredz:

- saglabāt divas lielas ražošanas halles mazo uzņēmumu vajadzībām;
- atjaunot esošos "ciematus" *Drents Dorp* un *Philips Dorp*, īpaši veidojot drošu un pievilcīgu publisko ārtelpu;
- kompleksa teritorijas esošo iedzīvotāju iesaistīšanā pārvaldībā, meklējot jaunus līdzpārvaldības modeļus;
- pievienot jaunas mājokļu grupas, respektējot "ciemata" mērogu, esošo ēku arhitektūru un materiālus.

Strijp-S projekts paredz līdz 2030. gadam:

- radīt jaunas darba vietas 90 000 m² platībā;
- izbūvēt 2500 – 3000 mājokļu;
- radīt telpas sociāliem un kultūras pakalpojumiem 60 000 m² platībā;
- ierīkot autostāvvietas 5000 automašīnām;
- veicināt tīklošanas kultūru, attīstot tādas tīklošanas rīkus kā *Mobilitāte-S*, *Enerģētika*, *Apgaismojums*, *GPS* u.c.

Iniciatori

Strijp-R projekts

2005. gadā zemes gabalus (18 ha) nopirka investīciju uzņēmums *AMVEST*.

Strijp-S projekts

Eindhovenas pašvaldība un celtniecības un investīciju uzņēmums *KVWS* nodibināja publisko un privāto partnerību (PPP) *Park Strijp Beheer*. Šis PPP uzņēmums iegādājas īpašumu un uzņemas procesa vadību.

Vadība un iesaistītas puses

Strijp-R

AMVEST nodrošina pārvaldību. Lai pārvaldītu ražošanas halles, jaunais īpašnieks kļuvis par pārvaldes dalībnieku.

Dzīvojamās rajonus pārvalda pašvaldības organizācija *Woonbedrijf*, kura ir galvenā ieinteresētā persona. *Woonbedrijf* misija ir nodrošināt māju un dzīvokļu īri un pārdošanu.

Strijp-S

Park Strijp Beheer veic ikdienas vadību. Galvenās iesaistītas puses ir *Stichting Trudo* (mājokļu asociācija Eindhovenā), *Woonbedrijf* (mājokļi), *KVWS* un *De Koning Investments*.

Projekta nozīmība

Strijp-R

Teritorija kļuvusi par klusu, bet dzīvīgu dzīvesvietu, apkaimes nozīmes darba un atpūtas vietu. Ražošanas hallēs, neskaitot telpas mazajiem uzņēmumiem, izvietoti arī restorāns un vairāki veikali. Mājokļu politika vērsta uz sociālās daudzveidības veidošanu, lai cilvēki ar atšķirīgu ienākumu līmeni un dažādas vecuma grupas dzīvotu kopā.

Strijp-S

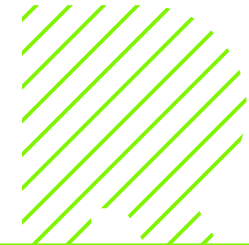
No iežogota laukuma Philips kvartāls kļuva par atklātu publisku teritoriju ar daudzveidīgām jaunām darbībām.

Visa pieejamā platība (90 000 m²) ir iznomāta apmēram 700 uzņēmumiem, sākot no maziem vienas personas uzņēmumiem līdz tādiem uzņēmumiem kā *Bosch* un *Amazon*. Veiksmīgs piemērs ir *Office-S* pārvaldības modelis. Telpas netiek iznomātas pēc platības, bet gan kā pakalpojumu paketes. *Office-S* īpaši pārvalda dinamiska persona, kas ikdienā komunicē ar saviem īrniekiem, veidojot uzticības attiecības. Šis modelis izskatās pietiekami pievilcīgs potenciāliem klientiem.

Ir izstrādāta inovatīva koncepcija, lai attīrītu piesārņoto augsni, vienlaikus ražojot enerģiju. Vēl viens risinājums ir IKT šajā apvidū, lai iedzīvotājiem un lietotājiem nodrošinātu piekļuvi konkrētiem pakalpojumiem, piemēram, rezervācijām, autostāvvietām, enerģijas samazināšanai utt.

Mājokļu pieejamība teritorijā ir pluss. Potenciālajiem īrniekiem pirms ēkas sākšanas tika jautāts par viņu vēlmēm. Tas izraisīja lielu publicitāti un iesaistīšanos. 75% no *Space-S* dzīvokļiem tika rezervēti pirms ēku pabeigšanas. Pakalpojumu daudzveidība ir redzama ēku cokolā. Kopā ar labi izstrādātu publisko telpu, tas rada dzīvojamu teritoriju. Modernisma rūpniecības ēku saglabāšanai ir liela pievienotā vērtība.

Projekta mācību stundas

Identitāte, elastība un atvērtība potenciālajiem klientiem ir atslēgas vārdi (*Amvest*):

- esiet elastīgs savos plānos un nenosakiet nākotnes funkcijas;
- izmantojiet vietas vēsturi un identitāti un nostipriniet tās savā koncepcijā;
- personīga attieksme pret potenciālajiem klientiem nodrošina labāku projektu;
- esiet atvērts interesentiem, nevis dodiet priekšroku noteiktām mērķa grupām.

Woonbedrijf

- komunicēt klienta līmeni;
- balva (topošo) iedzīvotāju iesaistīšana, piem. pārvaldībā;
- attīstība ar spēcīgu iesaisti nav nepieciešami dārgāka nekā attīstība bez iesaistīšanas.

Park Strijp Management & Office-S

- pagaidu aktivitātes var palīdzēt veikt "izvietojumu", dot viņiem iespēju pat tad, ja tās precīzi neatbilst jūsu plānam;
- ir redzējums par tehnoloģisko attīstību (piemēram: nākotnē būs mazāk automašīnu, tāpēc nepārspīlējiet, veidojot stāvvietas);

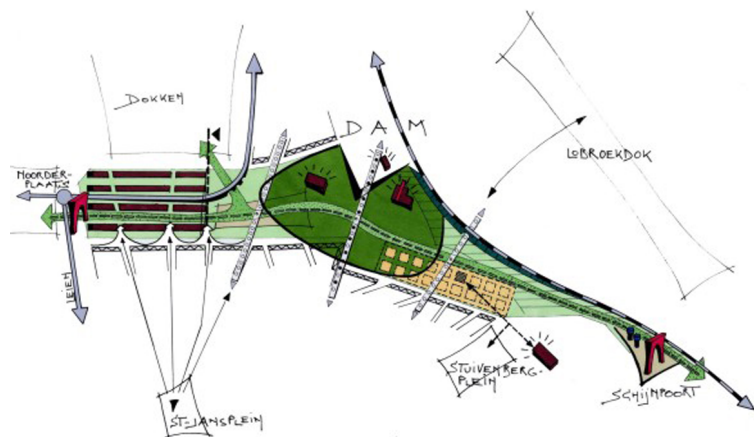

Revitalizācija

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana
SPOOR NOORD, Ziemeļu dzelzceļš, Antverpene, Beļģija

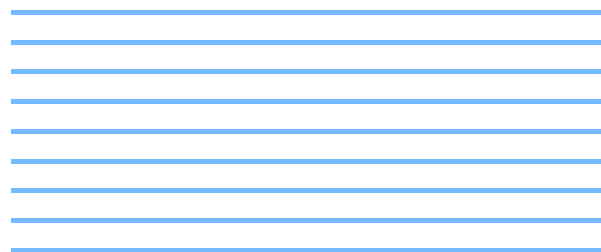

**Dzelzceļa
teritorijas
atkārtota
izmantošana**

PIEMĒRS — NR.4

SPOOR NOORD Ziemeļu dzelzceļš Antverpene, Beļģija

Spoor Noord projekts ir neizmantotās dzelzceļa infrastruktūras atjaunošanas programma, kas paredzēja atpūtas parka izveidi un mikrorajonu atkārtotu savienošānu Antverpenes centrā. Teritorija aizņem 29 hektārus. Apmaiņā pret mazākas 6 hektāru platības atjaunošanu birojiem un dzīvokļiem Beļģijas dzelzceļa uzņēmums lielāko daļu par brīvu piešķīra Antverpenes pilsētai.

Atrašanās vieta

Spoor Noord atrodas pilsētas ziemeļu daļā, tuvu Eilandjes dokiem. Bijušais Beļģijas dzelzceļa uzņēmuma *NMBS* pagalmi un tehniskās apkopes depo veidoja telpisko šķērslī starp *Stuivenbergas*, *Seefhoek* un *Dames* dambjiem. Tā bija daļa no dzelzceļa līnijas jostas ap 19. gadsimta pilsētu.

Konteksts un izaicinājumi

Pēc Antverpenes ostas pārcelšanās pilsētas ziemeļu daļā un *NMBS* lēmuma neizmantojot īpašumu dzelzceļa vajadzībām, *Spoor Noord* teritorija kļuva par iespēju stiprināt pilsētniecisko raksturu šajā pilsētas daļā.

Gan *Steivenberga*, gan *Sēfhuka* ir dzīvojamie rajoni ar neviendabīgu sociālo profilu: imigrantu kopiena, salīdzinoši maz Beļģijas pilsoņu, un augsta iedzīvotāju mainība. Iedzīvotāju blīvums ir četras reizes lielāks nekā pārējā pilsētā, kur ir vairāk nekā 2200 iedzīvotāju uz km². No otras puses, *Damas* rajons ir zaudējis 70% savu iedzīvotāju sakarā ar ostas paplašināšanos ziemeļu virzienā pēdējo 70 gadu laikā.

Spoor Noord ir pamesta bijusī rūpniecības teritorija ar vienu esošās izmantošanas veidu. Tā veidoja nepārvaramu šķērslī starp apkaimēm. Balsoties uz vietējo iedzīvotāju aptauju, par galvenajām revitalizācijas procesa prioritātēm tika noteiktas zaļā infrastruktūra un kvalitatīva, labi apgaismota publiskā ārtelpa.

Projekta mērķi

Pašvaldība par mērķi uzstādīja ieguldījumu dzīvojamā un komerciālā izmantošanā piesaisti un sabiedrības atbalsta nodrošināšanu revitalizācijas procesam. *Spoor Noord* priekšrocība bija lielā publiskai izmantošanai pieejamo ārtelpu platība. Lēmums izveidot ekonomiski dzīvotspējīgu pilsētas ainavisko parku *Spoor Noord* centrā, kas darbotos kā apkaimju sociālā telpa kļuva par jaunas attīstības veicinātāju un plašāka reģenerācijas procesa sākumu. Šāda mēroga publiskas ārtelpas labiekārtošana par parku blīvi apbūvētā pilsētas rajonā piedāvāja unikālu iespēju atjaunot savienojumu starp apkaimēm ar ievērojamās zaļās infrastruktūru palīdzību. Tas bija izaicinājums projekta iniciatoriem, jo lielām augsnes platībām bija nepieciešama sanācija (kopējā sanācijas laikā nomainītas augsnes apjoms ir ap 100 000 m³), arī apkaimju iedzīvotāji sākotnēji skeptiski parka ierīkošanas lietderību. *Spoor Noord* teritorijas rietumu daļai tika nolemts piesaistīt investīcijas biroju un mājokļu kompleksa izveidei.

Par galvenajiem principiem tika noteikti teritorijas sociālo un ekonomisko īpašību uzlabošana, sadarbība ar ieinteresētajām pusēm un efektīva stratēģija finansējumam vairākās kārtās.

Programma

Tika definēti galvenie *Spoor Noord* revitalizācijas programmas uzdevumi:

- uzlabots pilsēttelpas tēls;
- aktīva līdzdalība un uzlabota sociālā komunikācija;
- mazāka blīvuma attīstība;
- pieejamā publiskā ārtelpas un uzlabota infrastruktūras;
- īpašuma un zemes vērtības pieaugums;
- uzlabota pieejamība un sabiedriskā transporta nodrošinājums;
- intensīva sadarbība ar galveno dalībnieku - valsts dzelzceļa uzņēmumu.

Programmas uzdevumu izpildi nodrošināja vienošanās, kuru parakstīja visas galvenās iesaistītās puses.

Spoor Noord telpiskā programma iekļāva 3 sastāvdaļas:

- apkaimju līmeņa atpūtas parks;
- esošo un vērtīgo ēku atkārtota izmantošana atpūtas un kultūras vajadzībām;
- biroju un mājokļu klastera attīstība.

Piedāvātais risinājums atjauno ekoloģiskus un sociālus savienojumus starp trim apkaimēm – *Dame*, *Stuivenberg* un *Seefhoek*, kuras iepriekš sadalīja dzelzceļa teritorija.

Parka *Spoor Noord* galvenā iezīme ir tā mērogs un aktivitāšu daudzveidība. Kompozīcijas pamatu veido plaši zālieni un tajos ierīkoti celiņi, kas savieno apkaimes savā starpā un ar parku. Vietas dažādam aktivitātem, formālām un neformālām sociālām praksēm plānotas vairākos

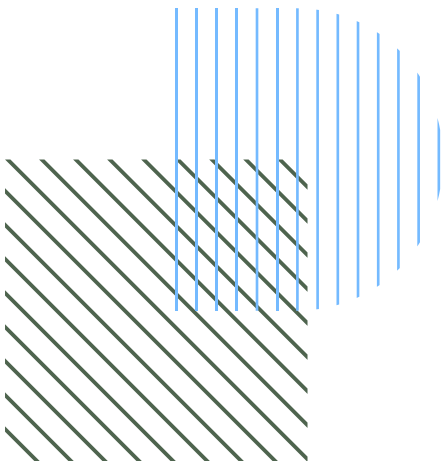
dārzos, sporta laukumos un saglabātās mežaudzēs. Saglabātas un atjaunotās dzelzceļa ēku konstrukcijas veido telpiskus akcentus.

Parkam izveidots pārvaldības plāns, kurā ietverti pasākumi uzturēšanai (zaļaj uzturēšanai, atkritumu apsaimniekošanai, ceļa tīrīšanai, grafīti dzēšanai), uzraudzībai un sporta un kultūras pasākumu organizēšanai parkā.

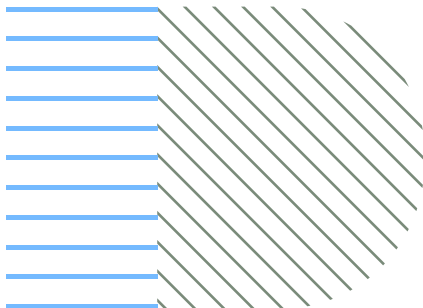
Izstrādāts arī jaunais *Spoor Noord* teritorijas plānojums, kas ietver teritorijas ārpus parka un balstās daudzveidīgās izmantošanas principā. Plānojums paredz izglītības klastera veidošanu, lielu pasākumu organizācijas vietas, tvaika pirts kompleksu, daudzveidīgi izmantojamās zāles sporta un citām aktivitātēm pārveidotajos angāros, jaunu *Lobrukas (Lobroek)* piestātnes izmantošanu un ziemeļu-dienvidu dzelzceļa savienojuma teritorijā.

Sagatavošanas periods, kura laikā tika veiktas izpētes, pārrunas, plānošanas pasākumi, teritorijas sagatavošanas un rehabilitācijas darbi, ilga 7 gadus. Konsultējoties ar apkaimju iedzīvotājiem, tika pieņemti un iekļauti plānošanas procesā vairāki svarīgi lēmumi.

Programmas tehniskā īstenošana sākās ar dažu sākuma dokumentu sagatavošanu, kas ilga 3 mēnešus. Tam sekoja apspriedes pilsētā, iesaistot sabiedrību. Pēc tam tika pabeigti fona pētījumi par pieejamības jautājumiem, mobilitāti un īpašām prasībām. Tika sagatavota arī konceptuālā shēma. Šo pasākumu kopums veidoja pamatu starptautiskam ideju konkursam, lai izvēlētos projekta komandu. Pēc konkursa tika izvēlēta projektēšanas komanda un noslēgts darījums ar *NMBS*.

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana
SPOOR NOORD, Ziemeļu dzelzceļš, Antverpene, Beļģija

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Revitalizācija

Iniciatori

Pašvaldība un apkaimju nevalstiskās organizācijas. Sākumā pilsētas izstrādātie priekšlikumi bija pretrunā ar vietējo kopienu vēlmēm. Pēc tam, kad bija panākta vienošanās – atpūtas parka izveide – projekta vadību veica pilsētas attīstības departamenta neatkarīgā plānošanas vienība *Planningscel*.

Galvenās iesaistītās puses *Spoor Noord* teritorijas atjaunošanā ir Antverpenes pašvaldība, kuru pārstāv *Stadsontwikkeling Planningscel*, bijušais teritorijas īpašnieks *NMBS*, un atbalstītās apkārtnes kopienas.

Pārvaldība

Planningscel vadīja visu plānošanas un realizācijas procesu. Bijušo dzelzceļa atzarojumu pārveidošana tika veidota pēc publiskās privātās partnerības modeļa, ko atbalsta Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) 2. mērķa programma.

Lai uzlabotu un attīstītu revitalizācijas programmu un ar to realizācijas procesu, tika izmantoti trīs galvenie vērtēšanas avoti:

- sabiedrības atsauksmes;
- finansēšanas institūciju (Eiropas un federālā līmeņa) ārējs novērtējums;
- universitātēs veikti akadēmiski pētījumi.

Projektēšanas komandu veidoja *Planningscel* un uzvarējušais arhitektu birojs *Studio Associato Bernardo Secchi Paola Vigano* no Milānas, Itālijas.

Rezultāts un projekta nozīmība

Spoor Noord kļuva par veiksmes stāstu no paša sākuma. No telpiskās barjeras teritorija kļuvis gan par savienojošu ārtelpas struktūras elementu apkaimē, gan par atraktīvu atpūtas vietu pilsētas mērogā.

Revitalizācijas galvenie ieguvumi:

- palielinātas apstādījumu un publiskās ārtelpas platības;
- stiprināta sociālā mijiedarbība un sociālā iekļaušana;
- izveidota labi pieejama zaļā ārtelpa;
- uzlabota gaisa kvalitāte;
- stiprināta kopienu piederības sajūta;
- uzlabots pilsētvides tēls;

Gūtās atziņas, *Planningscel* (H. De Wever)

Antverpenes pieredze *Spoor Noord* un apkaimju revitalizācija atklājusi vairākas svarīgas mācības, tostarp šādas:

- var būt grūti iesaistīt mazākumtautību etniskās grupas sabiedrības līdzdalībā, kas apgrūtina kultūras atšķirību problēmu risināšanu;
- ārēju finansēšanas institūciju prasības var neatbilst vietējiem mērķiem, kā rezultātā tiek veidota "hameleona" pieeja, kurā mērķi mainās atbilstoši pieejamajam finansējumam;
- ļoti grūti atrisināt problēmas, kas saistītas ar noziedzību, narkomāniju un prostitūciju, un tās mēdz pārcelties uz citu pilsētas daļu;
- novatoriskas sabiedrības līdzdalības formas, kas indivīdiem piedāvā daudz dažādu iesaistīšanās veidu (ieskaitot informāciju, iesaistīšanos un aģitēšanu), ir devuši izmērāmus rezultātus kopienās;
- sadarbība ar pētniecības iestādēm ir palīdzējusi problemātisko zonu sistemātiskas analīzes, uzraudzības un novērtēšanas procesā;
- iespējams izmantot Eiropas fondus (ERAF, URBAN, INTERREG u.c.), neaizmirstot par vietējām vajadzībām un vietējiem mērķiem;
- ĢIS izmantošana palīdz pašvaldības struktūrvienībām sadarboties un atbalsta plānošanas pasākumus visā pilsētā.

Parka *Spoor Noord* panākumi ilgtermiņā saistāmi ar vietējās sabiedrības atbalstu. Dažādu iesaistes notikumu, tādu kā kultūras izbraukumi, svētku svinēšana, sporta pasākumi, organizētas pastaigas un citu organizēšana, izrādījusies ārkārtīgi efektīva, mobilizējot vietējo iedzīvotāju entuziasmu un radot piederības sajūtu multikulturālai kopienai. Spēcīgas piederības rajūtas radīšana kļuva par svarīgu attīstības ilgtspējas veicinātāju un projekta veiksmes atslēgu.

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana
SPOORZONE dzelzceļa zona, Tilburga, Nīderlande

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Revitalizācija

**Dzelzceļa
teritorijas
atkārtota
izmantošana**

PIEMĒRS — NR.5

SPOORZONE dzelzceļa zona Tilburga, Nīderlande

Spoorzone ir bijušais šķirošanas pagalms un darbnīca. Platība 75 hektāri, garums 1,5 km uz rietumiem, sastāv no trijām daļām: bijušās *Van Gend & Loos* teritorijas, Nīderlandes dzelzceļa kompānijas *NS (Nederlandse Spoorwegen)* teritorijas rietumu daļas un bijušās *NS* darbnīcu teritorijas. Mūsdienās tā ir daļa no pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma.

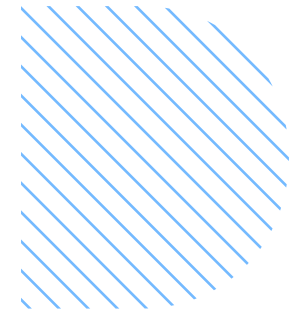
Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana
SPOORZONE dzelzceļa zona, Tilburga, Nīderlande

Atrašanās vieta

Līdz 2013. gadam nožogotā *Spoorzone* teritorija veidoja barjeru pašā pilsētas vidū, noslēdzot Tilburgas ziemeļu apkaimju iedzīvotājiem tiešu saikni ar pilsētas centru. Mobilitātes ziņā novietne blakus dzelzceļa stacijai ir A kategorijas, kas nozīmē maksimālu piekļuves iespēju sabiedriskajam transportam.

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Revitalizācija

Konteksts un izaicinājumi

Pēc tam, kad lielākā daļa *Spoorzone* pagalmu un ēku tika pamesti, Tilburgas pašvaldība sāka sarunas ar Nīderlandes dzelzceļa uzņēmumu NS. Pašvaldība identificēja šo NS teritoriju kā stratēģiski nozīmīgu, uzskatot, ka nepārejamam telpiskajam šķērslim pilsētas centrā būtu jākļūst atvērtam un pārveidotam par dzīvīgu tikšanās un darba vietu dzelzceļa stacijas apkārtnē. Teritorijai būtu jāpilda savienojuma lomu starp Tilburgas centru un ziemeļu mikrorajoniem.

Programma

Teritorijas revitalizācijas programma iekļāva īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, kuriem tika pieskaņoti attīstības instrumenti.

Īstermiņa programma paredzēja pamesto ēku konservāciju, lietojot, cik iespējams, pagaidu izmantošanas instrumentus un izīrējot tās ieinteresētiem uzņēmumiem ar speciāliem nosacījumiem.

Ilgtermiņa programma paredzēja:

- publiskās ārtelpas starp ikoniskām ēkām veidošanu, aktīvi un publiski izmantojamus ēku pirmos stāvus, maksimālu prioritāti gājējiem un velosipēdistiem;
- mājokļu radīšanu dažādu ienākumu, vecuma un ģimeņu sastāva grupām, jaunu pilsētas mājokļu tipoloģiju, kopīpašumu formāta ieviešanu;
- darba vides daudzveidības nodrošināšanu, ievērtējot pieprasījumu pēc vietām maziem jauniem *start-up* uzņēmumiem, vidējā lieluma kompānijām, kā arī lieliem uzņēmumiem;
- zinību laboratorijas (*mindlab*) veidošanu (50 000 m²) - mērķtiecīga sadarbība starp dažādiem zināšanu un izglītības uzņēmumiem;
- kultūras klastera (25 000 m²) attīstību, uzsākot sarunas par augstākās izglītības piesaisti šai teritorijai, bibliotēkas celtniecību, atbalsta pasākumu uzņēmējdarbībai veidošanu, semināru programmas izveidi bērniem un cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, teātra telpu ierīkošanu;
- atpūtas un ēdināšanas iespēju nodrošināšanu (15 000 m²), radot iespējas kafējnicām, restorāniem, koncertzālei un diskotēkai.

Pārvalde un iesaistītie dalībnieki

Eindhovenas pašvaldības teritorijas attīstības departamenta un VolkerWessels investīciju grupas PPT kopuzņēmums. Īpašiem gadījumiem tika piesaistīti citi attīstītāji, piemēram, Ziemeļbrabantas province bibliotēkai bijušajā Lokomotivju hallē, Tirdzniecības kamera ēkai 88, kura kļuvusi par mājvietu maziem un vidējiem uzņēmumiem, Tilburgas universitātes Fontys-ROC Preses grupa Zinību laboratorijai (sākot no 2020. gada).

Rezultāti un projekta nozīmība

Izveidots veiksmīgs teritorijas pagaidu lietošanas modelis.

Tika noņemts telpiskais šķērslis, savienojot ziemeļu apkaimes ar pilsētas centru.

Jaunā bibliotēka bijušajā Lokomotīvu remonta zālē kļūst par spēcīgu attīstības magnētu, piesaistot šai vietai apmeklētājus no dažādām sociālām grupām.

Radīts potenciāls daudzām uz jaunatni vērstām iniciatīvām.

Spoorzone projekta gūtās atziņas

Ieteicams:

- Pirmais nepieciešamais solis vietas identitātes atjaunošanai ir ieguldījumi pamata infrastruktūrā, piemēram, ceļu un sabiedrisko vietu labiekārtojuma atjaunošana. Šiem izdevumiem jābūt daļai no attīstības plāna.
- Pašvaldībai jāpārlicinās par savas pietiekamas ietekmes uz attiecīgās teritorijas attīstību nodrošināšanu. To var panākt, saglabājot zemes īpašumus un pakāpeniski tos pārdodot, jo citu iesaistīto pušu intereses ne vienmēr sakrīt ar pašvaldības mērķiem.
- Attīstāmajai teritorijai vēlams piesaistīt stratēģiskos partnerus, piemēram, bibliotēkas vai izglītības organizācijas. Tie ir vietas attīstības vēstnieki.

Nav ieteicams:

- Slēgt ilgtermiņa līgumu ar attīstītāju, pamatojoties uz teritorijas plānojuma dokumentiem. Tas ierobežo pašvaldības kā publiskā partnera rīcības spējas gadījumos, kad dažādām iesaistītajām pusēm mainās situācijas uztvere.

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana
PARK AM GLEISDREIECK, parks pie Sliežu trīsstūra, Berlīne, Vācija

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
 Revitalizācija

**Dzelzceļa
 teritorijas
 atkārtota
 izmantošana**

PIEMĒRS — NR.6

PARK AM GLEISDREIECK parks pie Sliežu trīsstūra Berlīne, Vācija

Platība 26 hektāri, sastāv no divām daļām - austrumu un rietumu parka (*Ostpark, Westpark*). Parks izveidots iepriekš ar atkritumiem piesārņotajā teritorijā un kļuvis par iecienītu āra atpūtas vietu kā berlīniešiem, tā pilsētas viesiem.

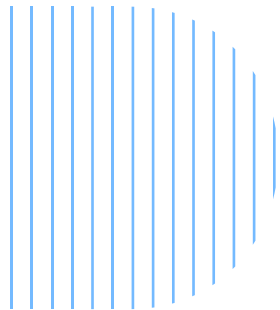

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana

PARK AM GLEISDREIECK, parks pie Sliežu trīsstūra, Berlīne, Vācija

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri

Revitalizācija

Atrašanās vieta

Netālu no Potsdamas laukuma, Landvēras kanāla kreisajā krastā. Plašs, trīsstūrveida formas atkritumu laukums savulaik atdalīja Kreicbergas apkaimi austrumos un Šēnbergas apkaimi rietumos. Pazīstams kā *Gleisdreieck*, kas nozīmē "sliežu trīsstūris", ko veidoja 19. gadsimta dzelzceļa līniju krustojums.

Konteksts un izaicinājumi

Kopš 1874. gada, līdz tās nopostīšanai Otrajā pasaules karā, teritorija tika izmantota kā kravas un pasta dzelzceļš, kā arī kā savienojums starp Anhaltes un Potsdamas stacijām. Pasāžieru un kravas dzelzceļa pārvadājumu pakalpojumi šeit tika pārtraukti pēc 1945. gada, un tikai pilsētas elektriskie vilcieni un metro turpināja šķērsot bijušās dzelzceļa darbnīcu teritorijas, kas pamazām pārtapa par piesārņotu teritoriju. Sākot no pagājušā gadsimta 70. gadiem, tika izstrādāti dažādi plāni - no dzīvojamās apbūves līdz maģistrālo ceļu savienojumiem. Taču apkaimju iedzīvotāji, kuri to uzskatīja par ideālu atpūtas vietu, veiksmīgi bloķēja būvniecības plānus. 1997. gadā Berlīnes pašvaldība nolēma pārveidot šo vietu par parku.

Projekta mērķi

Parka plānošanā un veidošanā berlīniešu vēlmes un idejas tika iekļautās no paša sākuma. Intensīva viedokļu un ideju apmaiņa ar nākamajiem lietotājiem notika dažādos veidos, piemēram, aptaujājot mājsaimniecības par parka izmantošanu, organizējot sarunas klātienē un dažādus pasākumus iedzīvotājiem.

Parka kompozicionālā risinājuma pamatā ir ideja par "divu ātrumu" parku visiem tā lietotājiem. Aktīvie parka lietotāji var izbaudīt dažādas sporta aktivitātes, izmantojot daudzveidīgu aprīkojumu, piemēram, skeitparku, plašus asfalta celiņus un zaļās zonas. Tajā pašā laikā tika ņemta vērā daudzu lietotāju vēlme pēc miera un klusuma, atpūtas un dabas baudīšanas.

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana

PARK AM GLEISDREIECK, parks pie Sliežu trīsstūra, Berlīne, Vācija

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri

Revitalizācija

Programma

Parks ir daļa no ziemeļu-dienvidu zaļā koridora un savieno Zoodārzu, Henrietas Hercas parku un Tilla-Duro parku ziemeļos ar robežojošajiem Flašenhales un Šonebergas Zūdgelandes parku. Pateicoties parka izveidei, anklāva radītā, gadu desmitiem ilgā atdalītā teritorija apvienoja Potsdamas laukuma dienvidu daļu ar Kreicbergu un Šēnbergu.

Pirmais uzdevums bija pirmās pakāpes sanācija - attīrīt aizaugušo teritoriju no krūmājiem un atkritumiem. Bija jāveido aktīvas vietas riteņbraukšanai, slidošanai, sporta spēlēm, klusas vietas dārzkopībai, kopienas dārziem, tango dejām, tikšanās vietām, piknikiem un atpūtas vietām, saglabājot unikālo ekoloģisko daudzveidību, kas attīstījies pamestās teritorijas laikā.

Uzturēšanas un attīstības pasākumu galvenais mērķis bija, un joprojām ir, saskaņot dabas aizsardzības problēmas un atpūtas iespējas parkā.

Iniciatori

Berlīnes pašvaldība un apkaimju kopienas.

Pārvaldība

Grün Berlin GmbH, privāto tiesību bezpeļņas uzņēmums, kas ar šo nosaukumu pastāv kopš 1996. gada. Berlīnes pašvaldība ir uzņēmuma vienīgais akcionārs.

Projekta vadība sadarbojas ar ieinteresētajām institūcijām, piemēram, tuvējo Dzelzceļa muzeju un dažādām apkārtnes organizācijām.

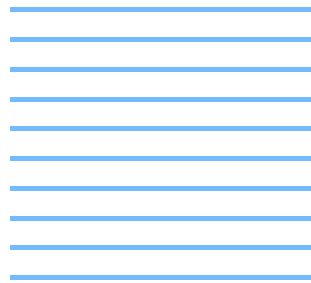
Rezultāts un projekta nozīmība

Am Gleisdreieck parka projekts ir veiksmes stāsts no paša sākuma. No slēgtā telpiskā šķēršļa tā kļuvis par savienojošu elementu šajā pilsētas daļā, piesaistot apmeklētājus no visas pilsētas. Aktīvi darbojas apkārtnes sabiedriskās organizācijas, piemēram, starpkultūru centrs Rozenduftgartenas dārzā.

Projekts veicināja:

- pilsētvides tēla uzlabošanu;
- sociālo iekļaušanu un mijiedarbību;
- pieejamās zaļās infrastruktūras izveidi;
- Berlīnes zaļo koridoru sistēmas nostiprināšanu;
- gaisa kvalitātes uzlabošanu.

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana
PARC DEL CLOT, Klotas apkaimes parks, Barselona, Spānija

**Dzelzceļa
teritorijas
atkārtota
izmantošana**

PIEMĒRS — NR.7

PARC DEL CLOT Klotas apkaimes parks Barselona, Spānija

Platība 3,5 hektāri, izveidots bijušā Spānijas dzelzceļa uzņēmuma *RENFE* darbnīcu teritorijā. Parku veido divas redzami nodalītas telpas: urbānā (promenāde un laukums) un ainaviskā (paugurs un apstādījumi). Galvenie telpiskie elementi ir reljefā iegremdēts amfiteātris un augsts zaļais paugurs. Parks ir labs piemērs Barselonas "stratēģisko metastāžu" pilsētvides politikai (sk. 2. piemēru). Klotas parks tika izveidots 1985. un 1986. gadā pēc arhitektu Dani Freija (*Dani Freixes*) un Vičentes Mirandas (*Vicente Miranda*) projekta un tika atklāts 1986. gadā. Vietai ir bagāta vēsture un tā ir uzskatāma ilustrācija teritoriju izmantošanas mainībai dažādos laikos un sociāli ekonomiskās iekārtās.

Atrašanās vieta

Klotas parks atrodas blīvi apdzīvotajā vēsturiskajā Sanmarti (*Sant Martí*) rajonā starp domes ēku un tirgu. *El Clot* ir viena no senākajām Sanmarti daļām starp divām transporta infrastruktūrām - *La Meridiana* un *Gran Via*. Viduslaikos to sauca par *Clotum Melis* vai *Clot de la Mel* - ielejas dzirnavas, jo šeit, pie ap 10. gadsimtu izbūvētā pilsētas irīgācijas kanāla (*Rec Comtal*), no 19. gadsimta atradās ūdensdzirnavas. Gandrīz 1000 gadus šeit plauka lausaimniecība un tika celtas villas. Līdz mūsdienām saglabājušies viduslaiku tornī *Torre del Fang* un *Torre Sant Joan*. Industrializācijas laikā šajā vietā attīstījās tekstila rūpniecība, bet tornī *Torre del Fang* tika ierīkota ķieģeļu rūpnīca. *El Clot* rajons kļuva par nozīmīgu strādnieku apkaimi, kuru apdzīvoja galvenokārt jaunieņācēji no visas Katalonijas.

19. gadsimtā, parādoties dzelzceļam, šeit tika uzceltas *RENFE* darbnīcas, kur tika būvēti un remontēti vilcieni. Pēc darbnīcu slēgšanas tās 1972. gadā nopirka Barselonas pašvaldība.

Konteksts un izaicinājumi

Dzelzceļa līnijas un darbnīcas vairāk nekā gadsimtu veidoja telpisko robežu Sanmarti rajonā, atdalot tā divus centrus: tirgu un rātsnamu. Parka izveidošana ļāva tos savienot, radot saikni starp Meridianas avēniju un ielu *Gran Via de les Corts Catalanes*.

Viena no vissvarīgākajām jauno ārtelpu izveides stratēģijām, kas kļuva par paraugu citām Eiropas pilsētām, balstījās uz 1976. gada vispārējā Barselonas plāna prasībām. Tas noteica, ka bijušās rūpniecības zemes ir jānodod publiskā lietojumā.

Slēdzot vecās lopkautuves, rūpnīcas, darbnīcas un karjerus vai dzelzceļa objektus, tika atbrīvota telpa, ko blīvi attīstītajā pilsētā varēja pārveidot par publisko ārtelpu. Bieži vien projekti paredzēja rūpniecības ēku vai to daļu saglabāšanu, un tās tika daļēji izmantotas sabiedrisko iestāžu, piemēram, bibliotēku, izvietojšanai. Svarīgs rūpniecības mantojuma pārveidošanas aspekts bija šo ēku arhitektūras elementu kā vēstures mantojuma saglabāšana.

Projekta mērķi

Projekta mērķis bija izveidot zaļas teritorijas blīvi apdzīvotā rajonā, radīt daudzfunkcionālu apkaimes ārtelpu un atjaunot savienojumus starp dažādām rajona daļām.

Lēmumu saglabāt bijušās rūpnīcas paliekas un izmantot modernu vides mākslu var uzskatīt par mērķi saglabāt kultūras vērtības nākamajām paaudzēm.

Dzelzceļa teritorijas atkārtota izmantošana PARC DEL CLOT, Klotas apkaimes parks, Barselona, Spānija

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri Revitalizācija

Programma

Nav skaidrs, vai programmu noteica pilsētas varas iestādes, rajona padome, iedzīvotāji, pati projektētāju komanda vai vairāku dalībnieku apvienojums. Tā kā šajā periodā mijiedarbība ar iedzīvotājiem un NVO bija ļoti intensīva, var pieņemt, ka vietējie iedzīvotāji bija iesaistīti programmā, īpaši attiecībā uz nākotnes iespējām savā parkā.

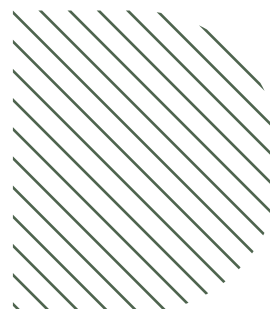
Iniciatori

Barselonas pilsētas dome. Galvenās ieinteresētās personas bija Barselonas pilsētas dome, tās pilsētplānošanas departaments un Sanmarti rajona padome, kā arī tās iedzīvotāji: gan iedzīvotāju organizācijas, gan individuālas personas.

Pārvaldība

Procesu vadīja un koordinēja Barselonas pilsētas plānošanas departaments. Projektus izstrādāja starpdisciplināras privāto un pašvaldības plānotāju, arhitektu, ainavu arhitektu un citu speciālistu komandas, kuras apvienojās viena mērķa sasniegšanai. Vides mākslai bija nozīmīga lomā kā vienam no galvenajiem ārtelpas veidošanas instrumentiem, un procesā sistemātiski tika iesaistīti mākslinieki.

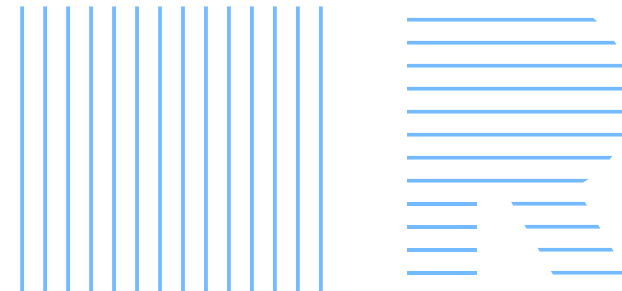
Klotas parka projektēšanai tika piesaistīti arhitekti Dani Freija un Vicente Miranda. Skulptūru veidošanai tika uzaicināts amerikāņu tēlnieks Braiens Hants.

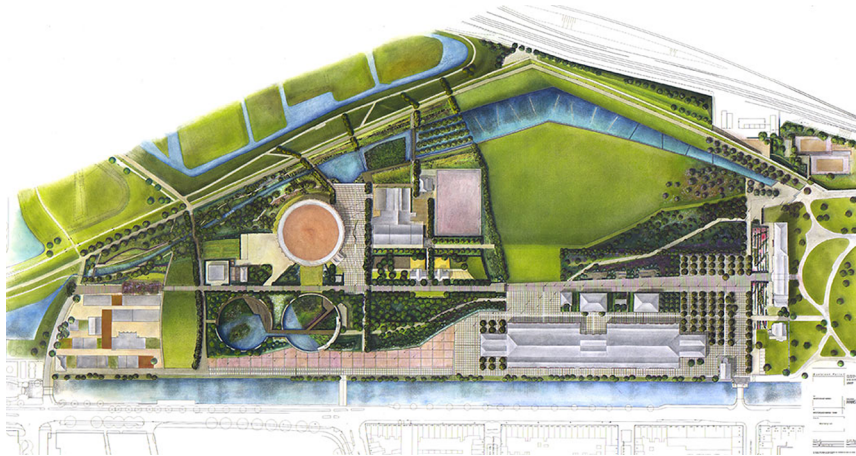
- Parks savienoja pilsētas daļas ar kvalitatīvu publisko ārtelpu.
- Palielināja sociālo aktivitāti un iekļaušanu.
- Parks ir kļuvis par vienu no Sanmarti rajona “zaļajām plaušām”.
- Inovatīvais parka dizains kļuvis par labākās prakses piemēru visā pasaulē. Novitāte ir reljefs kā telpas izmantošanas un kustības organizācijas instruments: dažādi līmeņi ļauj radīt skatu daudzveidību.
- Amfiteātri galvenokārt izmanto jaunieši, kā arī tiek rīkoti teātra uzvedumi, koncerti un citi kultūras pasākumi. Klotas zaļajā daļā bagātīgi izmantoti Vidusjūras augi, priedes, papeles, palmas un akmens ozoli, un centrā ir izveidots paugurs, no kura paveras skats uz visu Sanmarti apkārtni.
- Dažādi veidoto “koridoru” sistēma ir secīgi veidotas metāla pergolas, kuras sporta laukumā pārtop par paceltu laipu, ar pakāpieniem šķērso esplanādi un kā gājēju tilts beidzas pie zaļā paugura.
- Saglabāts rūpniecības mantojums: mehānisko darbnīcu fragmenti, skursteņi, arkas un mūri, kas tika integrēti parka zaļajā zonā. Rūpniecības mantojuma elementi veido saistošo motīvu visā parkā.

Rezultāts un projekta nozīmība

Parka kompozicionālie risinājumi nodrošina lielu aktivitāšu daudzveidību: sporta aktivitātes, dabas vērošana pie mākslīgām ūdenstilpnēm, bērnu rotaļu laukumi, suņu pastaigu parks un tiltu kā skatu platformu sistēma.

Ražošanas teritoriju revitalizācija pilsētu centros
WESTERGASFABRIEK, Rietumu gāzes fabrika, Amsterdamā, Nīderlande

**Ražošanas
teritoriju
revitalizācija
pilsētu centros**

PIEMĒRS _ NR.8

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Revitalizācija

WESTERGASFABRIEK Rietumu gāzes fabrika Amsterdamā, Nīderlande

Ražošanas kompleksā no 1883. līdz 1967. gadam atradās akmeņogļu gāzes un vēlāk arī ūdens gāzes ražošanas komplekss, kurš ražoja gāzi pilsētas apgaismojumam. Ražotne sākotnēji būvēta Londonas Imperial *Continental Gas Association (ICGA)* uzņēmumam. Vēlāk to pārņēma Amsterdamas pilsētas pašvaldība. Pēc gāzes ražošanas pārtraukšanas 1967. gadā pašvaldības elektrības un gāzes uzņēmums *GEB* izmantoja fabrikas teritoriju un ēkas kā noliktavas līdz 1992. gadam, kad tas nolēma īpašumu atstāt. Tas ir arī šīs degradētās teritorijas revitalizācijas sākums. Pašlaik *Westergasfabriek* ir dinamisks un daudzveidīgs kultūras parks, kur atrodas biroji, mazi uzņēmumi, kafējnīcas, restorāni, kultūras un atpūtas iestādes. Teritorijā ir arī moderni labiekārtota "galvenā iela" un ainavisks parks. Vieta ir uzskatāms piemērs pakāpeniskai ražošanas un dzelzceļa teritoriju pārveidošanai par kvalitatīvu pilsētvidi gadsimta garumā.

Atrašanās vieta

Amsterdamas Rietumu (*West*) rajonā starp Hārlemertrekfartes (*Haarlemmertrekvaart*) kanālu un dzelzceļu uz Hārlemu. *Westergasfabriek* teritorija aizņem 13 hektārus, tajā saglabājušās 22 ražošanas ēkas, no kurām 16 klasificētas kā kultūras pieminekļi.

Konteksts un izaicinājumi

Revitalizācijas procesu noteica trīs savstarpēji konfliktējošas teritorijas īpašības: tuvums Amsterdamas pilsētas centram, augsts augsnes un pazemes ūdeņu piesārņojuma līmenis un kultūrvēsturiski vērtīgs ēku komplekss.

Fabrikas atrašanās blīvi apdzīvotā pilsētas vidē veicināja iedzīvotāju interesi par tās izmantošanu. Starp 1967. un 1992. gadiem, nenoteiktās vai starpizmantošanas laikā, mākslinieki un radošās sabiedrības grupas uzsāka vietas daļēji legālu izmantošanu. Šīs pamesto īpašumu patvaļīgās ieņemšanas process 21. gadsimta sākumā kļuva par izplatītu parādību un ieguva apzīmējumu *skvotēšana (squattting)*. 1992. gadā, pēc *GEB* lēmuma atstāt īpašumu, tika veikts pagaidu īres tiesību sistēmas izmēģinājums: telpas tika likumīgi izīrētas *skvoteriem* un citiem interesentiem uz vienu gadu. Šī politika izrādījās veiksmīga un tika pagarināta līdz atjaunošanas darbu sākumam 2001. gadā.

Ekoloģiski netīra akmeņogļu gāzes ražošanas tehnoloģija atstāja mantojumā smagi piesārņotus augsni un pazemes ūdeņus. Par teritorijas revitalizācijas instrumentu tika izvēlēta ainaviskā parka ierīkošana. Šajā pilsētas daļā jau atradās parks (*Westerpark*), kuru izveidoja 19. gadsimta beigās bijušās dzelzceļa stacijas vietā. Sākotnēji gāzes ražotnes teritorijā plānoja rīkot izstādi *Floriāde 2002*, taču vēlāk to izbūvēja citur. *Floriādei* gatavoto labiekārtojuma projektu nolēma īstenot šajā teritorijā vienkāršotā veidā. Lai ierīkotu parku, tika veikti piesārņojuma pētījumi un tika uzsākti sagatavošanas darbi. Pamatojoties uz izpēti un sagatavošanas darbu laikā atklāto piesārņojumu (piemēram, tika atrasti azbesta atkritumi), kā arī analizējot ekonomisko lietderību, par sanācijas metodi tika izvēlēta augsnes izolēšana, nevis noņemšana. Piesārņotā augsne tika pārklāta ar ģeotekstilu un 1 metru biezu tīras augsnes slāni (apmēram 35 000 m³), kam bija jāveic arī nokrišņu ūdeņu novadīšanu uz gruntsūdeņiem. Papildus tika izstrādāta īpaša, no piesārņotās augsnes noslēgta, ūdeņu pārvaldības sistēma. Zem basketbola laukuma tika paredzēts izvietot slēgtu ūdens krātuvi. Piesārņotās substances noņemšanas metodi izmantoja, tirot bijušās gāzes glabātuves: no tām izņēma apmēram 1,900 tonnas piesārņoto dūņu.

Westergasfabriek ēku arhitektūrai gadsimtu mijā tika pievērsta īpaša uzmanība. Tās projektēja arhitekts Īzaks Goshalks (*Isaak Gosschalk*), tā sauktās holandiešu neorenesanses stila pamatlicējs, kā vienoto industriālās arhitektūras ansambli. Starp tām bija tehniskas ēkas, tādas kā gāzes glabātuves, akmeņogļu noliktavas, attīrīšanas iekārtas, ūdens torņi, ūdens gāzes fabrika, administratīvās ēkas un dzīvojamās mājas fabrikas vadībai. Šodien kultūras parks dažādiem nolūkiem izmanto visas 22 palikušās būves: gan tehniskās, gan administratīvās, gan dzīvojamās ēkas, gandrīz bez ārējām izmaiņām.

Ražošanas teritoriju revitalizācija pilsētu centros
WESTERGASFABRIEK, Rietumu gāzes fabrika, Amsterdamā, Nīderlande

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Revitalizācija

Programma

Būves

Radošās sabiedrības interese par fabriku noteica ēku turpmāko izmantošanu. Konkrētām tehniskām ēkām atrastas īpašas funkcijas. Gāzes glabātuvju sienas tika nojauktas, bet pamati tika izmantoti citādi: daži kā dekoratīvas ūdens tilpnes, citi jaunajai kultūras ēkai. *Ketelhuis* (tvaika katlu māja) ēkā atrodas kinoteātris, *Transformatorhuis* (transformatoru māja) ēkā notiek pasākumi un teātra izrādes, un dzīvojamās mājās atrodas bērnu dārzs.

Ārtelpa

Parka programmu izstrādāja rajona padome pēc apspriešanās ar apkārtnes organizācijām. Bija paredzēts saieta laukums, iespējas sporta nodarbēm, puķu dārzi, sekls bradājamais baseins, kā arī pastaigu un veloceliņi. Parkā tika plānotas dažāda rakstura zaļās telpas daudzveidīgai izmantošanai. Pēc kopā ar iedzīvotājiem sastādītas programmas tika rīkots starptautisks ideju konkurss, kuru uzvarēja ainavu arhitektu un arhitektu komanda *Gustafson & Porter*.

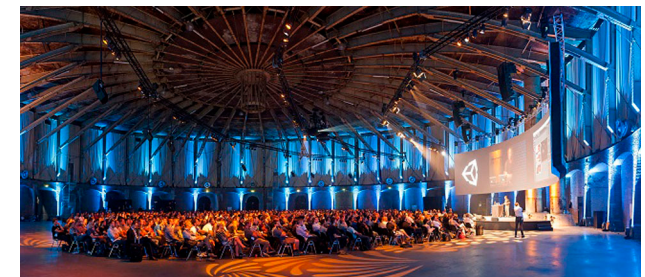
Pārvaldība

Kultūras parka *Westergasfabriek* pārvaldība īstenota pēc publiskās privātas partnerības principa. Ārtelpas plānošana, labiekārtošana, kopšana, uzturēšana un pārvaldība ir Amsterdamas pašvaldības atbildībā. Kopējās sanācības un labiekārtojuma izmaksas bija ap 40 miljoniem eiro. Ēku renovācijas plānu izstrāde un pārvaldīšana uzticēta privātā īpašuma attīstītājam *MAB*. Nodomu deklarācija parakstīta 1997. gadā. 2000. gadā notika renovēto ēku nodošana, un vadība tika nodota jaunizveidotajam uzņēmumam *Westergasfabriek BV*. Ēku atjaunošanu finansēja privātais biznesa partneris, ar Valsts Restaurācijas fonda subsidijām 31 miljons eiro apmērā.

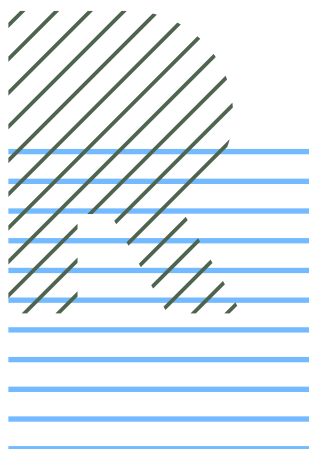
Pašvaldība patur īpašuma tiesības, attīstītājs – zemes nomas tiesības.

Iniciatori

Amsterdamas pašvaldība (pilsētas rajona *Amsterdam-West dome*) un īpašuma attīstītāja kompānija *Westergasfabriek BV*. Izveidots skaidrs finansiālas sadarbības modelis: rajona dome ar pilsētas un valsts finansiālu atbildīgu par publisko ārtelpu, ieskaitot vēl joprojām notiekošo sanācību un remdiāciju. Par ēkām atbildīgs attīstītājs kopā ar IT uzņēmumu. *Westergasfabriek BV* gūtā peļņa jāiegulda zemākas īres nodrošinājumā inovatīviem jauniem uzņēmumiem. *Westergasfabriek BV* ir atbildīga par ēku pilnīgu izmantošanu, turpinot piesaistīt īrniekus, pasākumu organizatorus un veicinot dažādu aktivitāšu organizēšanu.

Rezultāti un projekta nozīmība

Westergasfabriek kultūras parks kļuvis par vienu no Amsterdamas galvenajām kultūras vietām. Radošajai enerģijai bija tāds pievilcības spēks, ka īslaicīgā izmantošana pārtapa par pastāvīgu.

Kultūras kā pamatizmantošanas iekļaušana attīstības programmā ievērojami palielinājusi *Westergasfabriek* atpazīstamību. Pilsētā vēl joprojām ir liels pieprasījums pēc kvalitatīvām kultūras pasākumu norises vietām, kas nodrošina vienmērīgas aktivitāšu plūsmas.

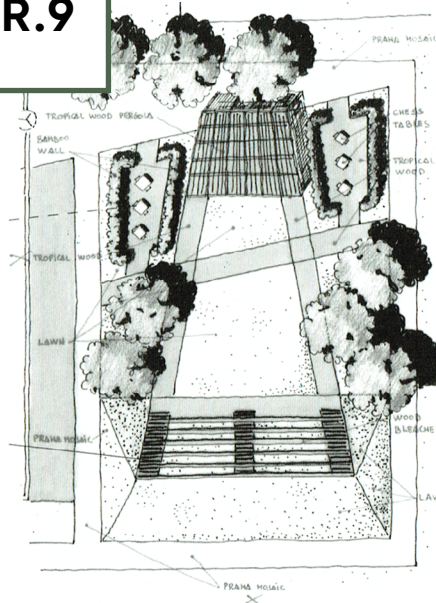
Parks šodien piesaista daudzus apmeklētājus. Parka izmantošana daudzveidīga un intensīva: apkaimju iedzīvotāju atpūta, futbols, pikniki, bērnu ballītes un citas aktivitātes. Saieta laukums kļuva par populāru koncertu vietu. Parkā izveidoti zaļie velosipēdu un pastaigu maršruti.

Westergasfabriek izmainīja apkārtējo apkaimju sociālo un ekonomisko vidi – apkaimes kļuva sociāli aktīvākas, stiprinājās to identitāte, palielinājusies iedzīvotāju labklājība, pieaugusi nekustamā īpašuma vērtība.

Projekta veiksmē atzīta arī ar vairākiem apbalvojumiem. 2005. gadā rajona padomei tika piešķirta balva "Zelta piramīda" – Valsts balva par iedvesmojošu mecenātismu. 2007. gadā *Westergasfabriek* parka projekts saņēma Britu Ainavu institūta balvu kategorijā "labākais parks (lielāks par 5h)". Projekts bija arī viena no piecām nominācijām Starptautiskajai pilsētvides ainavas balvai.

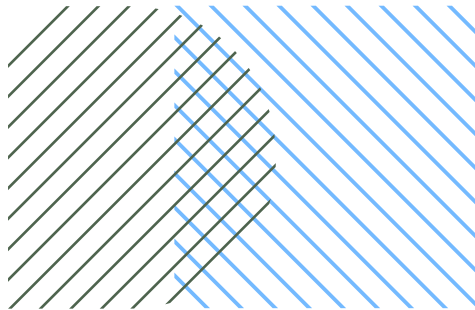
Ražošanas
 teritoriju
 revitalizācija
 pilsētu centros

PIEMĒRS — NR.9

FORUM KARLIN UN CORSO KARLIN Karlīnas apkaime Prāga, Čehija

FORUM KARLIN un *CORSO KARLIN* ir bijušās katlu rūpnīcas teritorijas revitalizācijas piemērs Karlīnas Pirmās priekšpilsētā Prāgā. Šī pilsētas daļa ar tās nozīmīgo rūpniecības mantojumu veidojusies pirms gandrīz divsimt gadiem. Ilgu laiku tās tēlu veidoja dūmojošie skursteņi un strādnieku mājas, taču racionāls pilsētvides plānojums šai teritorijai piešķīra dāsnu pilsētniecisko raksturu: rajons lepojas ar platām ielām ar tramvajiem, elektrisko apgaismojumu un centrālo parku.

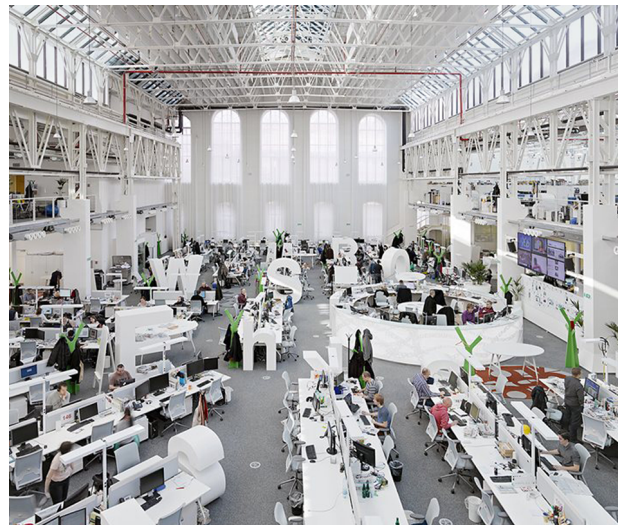

Atrašanās vieta

Karlīnas apkārtnē atrodas starp Vltavas upi un Vitkova kalnu, lielā mērā upes vecās gultnes vietā. Visu tās teritoriju aptver trīs nozīmīgi ceļi: Sokolovska (tramvajs), Križikova (tramvajs un piekļuve metro līnijai) un Pernerova.

Konteksts un izaicinājumi

Rūpniecības pakāpenisko samazināšanos Prāgā, ka arī citās pasaules pilsētās, pavadīja būvētas vides degradācija, ēku sabrukums un sociālas problēmas. Impulsu Karlīnas vides atjaunošanai devusi dabas katastrofa: 2002. gada plūdos upe izgāja no pašreizējās gultnes un visa apkārtnē vairākas nedēļas bija applūduši. Iedzīvotāji tika evakuēti, vairākas ēkas bija jānojauc. Pēc plūdiem Karlīnas apkārtnē piedzīvoja radikālu atveseļošanos. Pamestās rūpnīcu halles sāka atdzimt jaunai dzīvei kā biroju, dzīvojamās vai kultūras ēkas. Mūsdienu arhitektūra kļuvis par instrumentu gan pilsētas, gan investoru rokās, lai pārveidotu šo putekļaino pilsētas daļu par patīkamu darba un dzīves vietu. Karlīnu par vienu no interesantākajiem un visstraujāk augošajiem Prāgas rajoniem padara tās daudzveidība: vecā un jaunā, neglītā un skaistā, nekārtīgā un mierīgā līdzāspastāvēšana.

Programma

Projekts CORSO KARLIN pārveidoja bijušās katlu ražošanas rūpnīcas 1890. gadā celtās halles par A klases biroja ēku. Vienu no hallēm pašlaik aizņem izdevniecība un avīze "Economia". CORSO KARLIN nodrošina 9 150 m² administratīvo, konferenču telpu un A klases birojus ar 75 pazemes autostāvvietām. Ēka no abām pusēm atveras uz iekšēju laukumu un gājēju ielu.

Realizācija: 2013. gads

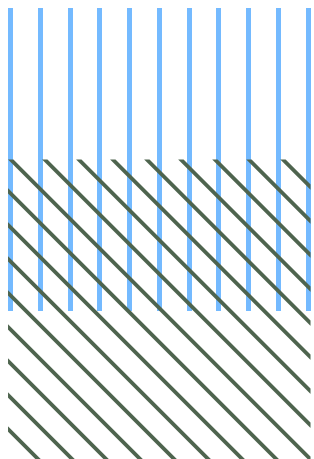
Projekts FORUM KARLIN pārveidoja bijušās katlu rūpnīcas 1908. gadā celto halli par daudzfunkcionālu kultūras centru, kura arhitektoniskais risinājums un izveidotā pasākumu pārvaldība nodrošina maksimālu izmantošanas elastību, pielāgojoties visdažādākajām vajadzībām. FORUM KARLIN nodrošina arī kvalitatīvas biroja telpas, galerijas, restorānu, daudzfunkcionālu pasākumu halli ar ietilpību līdz 3000 cilvēkiem un pazemes autostāvvietu 210 transportlīdzekļiem.

Realizācija: 2014. gads

Abus projektus izstrādāja pazīstamais arhitektu birojs *Ricardo Bofill Arquitectura* no Barselonas.

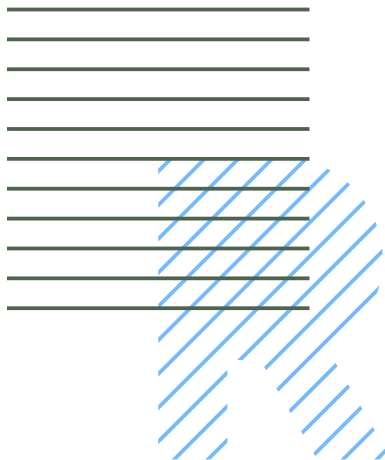
Iniciatori

Celtniecības un īpašumu attīstītāju grupa *Skanska Čehija un Slovākija*, sadarbībā ar Prāgas pašvaldību un citām ieinteresētām personām.

Rezultāts un projekta nozīmība

Abi projekti ir kvalitatīvi bijušo rūpniecības ēku atkārtotas izmantošanas piemēri. Pašlaik tie lieliski integrēti pilsētas fiziskajā un sociālajā audumā un rada pievienoto vērtību apkaimē, jo abi nodrošina publiskās telpas privātos īpašumos.

Abi projekti bija nozīmīgs degradētās teritorijas revitalizācijas pasākums, kurš veicināja pašvaldības interesi pret rūpniecības mantojuma atjaunošanu, ka arī publiskās un privātās partnerības instrumentu attīstību.

FORUM KARLIN kā kultūras centrs pārveido apkaimes tēlu, padarot to par vienu no modernākajām un nozīmīgākajām vietām uz Prāgas kultūras kartes.

FORUM KARLIN saņēma īpašo žūrijas balvu "Labākais nekustamais īpašums 2014".

CORSO I tika apbalvots kā "Labākais nekustamais īpašums 2001" biroju ēkās un "Čehijas gada ēka 2001".

Pisārņotās industriālās teritorijas lauku apvidū
SUIKERFABRIEK, Cukura fabrika, Vērne, Beļģija

IVT atkārtotās izmantošanas labas prakses piemēri
Revitalizācija

Pisārņotās
industriālās
teritorijas
lauku apvidū

PIEMĒRS _NR.10

SUIKERFABRIEK Cukura fabrika Vērne, Beļģija

Kopš tās dibināšanas 1924. gadā cukura fabrika bija vissvarīgākā darbavieta reģionā biešu sezonā. Globalizācijas dēļ tā slēdza durvis 2005. gadā, darbu zaudēja aptuveni 200 darbinieki, un pašvaldības dienas kārtībā nonāca jautājums par aptuveni 46 hektāru liela īpašuma – zemes un būvju – citu izmantošanu.

Atrašanās vieta

Projekta vieta atrodas Vērnē (*Veurne*), mazā (12000 iedzīvotāji) viduslaiku pilsētā Vesthukas (*Westhoek*) reģionā, kas robežojas ar Francijas ziemeļiem. Vērne ir tipiska provinces pilsēta; tā dzīvo kā divu provinču - Ziemeļjūras Rietumu krasta un Vesthukas - reģionālais centrs, pateicoties labi saglabātajai viduslaiku pilsētas atmosfērai un aktīvai ekonomiskai dzīvei. Atrodas 10 km attālumā no intensīvi urbanizētām tūrisma un kūrorta vietām Ziemeļjūras krastā, pilsētas ekonomiskā politika orientēta uz lauksaimnieciski attīstīto iekšzemi. Tādējādi Vērnē labklājība balstās gan uz lauksaimniecības, gan uz tūrisma industrijām. Cukura fabrika tika uzcelta pilsētas perifērijā, netālu no dzelzceļa stacijas, un kļuva par ekonomikas veicinātāju lauksaimniekiem 30 km apkārtnē.

Konteksts un izaicinājumi

Cukura fabrika bija viena no pirmajām un nozīmīgākajām rūpnīcām šajā lauku reģionā: apkārtējās saimniecības bietes piegādāja ar laivu, vilcienu, tramvaju, zirgu un ratiem. Blakus esošā dzelzceļa un tramvaja stacija un kanāls attīstījās kā transporta mezgls. Cukura fabrika kļuva par pilsētas un tās apkārtnes attīstības "bāku", tomēr globalizācijas politikas rezultātā rūpnīca tika 2005. gadā slēgta.

Rūpnīcas slēgšana vietējām varas iestādēm radīja izaicinājumus, kurus bija jārisina steidzamā kārtā: kā atrast alternatīvas zaudētajai nodarbinātībai, kā atgūt trūkstošos ienākuma nodokļus, kā atjaunot izbalējušo pilsētas tēlu un tā telpisko ietvaru? Neskaidrs bija arī jautājums par to, kā izmantot 46 hektāru lielo teritoriju, kas atrodas tikai 300 metru attālumā no vēsturiskās pilsētas sirds.

Vietējās un provinču varas iestādes uzdeva Pašvaldību attīstības aģentūrai *Westvlaamse Intercommunale (WVI)* izpētīt visas iespējas nodrošināt publiski vadītu izmantošanas nomaīņas procesu. Ņemot vērā politisko mandātu, aģentūra izstrādāja "ātro skenēšanu", lai noskaidrotu vietas galvenos izaicinājumus un iespējas.

Dažu mēnešu laikā *WVI* darbiniekiem izdevās izvērtēt juridisko un plānošanas kontekstu, pašreizējās vērtības (arhitektūra, kultūras mantojums, apstādījumi, fauna un flora, ekosistēmas, sociālās aktivitātes, piekļuve un savienojumi utt.), iespējamās fiziskās degradācijas pazīmes (augšnes, gruntsūdeņu piesārņojums) un dūņu baseinu kvalitāti.

Lai noskaidrotu iespējas, potenciālas negatīvas un blakus parādības, izmaksas un ieguvumus, īstenojot dažādus investīciju un pārvaldības modeļus, *WVI* komanda organi-

zēja "prāta vētras" darbnīcas ar ieinteresētām pusēm un politiskā līmeņa pārstāvjiem.

Balstoties uz darbnīcās izrunāto un savstarpēji saskaņoto informāciju, tika organizētas pārrunas ar īpašnieku, un pašvaldība ieguva nepieciešamo teritoriju.

Būves - pati rūpnīca un skābarības tvertnes, kā arī iesegti biešu piegādes laukumi, aizņem nozīmīgu īpašuma daļu, taču lielākās platībās atrodas nogulšņu baseini, nogāzes un purvi ar bioloģiskām un ainaviskām vērtībām.

Augsts augsnes piesārņojums tika novērots apbūvētās platības robežās. Īpašnieki nojauca ražošanas ēkas pirms īpašuma pārdošanas.

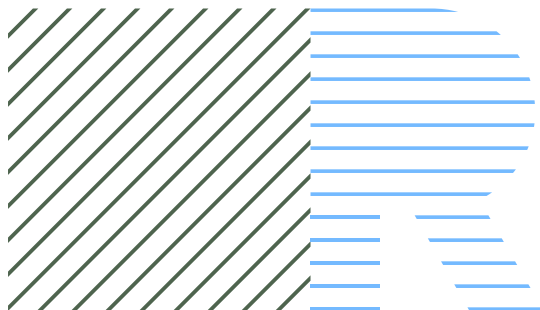
Pēc "ātrās skenēšanas" darbnīcām kļuva skaidrs, ka apmēram 18 hektāru lielā platībā jā saglabā kā dabas teritorija, un, ka tai nepieciešama piesārņotās augsnes remediācija. Tas ietekmēja revitalizācijas finansiālo aspektu. Ņemot vērā nepieciešamību izstrādāt revitalizācijas koncepciju saskaņā ar pašvaldības un provinces līmeņa plānošanas dokumentiem, kas apstiprināti valdības un provinču līmenī, ka arī nepieciešamos ieguldījumus remediācijā, tika nolemts izstrādāt zemas intensitātes mājokļu un biroju telpu programmu ar tās pakāpenisko realizāciju vismaz 10 gadu laikā.

Programma

Lai izvēlētos komandu revitalizācijas procesa telpiskās programmas radīšanai un tās realizācijas uzraudzībai, 2009. gadā tika izsludināts ideju konkurss, kura rezultātā plānošanas un arhitektūras birojam *OMGEVING* tika uzdots izstrādāt cukura fabrikas revitalizācijas telpisko koncepciju, ka arī organizēt un vadīt "procesa struktūru". Tika formulēts revitalizācijas koncepcijas mērķis: "radīt augsti kvalificētu vidi, kas atspoguļo pašreizējās un nākotnes vajadzības, ņemot vērā vēsturisko pilsētas centru un līdzeno poldera ainavu".

Paralēli tam, plānošanas process sastāvēja no vairākiem dažādu autoru pētījumiem: vides novērtējuma ziņojuma, telpiskās programmas realizācijas plāna, ģenerālplāna un dažādiem tehniskiem pētījumiem par piekļuvi un mobilitāti, ekoloģiskajiem aspektiem, ūdens, augsnes un zemes pārvaldību.

Programma iekļāva šādu segmentu attīstību:

- mājokļi: 5 ha (2017.–2022.) un 5 ha (pēc 2022. gada);
- mazumtirdzniecība: 2 ha (2017. –2022.);
- mazie un vidējie uzņēmumi (MVU): 15 ha (2017. – 2022.);
- daba, apstādījumi, atpūta: 17,5 ha (2017. –2022.);

Procesā tika veiktas šādas remediācijas, plānošanas un projektēšanas aktivitātes hronoloģiskā secībā:

- apbūvētas teritorijas tīrīšanas rezultātā tika izvesti 30.000 m³ betona un jauktu būvgružu (2015. –2017.);
- augsnes sanācijas analīze un remediācija (2016. –2018.);
- nākotnes MVU zonas pārveidošana četrās fāzēs (2015. –2022.);
- konkurss par publisko/privāto partnerību mājokļu un mazumtirdzniecības programmas realizācijai (2015);
- dabas pārvaldības plāns (2015);
- ūdenssaimniecības plāns (2016);
- apstādījumu un atpūtas ģenerālplāns (2016);
- apbūves ģenerālplāns (2018).

Revitalizācijas telpiskā koncepcija detalizēja attīstības programmu, pievēršot uzmanību telpiskajām kvalitātēm un labai pārvaldībai.

Koncepcija piedāvāja:

- lielu atpūtas parku, kas savienots ar gājēju/velosipēdu maršrutu un tiltu uz pilsētas centru nākamajiem iedzīvotājiem;
- biznesa parka attīstību, pamatojoties uz 19 ilgtspējīgas kvalitātes principiem;
- informācijas un novērojumu centru (izveidots 2015.gadā);
- Vērnes iedzīvotāju iesaisti;
- teritorijas daļu pagaidu izmantošanu (kopējie dārzi no 2015. gada un citi).

Tika izstrādāts revitalizācijas procesa pārraudzības modelis, kurš balstījās 8 komponentu sistēmā: ūdens, materiāli un atkritumi, mobilitāte, fiziskā vide, enerģija, apstādījumi un daba, labklājība un kvalitāte.

Pārvalde

Projekta koordinators un organizators Rietumflandrijas Starp-pašvaldību attīstības aģentūra WVI. Koordinācija kļūva par pilna laika uzdevumu vairākiem Aģentūras speciālistiem, jo projektā iesaistījās daudz ieinteresēto personu. Biznesa parka realizāciju veic pati WVI, jo viena no tās pamatdarbībām ir nekustāmo īpašumu revitalizācija un apkārtotās izmantošanas īstenošana.

Mājokļu programmas īstenošana novirzīta privātam uzņēmumam, pamatojoties uz konkursa procedūru. Zeme paliek WVI īpašumā, un WVI ir procesa koordinators. Mājokļu programmas īstenošana norit privātā un publiskā sektora partnerības līguma ietvaros.

Dabas teritorija piešķirta NVO Natuurpunt, savukārt apstādījumus un atpūtas parku, kā arī nākamo gājēju tiltu realizēs un finansēs privātais investors.

Dalībnieki

Plānošanas posms

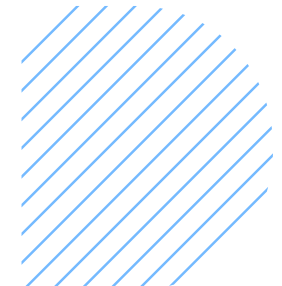
- Vadības grupa, kurā pārstāvētas provinces, pašvaldības un WVI, kā arī par procesu atbildīgas politiskās personas. Šī vadības grupa darbojas kā padomdevēji provinces padomei, kas apstiprina vispārējo ģenerālplānu un juridiskos dokumentus.
- Projektu grupa, kura sastāv no provinces, pašvaldības, WVI ekspertiem un pašreizējo plānošanas procesu vadošajiem ekspertiem. Projektu grupa koordinē notiekošos procesus, nepieciešamās konsultācijas, saziņu un līdzdalību.
- Ikdienas vadība, kuru īsteno projekta vadītājs WVI, province un telpiskās koncepcijas autors.

Īstenošanas posms

- Vērnes pašvaldība, WVI, NVO Natuurpunt, Mājokļu programmas privātie investori, Vērnes dārzkopības organizācija.

Finanšu partneri

- ES programmas, Rietumflandrijas province, Flandrijas reģionālā valdība

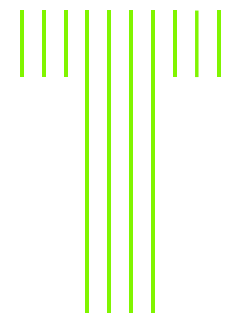
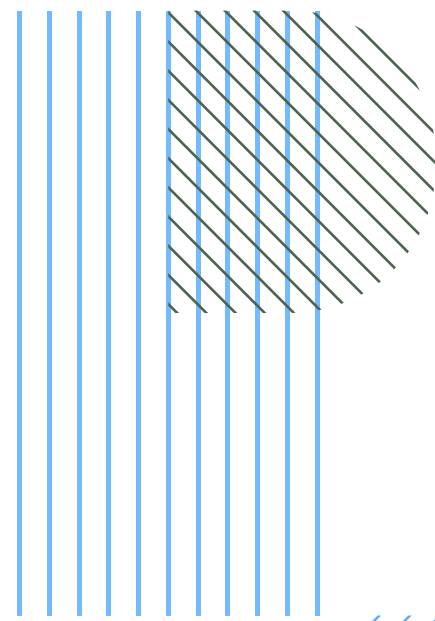
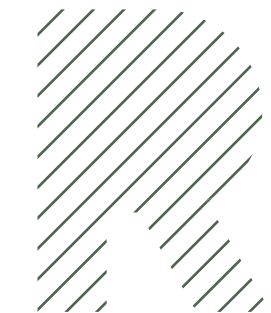
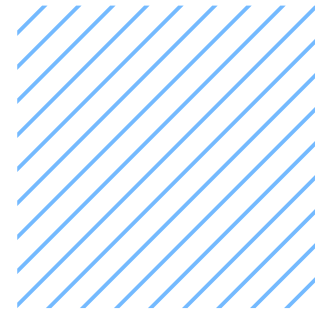
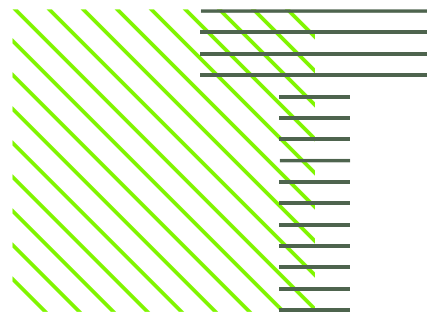
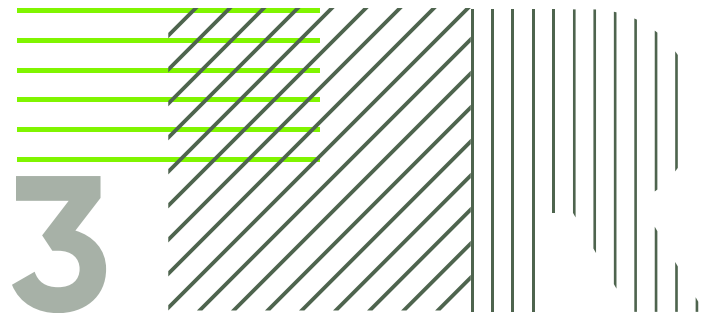

Rezultāts un projekta nozīmība

Nemot vērā projekta sagatavošanas posma kvalitāti, varas iestāžu motivāciju un spēcīgo vadību, sagaidāms veiksmīgs rezultāts. Taču vairāki jautājumi ir diskusijas priekšmets. *SUIKERFABRIEK* projekts nebūs rentabls *WVI* aģentūrai. Teritorijas plānojums paredzēja iespēju īpašniekam sadalīt īpašumu un pašam realizēt biznesa parku, tāpēc jautājums par izvēlēta projekta attīstības modeļa ieguvumiem un zaudējumiem ir diskusijas vērts.

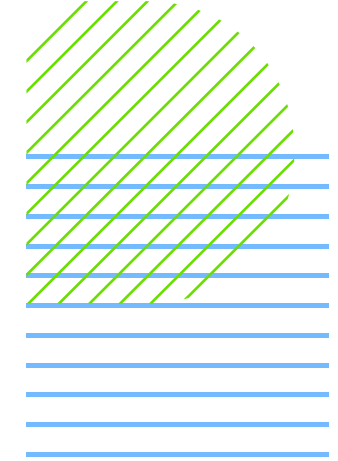
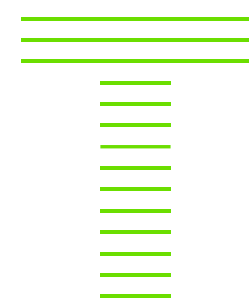
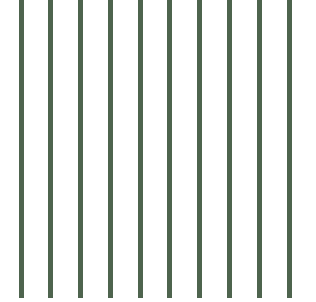
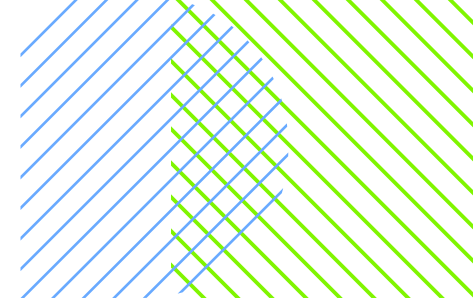
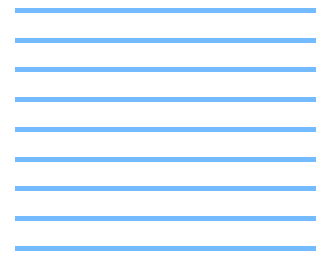
Pastāv vairāki aspekti, kuri pamato izvēlēta teritorijas attīstības modeļa lielāku efektivitāti.

- Daži gadi tika zaudēti, jo politiskā vadība un administratīvās iestādes nebija pienācīgi "apņēmas", lai risinātu rūpnīcas slēgšanas izaicinājumu. Sarežģīto, ar atkārtoto izmantošanu saistīto uzdevumu kopu bija gatava risināt tāda (salīdzinoši ar pašvaldības pārvaldi) neatkarīgāka attīstības aģentūra kā *WVI*.
- 46 hektāru lielā birojiem paredzētā platība netika skatīta kā veiksmīgs risinājums mazpilsētas kontekstā.
- Teritorijas plānojums neparedzēja mājokļus, parkus un dabas teritorijas. Taču sadarbīgajā plānošanā izvēlēta jaukta tipa izmantošana ir telpiski kvalitatīvāka un vairāk atbilst iedzīvotāju vajadzībām.
- Plānošanas procesa pamatā tika izmantota nevis arhitektūras, bet ainavas revitalizācijas pieeja. Vietas konteksts uztverts kā noteicošais princips, plānojot un izstrādājot programmas uzdevumus.
- *SUIKERFABRIEK* gadījums ir labs subsidiaritātes principa darbības piemērs: vietējā pašvaldības valdība nespēja risināt ar vietējās nozīmes ražošanas slēgšanu saistītus izaicinājumus viena. Tāpēc atbildības daļu uzņēmās vidējais politiskais līmenis (province).
- *SUIKERFABRIEK* gadījums ir labs "sadarbības plānošanas" piemērs. Pateicoties labi organizētai procesa struktūrai, dalībnieki un ieinteresētās personas tika iesaistītas noteikto plānošanas procesā. Svarīgi atzīmēt, ka atbildīgie politiķi aktīvi palīdzēja noteikt vietas galveno funkciju vērienīgumu. *WVI* veiktā "ātrā skenēšana" izrādījās ļoti vērtīgs instruments.
- Īslaicīgas izmantošanas modeļa ieviešana tuvināja projektu plašam ieinteresēto personu lokam, īpaši iedzīvotājiem.

***Transformation
from Slum to Chic.***

**Projekta partneru
pieredze**

Par projektu

Projekts *“Transformation from slum to chic. (Trans-form)”* ir viens no INTERREG Latvijas Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2014–2020 aktivitātēm, kura mērķis ir atjaunot pašvaldībām piederošās degradētās teritorijas, pārveidojot tās par ilgtspējīgām un pievilcīgām teritorijām. Tas paredzēja vairāku veidu notikumus – pieredzes apmaiņas tikšanās iesaistītās pašvaldībās, apmācību seminārus, iepazīšanas ar labas prakses piemēriem braucienos ārpus Latvijas un Lietuvas, kā arī 5,53 ha telpu ar īpašām vajadzībām sanāciju un sakopšanu četrās partneru pašvaldībās, no kurām trīs ir Latvijā - Lūznavā Rēzeknes novadā, Daugavpils cietoksnī, Krāslavā un viena - Skaistkalnis parks Paņevežā, Lietuvā. Projekta norises laiks ir divi gadi - no 2018. gada aprīļa līdz 2020. gada aprīlim.

Šajā rokasgrāmatas sadaļā tiek aprakstīta projekta struktūra un īpaši tiek pievērsta uzmanība Projekta nozīmīgām aktivitātēm – trim zināšanu pārnesei un apmācību semināriem. Šo semināru nozīmību nosaka to loma visā projektā – izveidot kopīgās izpratnes par degradēto teritoriju jeb īpašu vajadzību telpu fenomenu. Semināri apkopoja vērtīgu un daudzpusīgu informāciju par degradēto teritoriju parādību, mūsdienīgās pilsētplānošanas instrumentiem, pārvaldības lomu cilvēku apdzīvoto vietu reģenerācijā un veicināja kopējās izpratnes veidošanu.

Projekta partneri

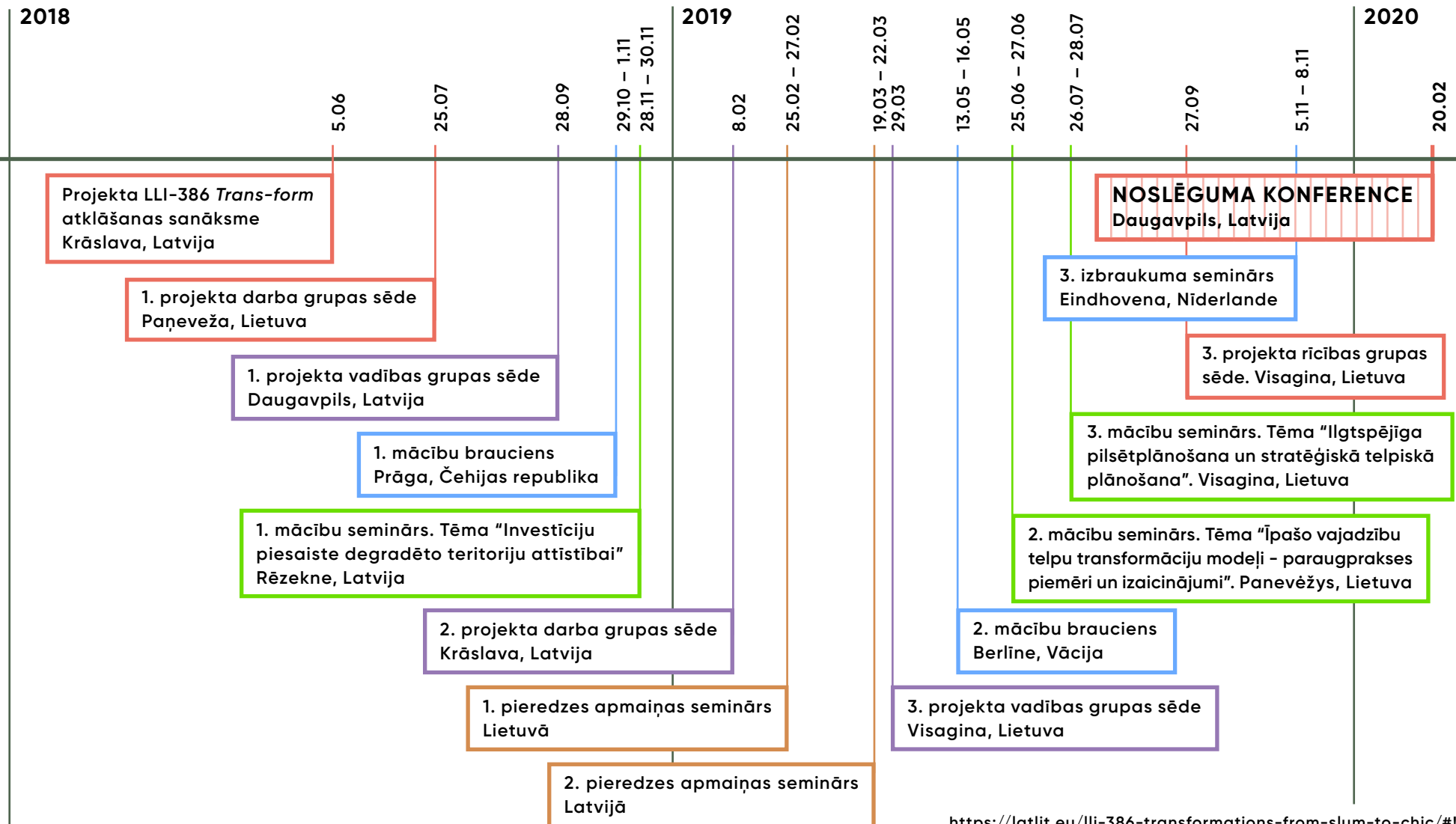
- Biedrība Eioreģions “Ezeru zeme”
- Pašvaldību kopīgās iestādes “Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde”
- Rēzeknes pašvaldība
- Daugavpils pilsētas padome
- Krāslavas pašvaldība
- Paņevežas pilsētas pašvaldības administrācija
- Visaginas pašvaldības administrācija

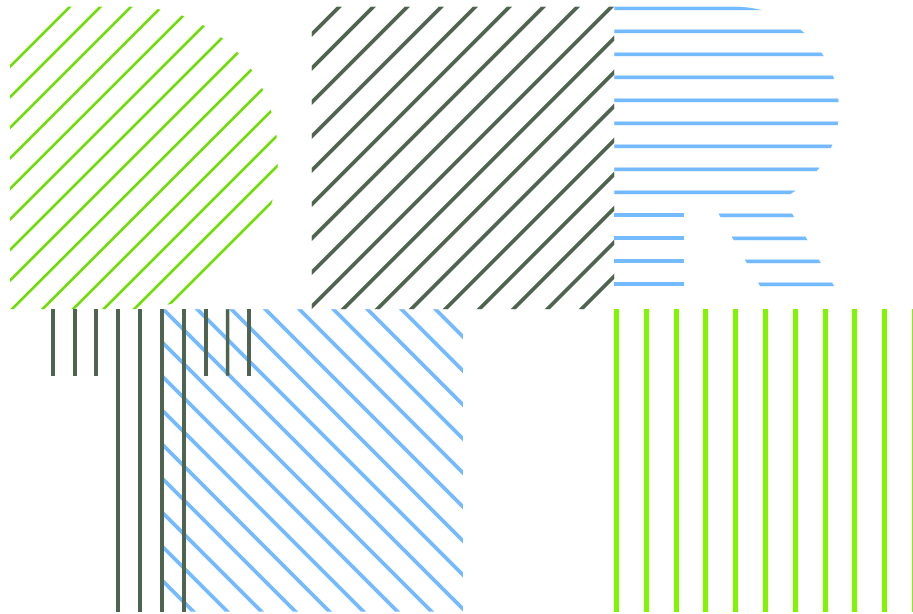
Projekta aktivitātes

- 3 apmācību semināri: Rēzekne, Paņeveža, Visagina
- 2 iekšzemes pieredzes apmaiņas semināri
- 3 izbraukuma semināri: Prāga, Berlīne, Eindhovena
- 9 darba tikšanās
- 1 noslēguma konference Daugavpilī

14. shēma Projekta aktivitāšu laika ietvars

Apmācību semināri

Vienlaicīgi ar īpašo vajadzību telpu atkārtotās izmantošanas projektiem četrās pašvaldībās un jaunu būvniecības projektu un attīstības koncepciju izstrādi, Projektā tika uzstādīts mērķis stiprināt speciālistu zināšanas un veicināt kompetenču līmeņa paaugstināšanu. Lai sasniegtu šo mērķi, tika organizēti apmācības semināri, kuru laikā tika pārrunāti IVT atjaunošanas ekoloģiskie, sociālie un finansiālie aspekti, investīciju piesaiste un attīstības scenāriji, vietas stāsta izveides un mārketinga nozīme. Dalībniekiem bija iespēja apgūt teorētiskās zināšanas, mācīties veidot komandas darbu un veikt radošus uzdevumus. Katrs seminārs tika organizēts pēc trīs dienu formāta: inspirācijas diena, darbnīcu diena un kopīgo vērtību diena. Pirmā diena dalībnieki klausījās dažādu ekspertu ziņojumus par daudzām, ar atkārtotās izmantošanas saistītām, tēmām. Otrā dienā tika organizēti vietu apmeklējumi un interaktīvās darbnīcās. Trešā dienā dalībnieki apkopoja iepriekšējās dienās gūtās zināšanas un vienojās par IVT atkārtotās izmantošanas izpratni un prioritātēm. Semināru laikā tika izmēģinātas inovatīvas komandas veidošanas, telpisko, sociālo un ekonomisko prioritāšu noteikšanas metodes.

1. SEMINĀRS

Rēzekne, Latvija

Vieta:

Latgales vēstniecība GORS

Tēma:

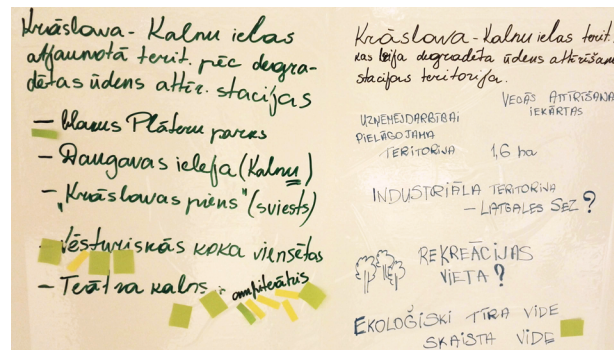
Investīciju piesaiste degradēto teritoriju attīstībai

Formāts:

ekspertu ziņojumi, objektu apmeklējums, tikšanās ar uzņēmumu pārstāvjiem

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīvam

Viens no būtiskākajiem IVT reģenerācijas procesa elementiem ir efektīvi finansiālo resursu piesaistes rīki. Procesā veiksmīgas virzības faktors ir pārdomāta investīciju programma, izstrādāta jau IVT sagatavošanas posmā. Tāpēc pār pirmā semināra tēmu tika izvēlētas ar investīcijām un piesaisti un pārvaldību saistītas jomas.

Par dažādiem teritoriju atkārtotās izmantošanas pieredzes aspektiem semināra dalībniekiem stāstīja telpisko transformāciju profesionāļi, finanšu jomas eksperti, komandas veidošanas un attīstības profesionāļi un akadēmiskās prakses speciālisti. Ar ziņojumiem uzstājās dizaina biroja „H2E” līdzdibinātāja dizainere Inguna Elere, Latvijas investīciju un attīstības aģentūras (LIIA) pārstāvis Ģirts Blumers, investīciju un eksporta konsultants Reinis Āzis, komandas veidošanas speciāliste Lauma Žubule no SIA “Lūzumpunkts komanda”, Latvijas Lauksaimniecības universitātes Ainavu arhitektūras un plānošanas katedras vadītāja profesore Natalija Ņitavska un Vides un būvzinātņu fakultātes dekāne profesore Daiga Zigmunde. Labas prakses piemērus prezentēja Anna Jaudzema, Rēzeknes pašvaldības attīstības un plānošanas departaments, un Georgijs Orlovs, Rēzeknes pilsētas attīstības pārvalde.

Semināru dienu tematiskā organizācija uzbūvēta tā, lai pārklātu dažādus IVT investīciju aspektus.

1. diena

Investīcijas. Konkurence. Mārketinga.

Attīstības tendences un konkurence starp vietām;

Atvieglājuma un veicināšanas loma investīciju piesaistē;

Nozarēm un valstīm piemēroto investīciju mārketinga materiālu izstrāde.

2. diena

Investīciju veicināšana

Atvieglājuma atbalsta veidi;

Investoru kvalificēšana;

Atvieglājumu sistēmas atbalsta process;

Pēcprūpe. Izaicinājumu un rīcību mijiedarbība IVT globālā un lokālā mērogos.

3. diena

IVT reģenerācijas attīstības scenāriji

Gadījumu izpēte - partneru veiksmes stāstu prezentācijas un Semināra ietvaros dalībnieki apmeklēja vairākus veiksmīgi īstenotus projektus Rēzeknes pilsētā. Ar labas prakses piemēru dalībnieki iepazīnās, apmeklējot uzņēmumu "Pērtņieki", kas darbojas zivsaimniecības un rekreācijas jomā un kuram ir pieredze pamesto dolomīta karjeru revitalizācijā.

Semināra ietvaros dalībnieki apmeklēja vairākus veiksmīgi īstenotus projektus Rēzeknes pilsētā.

2. SEMINĀRS Paņeveža, Lietuva

Vieta:
Paņevežas pilsētas bibliotēka,
Paņeveža, Lietuva

Tēma:
Īpašo vajadzību telpu
transformāciju modeļi -
paraugprakses piemēri
un izaicinājumi

Formāts:
Ekspertu ziņojumi,
objektu apmeklējums,
interaktīvās darbnīcas

Novitāte:
metodes "mācīties darot",
spēļveida vietas koprade

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhiviem

Otrā semināra uzmanības centrā bija IVT transformāciju modeļi un līdzdalīgās plānošanas prakses. Lai gūtu priekšstatu par to veiksmes atslēgām un izaicinājumiem un iemācītos tos pielietot, semināra kuratori (MB "Mash studio", Lietuva) organizēja dalībnieku darbu trijos blokos, kuru moto attiecīgi bija **IEDVESMO, IZMANTO, ĪSTENO**. Semināra mērķis ir iztēloties vietas iespējamās telpiskās transformācijas, pielietojot līdzdalības instrumentus. Šādā veidā organizētās darbnīcās iespējams iesaistīt visas iesaistītās pusēs - pilsētas politikas veidotājus, telpisko transformāciju speciālistus un vietas ekspertus, tajā skaitā iedzīvotājus.

Lai padarītu teorētisko zināšanu apguvi efektīvu un aizraujošu, kuratori pielietoja metodi "mācīties darot" (*learning by doing*), kas ļauj iegūtās zināšanas izmēģināt, analizējot noteiktas pilsētelpas piemēru. Metodes autorību mēdz pie-dēvēt amerikāņu filozofam Džonam Devijam (*John Dewey*). Lai veiktu pilsētelpas vairāku līmeņu analīzes īsā laikā,

tiek pielietota Latvijā un Lietuvā maz zināma metode - spēļveida vietas koprade (*Gamified Placemaking*).

1. diena IEDVESMO

Eksperti (Živile Šimkute, Vides inženierzinātņu institūts, Kauņas Tehnoloģiju universitāte, birojs "MASH", Donāts Baltrušaitis, birojs "BAULAND") dalījās zināšanās par telpisko stratēģisko plānošanu, analizēja Beļģijas telpisko transformāciju piemērus. Pēc plānošanas teorijas un prakses lekcijām, dalībnieki apmeklēja Skaistakalnis parku, bijušo aviācijas bāzes teritoriju un tika iepazīstināti ar vietas attīstības plāniem un izaicinājumiem.

2. diena IZMANTO

Dalībnieki tika iepazīstināti ar Paņevežas izpētes gadījumu (Ž. Šimkute) un spēļveida vietas koprades metodiku kā līdzdalīgās plānošanas instrumentu (spēļveida vietas koprades eksperte Milena Ivkoviča (*Milena Ivkovic*, Nīderlande). Divās intensīvās darbnīcās dalībnieki kuratoru vadībā izspēlēja stratēģisko spēli, analizējot bijušo Paņevežas aviācijas bāzes teritoriju. Starp divām darbnīcām arhitekte Andrea Baldišiute (*Andrè Baldišiūtē*, birojs "Do Architects") iepazīstināja ar privāto iniciatīvu lomu telpiskajās transformācijās.

3. diena ĪSTENO

Dalībnieki apkopo un prezentē iepriekšējās dienas darbnīcu rezultātus. Praktisko iemaņu pārskats tiek papildināts ar aktuālo informāciju par līdzdalības rīkiem, metodēm un praksēm (Ž. Šimkute).

IEDVESMO

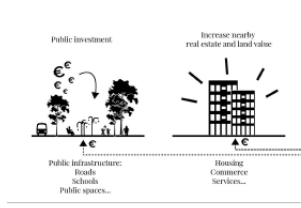
1. diena

IZMANTO

2. diena

ĪSTENO

3. diena

Kas ir spēļveida vietas koprades Ideja

Izstrādā dizainu, spēlē, sadarbojies. Izmanto lietišķās spēles, veidojot ilgtspējīgus pilsētu pārveidošanas plānus.

Spēļu pielietošana vietas kopradē ir novatoriska metode, kas palīdz izprast vietējās vajadzības un vēlmes, kā arī plānot pārmaiņas. Spēļveida vietas kopradi visā pasaulē arvien vairāk atpazīst kā vienu no efektīvākajām metodēm iekļaujošai un līdzdalīgai pilsētas plānošanai, un, ja tā ir labi sagatavota, tā var kļūt par būtisku instrumentu konfliktu risināšanai, līdzsvarojot sabiedriskās un privātās intereses. Darbnicu dalībniekiem tika radīta droša un atvērta diskusiju vidē, kura ļāva vienoties par dažādām interesēm, izstrādājot konkrēta gadījuma būvniecības programmu.

Darbnicu dalībnieki mācījās veidot dialogu un sadarbību starp dažādām iesaistītām pusēm un praksē pārbaudīja, kā lietišķās spēles un simulācija var palīdzēt šo procesu atvieglot.

Spēles dinamika

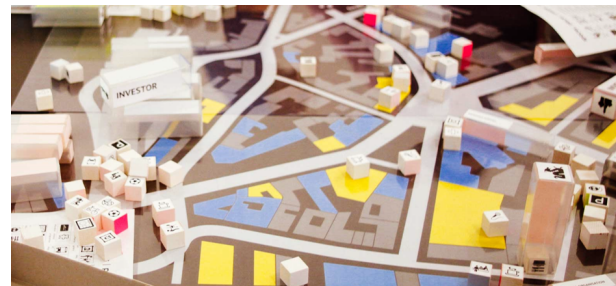
Tipiskā darbnīcas dinamika ir šāda:

- Īss ievads un skaidrojumi par noteikumiem, lomām un laika grafiku (15 min.)
- Komandu sastādīšana (10 min.)
- Noteiktās telpas ilgtspējīga modeļa izstrāde, izmantojot spēlēs rīkus (45 min.)
- Komandas runā par saviem modeļiem, kā viņi ir izvēlējušies programmu un ko viņi vēlas sasniegt (25 min.)
- Balsošanas kārtā: dalībnieki izvēlās, kuras programmas daļas ir veiksmīgas un kuras nē. (30 min.)
- Ilgtspējīgā sadarbības modeļa vizualizēšana (15 min.)
- Pēcspēles diskusija: kura komanda realizēja labāko modeli, kāpēc noteiktas programmas tiek noraidītās u.c. (25 min.)

Spēles noteikumi

Darbnīca tiek organizēta, izmantojot “spēlēs laukumu” – noteiktā mēroga planšeti, kurā kartogrāfiski attēlota gadījuma vieta (mērogs atkarīgs no pētāmās teritorijas lieluma). Katra komanda var izvēlēties kādu no dalībnieku lomām: pilsētas pārvalde, īpašnieki, mazie un vidējie uzņēmumi un nekustamā īpašuma attīstītāji. Komandas var izvēlēties programmas veidošanas elementus no programmu ikonu bāzes. Ikonas ir piestiprinātas pie “celtniecības blokiem” – abstraktiem ēku modeļiem un tiek izmantotas, lai noteiktās vietas attīstību. Izmantojot programmu ikonu sistēmu, komandas var izveidot un prezentēt savu ilgtspējīgo redzējumu par teritoriju. Pēc modeļa izveides tiek uzsākta diskusija, ļaujot komandām balsot, kuras programmas daļas faktiski veicina vietas ilgtspējīgu attīstību un kuras nē. Programmas ikonas aptvers dažādas telpiskās iespējas un jautājumus, sākot no mājokļiem un kultūras vietām, beidzot ar ūdens apsaimniekošanu, zaļo telpu labiekārtojumu un tādām īpašām iezīmēm kā urbānā dārzniecība vai brīvības teātris.

3. SEMINĀRS Visagina, Lietuva

Vieta:
Viesnīca "Gabriella",
Visagina, Lietuva

Tēma:
Ilgtspējīga telpiskā plānošana

Formāts:
Ekspertu ziņojumi,
objektu apmeklējums,
interaktīvās darbnīcas

Novitāte:
Metodes "mācīties darot,
spēlveida vietas koprade,
"varu spēle"

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīviem

Apmācības kursa mērķis ir papildināt zināšanas ilgtspējīgas pilsētvides un teritorijas plānošanas jomā, specifiski saistībā ar IVT pārveidošanu cilvēku apdzīvotās vietās. Seminārs paredzēts teritoriālajiem plānotājiem, likumdošanas speciālistiem, pilsētpolitikas attīstības veidotājiem un ekspertiem, kuri strādā pašvaldībās un pašvaldības institūcijās Latvijā un Lietuvā.

Līdzīgi 2. semināram, semināra darbs tiek organizēts pēc principa **IEDVESMO, IZMANTO, ĪSTENO.**

1. diena IEDVESMO

Dienas programma: teorētiskās lekcijas un izpētes gadījuma vietu apmeklējums. Ekspertu ziņojumi bija par plānošanas instrumentu lomu un cilvēku mēroga telpisko transformāciju stratēģijām (Mārtins Marozas, birojs MMAP un Živile Šimkute, Vides inženierzinātņu institūts, Kauņas Tehnoloģiju universitāte, birojs "MASH"). Visagīnas pašvaldības pārstāvji iepazīstināja dalībniekus ar vietām pilsētā, kuras kļuva par izpētes un analīzes gadījumiem otrās dienas darbnīcā.

2. diena IZMANTO

Dienas formāts: Diena organizēta pēc M/T1-S1/T2-S2/T3-S3/D scenārija.

M – metodikas apgūšana. Ievads "Varu spēle" ("Game of powers") metodē. (D. Baltrušaitis, birojs BAULAND, Lietuva)

TS1 – Teorija. Labas prakses piemērs 1. Ģentes Telpiskais struktūras plāns 2030 (A. Dailidaitē, birojs BAULAND)

S1 – pirmais "Varu spēles" raunds/pilsētas mērogs apkaimes mērogs

TS2 – Teorija. Labas prakses piemērs 2. Pilsētas centru plānošana. (D. Baltrušaitis, birojs BAULAND)

S2 – otrais "Varu spēles" raunds / apkaimes mērogs

TS3 – Teorija. Teritorijas plānošanas dokumentu attīstība. Viļņas piemērs.

(Dalia Bardauskienė, Viļņas mēra padomniece teritorijas plānošanā) Labas prakses piemērs 3. Viedas pilsētas vīzija. (Ž. Šimkute, birojs "MASH")

S3 – trešais "Varu spēles" raunds / pilsētvieta mērogs

D – noslēguma diskusija

3. diena ĪSTENO

Dienas formāts: R/T/D

R – Dalībnieki apkopo un prezentē iepriekšējās dienas darbnīcu rezultātus

T – Telpiskās attīstības monitorings un novērtēšana ārpus formālās prasībām. (Ž. Šimkute)

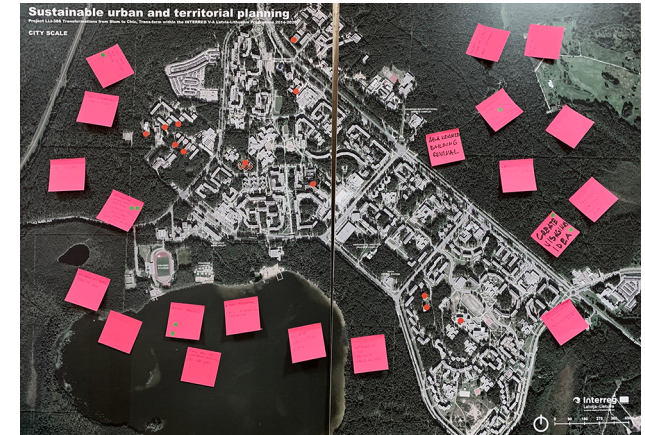
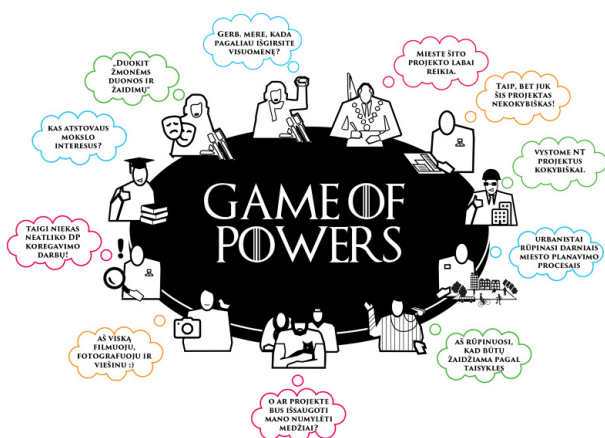
D – noslēguma diskusija

Kas ir "Varu spēle"

"Varu spēle" ir tā saucamo "nopietno spēļu" metode, ko radījis urbānisma un ainavu arhitektūras studija "BAULAND", piešķirot tai nosaukumu "Varu spēle". Tā ir transversāla plānošanas spēle, kas palīdz līdzsvarot ieinteresēto personu intereses un vienoties par labākajiem risinājumiem īpaši sarežģītu jautājumu risināšanai. Spēle kā rīks ir izmantota visā pasaulē, lai risinātu konfliktus teritorijas plānošanas konfliktos. Telpisko transformāciju projekti pilsētās daudz sarežģītāki par būvēšanu jaunā vietā. Bieži ir vairākas vai dažādu interešu grupas, kuras mēdz būt vāji ieinteresētas projekta ierosināšanā, izstrādē vai ieviešanā. Turklāt pārveidošanas projektos parasti ir daudz neatbildētu tehnisku jautājumu, kas jāatrisina un pietiekami sarežģīts finansēšanas modelis.

Apmācības kurss "Varu spēle" domāts, lai saprastu, kā uzsākt un vadīt dialogu starp dažādām ieinteresētajām pusēm, kā arī lai iemācītos līdzdalīgi plānot dažādos mērogos (pilsētas, apkaimes, pilsētveitas) un virzīties no redzējuma uz rīcības plānu.

Projekta partneru IVT piemēri*

* Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīviem

Daugavpils

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīvam

Daugavpils cietokšņa reģenerācija

Kultūrvēsturisko objektu saglabāšana

Īss raksturojums

Lai gan Daugavpils cietokšņa komplekss līdz mūsdienām ir saglabājies relatīvi labā stāvoklī, tomēr nepieciešamību pēc dažādu pasākumu realizācijas noteica divi galvenie iemesli: netika izmatots objekta potenciāls pilsētas un reģiona labā un liela daļa unikālo vēsturisko ēku un būvju netika izmantotas un atbilstoši apsaimniekotas, kas neizglābjami varētu novest pie to sabrukuma un vērtības zuduma.

Atrašanās vieta

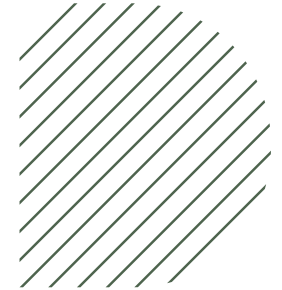
Daugavpils cietokšnis ir unikāls valsts nozīmes arhitektūras un pilsēt būvniecības kultūras piemineklis. Tas ir pēdējais bastionu tipa cietokšnis pasaulē, kas atrodas Daugavpils pilsētas teritorijā.

Konteksts un problēma

Daugavpils cietokšnis ir 19. gadsimta pēdējais būvētais bastiona tipa nocietinājumu komplekss, kas relatīvi labi un pilnīgi saglabājies līdz mūsdienām. Pēc Krievijas armijas aiziešanas 1993. gadā plaša cietokšņa teritorija (kopējā platība ir aptuveni 2 km²) netika izmantota, tā bija pamesta, degradēta un nepievilcīga pilsētvides telpa. Vietējas pašvaldības iniciatīva bija noteikt Daugavpils cietokšņa teritoriju par prioritāri attīstāmo pilsētas daļu, ietverot visos plānošanas dokumentos. Daugavpils pilsētas attīstības programmas "Mana pils - Daugavpils" (turpmāk – DAP) 2008. – 2014. gadam (apstiprināta 17. 01. 2008.) Pilsētvides

attīstības sadaļā Rīcības A22 Daugavpils cietokšņa reģenerācija ietvaros tika veiksmīgi realizēti dažādi projekti cietoksnī, lai radītu priekšnoteikumus pieminekļa kā unikāla kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai un racionālai izmantošanai, izveidojot to par administratīvo, kultūras, darījumu, atpūtas un tūrisma centru. Istenotas aktivitātes: ūdenspaceļamās ēkas paraugrestaurācija Daugavpils cietokšņa Kultūras un informācijas centra izveidei, Artilērijas arsenāla ēkas rekonstrukcija un pieguļošās teritorijas labiekārtošana Daugavpils Marka Rotko mākslas centra izveidei, cietokšņa publiskās infrastruktūras attīstība, veicot ielu kompleksu labiekārtojumu un inženiertīklu izbūvi, cietokšņa vaļņu un ēku pārņemšana pašvaldības īpašumā un atbilstošā uzturēšana.

Projekta uzsākšanas datums

2008. gada janvāris

Finansējums

- Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instruments / Norvēģijas finanšu instruments;
- ERAF;
- Latvijas - Lietuvas pārrobežu sadarbības programma; Valsts un pašvaldības līdzekļi.

Mērķi

Pamatmērķis:

Saglabāt un attīstīt Daugavpils pilsētas unikālos pilsētvides veidojošos elementus, tā ceļot iedzīvotāju pašapziņu, uzlabojot pilsētas tēlu un investīciju klimatu.

Rezultāti

Vide

- degradēto un/vai piesārņoto teritoriju (50 ha aptuvena platība) revitalizācija un vairāku objektu rekonstrukcija;
- Cietokšņa kultūrvēsturiskās ainavas kvalitātes uzlabošana, atbilstoši apsaimniekojot Cietokšņa vaļņus (60 ha aptuvena platība);
- Daugavpils cietokšņa nocietinājumos ziemo viena no lielākajām Baltijā sikspārņu kolonijām, visas sikspārņu sugas ir aizsargājamo sugu sarakstā. Daugavpils Universitāte sadarbībā ar citiem Latvijas pētniecības institūtiem regulāri veic sikspārņu monitoringu. Veikta īpaši aizsargājamās sikspārņu sgu ziemošanas vietu apzināšana un atbilstoša teritorijas apsaimniekošana;
- izslēgta vēsturisko rūpnieciskās darbības riska objektu darbības paplašināšana Cietokšņa teritorijā.

Kultūra un estētika

- kultūrvēsturisko objektu apzināšana, izstrādājot Rīcības plānu stratēģiskajam tūrisma objektam – Daugavpils cietoksnis;
- veiktas atsevišķu pieminekļu arhitektoniski-mākslinieciskās inventarizācijas un kultūr-vēsturiskās izpētes;
- kultūrvēsturisko objektu rekonstrukcija un saglabāšana jaunu funkciju nodrošināšanai,
- Daugavpils cietokšņa restaurācijas un apsaimniekošanas vadlīniju izstrādāšana;
- radošā darba aktivizēšana, izveidojot radošo industriju klubu Marka Rotko mākslas centrā;
- regulāra unikālu kultūras, tūrisma, mākslas un izklaides pasākumu organizēšana (Vēsturiskās rekonstrukcijas klubu festivāls; mākslas plenēri; Marka Rotko gadadienas svinības; Muzeju nakts, Eiropas kultūras mantojuma dienas, Mākslas nakts);

- uzlabojot publisko infrastruktūru, pieauga Cietokšņa teritorijas estētiskās vērtības.

Sociālā vide

- ūdensvada (4390 m), kanalizācijas tīklu (8256 m) un siltumtīklu izbūve (5136 m); ārējo elektroapgādes un apgaismojuma tīklu izbūve (9350 m);
- ielu rekonstrukcija, tajā skaitā ietvju, veloceliņa un auto-stāvvietu izbūve (60880 m²);
- labi sakārtota atpūtas publiska ārtelpa Cietokšņa apkaimes iedzīvotājiem, t.sk. izbūvēts bērnu rotaļu laukums.

Ekonomika

- tūristu skaita pieaugums, Daugavpils Marka Rotko mākslas centrs ir viens no visapmeklētākajiem objektiem reģionā (ap 100 000 apmeklētāju gadā);
- Cietokšņa teritorijas infrastruktūras sakārtošana veicināja labvēlīgas vides veidošanu uzņēmējdarbībai un iedzīvotāju nodarbinātībai (ap 45 jaunizveidotas darbavietas);
- aktivizējas mazo un vidējo uzņēmumu darbība tūrisma pakalpojumu nodrošināšanā (īpaši aktīva tūrisma sezonā);
- Daugavpils pilsētas pozitīva tēla veidošana caur pilsētas kultūrvēsturisko objektu popularizēšanu valsts un pasaules līmenī.

Projekta nozīmība

Daugavpils cietokšņa reģenerācija un kultūrvēsturisko objektu saglabāšana ir ilgtspējīgas attīstības iniciatīva ainavas un pilsētvides kvalitātes uzlabošanā. Uzsākot Cietokšņa teritorijas attīstību tika veikta kultūrvēsturisko objektu apzināšana, saglabāšana, sakopšana un tūrisma produktu popularizēšana valsts un pasaules līmenī.

Sakopta, uzlabota un attīstīta sociālā infrastruktūra pozitīvi ietekme nekustamo īpašuma vērtības Cietokšņa teritorijā, tādējādi uzlabojot dzīves apstākļus un paaugstinot iedzīvotāju labklājības līmeni. Pieauga pieprasījums pēc Cietokšņa teritorijā daudzdzīvokļu māju dzīvokļiem un nekustamā īpašuma iegādei. Tādējādi motivēti valsts un privātīpašnieki savā īpašuma ēku sakārtošanā (piemēram, VAS "Valsts nekustamie īpašumi" veica Valsts policijas Latgales reģiona pārvaldes administratīvas ēkas rekonstrukciju (Komandanta iela 7, Daugavpils un Konstantīna iela 6, Daugavpils) un Īslaicīgās aizturēšanas vietas ēkas būvniecību (Hospitāļa iela 3, Daugavpils).

Degradēto būvju un teritoriju sakopšana, racionāla pilsētas ierobežoto resursu izmantošana nodrošināja pilsētvides ainavas kvalitātes uzlabošanu. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana sekmē starptautiskās nozīmes tūrisma produkta attīstību, veicinot uzņēmējdarbības aktivizēšanu. Unikālu kultūras, mākslas un izklaides pasākumu organizēšana sekmē iedzīvotāju aktīvo iesaisti Cietokšņi organizētos pasākumos. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana veicina iedzīvotāju estētisku audzināšanu un kopumā veido iedzīvotāju piederības izjūtu Cietokšņa kultūras telpai.

Arī 2020. gadā Daugavpils pilsētas dome turpina īstenot dažādus projektus objektu sakārtošanai un attīstīšanai Daugavpils cietokšņa teritorijā - Daugavpils cietokšņa 7. bastiona vaļņa restaurācija un labiekārtošana, Daugavpils cietokšņa 7. bastiona Pulvera pagraba restaurācija un pielāgošana Marka Rotko mākslas centra izstāžu sektora funkcijām ("P. Martinsona galerija"), Keramikas un metālapstrādes darbnīcas izveide Daugavpils cietokšņa 8. bastiona pulverpagrabā, Inženieru arsenāla restaurācija, u.c.

Lūznava

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīviem

Lūznavas muiža

Rēzeknes novads,
Lūznavas pagasts, Latvija

Īss raksturojums

Lūznavas muižas komplekss ir kultūrvēsturisks jūgendstila piemineklis, kas no 2009. gada atrodas Rēzeknes novada pašvaldības īpašumā. Vēsturisko pārmaiņu rezultātā muižas ēka bija kļuvusi par graustu, bet kādreizējais unikālais parks un dīķu sistēma bija pilnībā iznīcināta.

Atrašanās vieta

Lūznavas muiža atrodas Rēzeknes novada Lūznavas pagastā, kas ir apmēram 20 km attālumā no Rēzeknes pilsētas.

Konteksts un izaicinājumi

Lūznavas muižas komplekss ir dažādiem nostāstiem un leģendām apvīts kultūrvēsturisks jūgendstila piemineklis, kas atrodas Rēzeknes novada pašvaldības īpašumā un ir vēstures gaitā salīdzinoši labi saglabājies. Muižas arhitektūras vērtības vēl papildina iespēja baudīt senlaicīgā parka pievilcību (kopējā parka platība ir 23,7 ha, no kuriem 2,6 ha aizņem dīķi).

Lūznavas muižas kungu māja sāka būvēt 1905. gadā. Ēku ir projektējis muižas īpašnieks Staņislavs Kerbedzs (1810.–1899.), poļu izcelsmes Lietuvā dzimušais dzelzceļa būvju inženieris, profesors, Pēterburgas Zinātņu akadēmijas goda loceklis. Par Lūznavas muižas mantinieci kļuva S. Kerbedza meita Jevgēnija Kerbedza (1855.–1946.), kura īstenoja sava tēva projektu un 1911. gadā pabeidza Lūznavas muižas būvniecības darbus, padarot šo ēku par

vietu mākslai un mūzikai. Jevgēnija Kerbedza (1855. – 1946.) bija Eiropā pazīstama mecenāte un sabiedriskā darbiniece, kura vasaras pavadīja Lūznavā un organizēja mākslinieku, literātu un mūziķu saietus, bet ziemās dzīvoja Romā. J. Kerbedzai piešķirts Varšavas goda pilsones nosaukums, viņa ir cildināta par pilsonisko iniciatīvu un ziedojumiem. Pēc 1920. gada muiža ir bijusi gan kurlmēmo bērnu skola, gan kara štābs, gan tehnikums, sovhoza kantoris, pagasta pārvalde, atkal skola un bibliotēka. Vēsturisko pārmaiņu rezultātā muižas ēka bija kļuvusi par graustu, bet kādreizējais unikālais parks pilnībā iznīcināts. 2009. gadā Lūznavas pagastu kā administratīvo teritoriju iekļāva Rēzeknes novadā, līdz ar to sākās ēkas un parka teritorijas atjaunošanas darbi, izmantojot novada pašvaldības un Eiropas fondu finansējumu. 19.gadsimta beigās – 20.gadsimta sākumā jūgendstilā un historisma stilā būvētajai ēkai ir piešķirts Valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa statuss, kas uzliek pašvaldībai papildu saistības un atbildību.

Programma

Rēzeknes novada pašvaldība, saglabājot šo unikālo objektu un tā teritoriju, rekonstruēja Lūznavas muižas ēku un padarīja Lūznavas muižas parku pievilcīgu tā apmeklētājiem. No 2010.gada tika veikta Lūznavas muižas ēkas arhitektoniski mākslinieciskās izpēte un uzmērīšanas darbi, kā arī rekonstrukcijas darbu tehniskā projekta izstrāde. Atjaunojot ēku, tika veikts fasādes un iekštelpu, kā arī jumtu un jumta pārsegumu remonts, rekonstruēti muižas ēkas pamati, veikta ūdensvada, kanalizācijas, apkures un ventilācijas sistēmu montāža, ierīkota zibens aizsardzība, kā arī nodrošināta elektrosistēmas nomaiņa. Muižas atjaunošana notika arhitektes Ināras Caunītes vadībā. Ēkas komplekss tika atklāts apskatei 2015. gada 25. aprīlī. Pēc ēkas atjaunošanas īpašu stāstu ir ieguvušas muižas istabās redzamās tapetes, kuras pēc īpaša pasūtījuma piemeklētas tā laika stilā, kad te valdīja mākslas un mūzika. Nu tapešu stāsts iedzīvojas arī muižas suvenīros.

Rekonstrukcijai tika izmantoti Eiropas lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) līdzekļi. Pirmais projekts pavēra daudz iespēju arī citu projektu attīstībai Lūznavas muižas teritorijā. No 2015. gada Rēzeknes novada pašvaldība ir realizējusi projektus ne tikai ELFLA programmā, bet arī Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmā, ES programmā "Radošā Eiropa", Latvijas-Lietuvas-Baltkrievijas pārrobežu sadarbības programmā 2014.–2020.gadam u.c. Savukārt vietējā Lūznavas pagasta kopiena ir bijusi aktīva LEADER programmas, Britu padomes pārstāvniecības Latvijā un Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstītajos projektos, kā arī Rēzeknes novada pašvaldības Vides aizsardzības fonda projektos.

Šobrīd muižā notiek regulāri kamerkoncerti, apskatāmas izstāžu ekspozīcijas, tā ir piemērota vieta arī semināriem, koncertiem, laulību svinīgajām ceremonijām un citiem godiem. Ēkā ir izvietots arī Rēzeknes novada tūrisma informācijas centrs. No 2015. gada Lūznavas muižā ir bijuši vairāk nekā 60 000 apmeklētāji.

Pārvaldība

Lūznavas muižas komplekss un parks kopš 2009. gada ir Rēzeknes novada pašvaldības īpašumā.

Iniciatīva (kas ir iniciatori, procesa virzītāji)

Lūznavas muižas kompleksa darbību nodrošina Rēzeknes novada pašvaldība sadarbībā ar Lūznavas pagasta pārvaldi un aktīvu vietējo kopienā.

Dalībnieki

Rēzeknes novada pašvaldība, Lūznavas pagasta pārvalde, vietējā kopiena, uzņēmēji.

Rezultāts

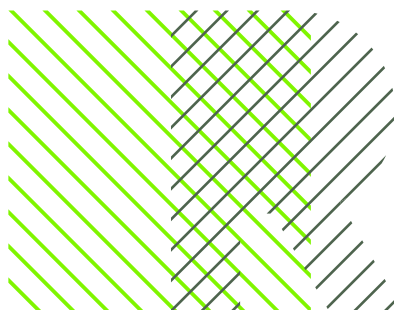
Lūznavas muiža ir Latgales jūgendstila pērle, kas 2015. gadā muiža atdzima no jauna, pateicoties Rēzeknes novada pašvaldības veidotam projektam "Lūznavas muižas ēkas rekonstrukcija".

Pašlaik muižas komplekss ir atvērts apmeklētājiem gan no Latvijas, gan no citām valstīm. Tas piedāvā gan ekskursijas, gan dažādas ekspozīcijas, kas ir veidotas sadarbībā ar mākslas centriem Latvijā un ārzemēs, Rāznes Nacionālo parku un citām iestādēm. Ikvienam apmeklētājam ir iespēja arī iznomāt telpas ar vēsturisku auru.

Projekta nozīmība

Rēzeknes novada pašvaldības īstenotie projekti ir ļāvuši atdzimt kultūrvēstures piemineklim, kas šobrīd ir jau Latvijā atpazīstams kultūras objekts, ko katru gadu apmeklē arvien vairāk tūristu. Tūrisma pieaugums sekmējis arī uzņēmēju aktivitātes pieaugumu apkārtnē.

Tā kā Lūznavas muiža iekļauj gan ēku kompleksu, gan parku, revitalizācijas un attīstības darbi tiek turpināti, īstenojot arvien jaunus projektus atbilstoši izstrādātajai Lūznavas muižas attīstības stratēģijai 2018. – 2028. gadam un labiekārtojuma projektam.

Paņevēža

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīviem

Parka revitalizācija

Kņaudišķu (*Kniaudiškių*) parks

Īss raksturojums

Panevėžas pilsētas pašvaldības administrācija īsteno projektu "Ainavas veidošana un ekoloģiskā stāvokļa uzlabošana Kņaudišķu parkā, Panevėžā". Projekta laikā paredzēts sakopt Kņaudišķu parka teritoriju. Kopējā plānotā sakoptās teritorijas platība – 7,6981 ha. Projekta īstenošanas periods: 2019. g. marts – 2021. g. septembris.

Vieta

Kņaudišķu parks atrodas Panevėžas pilsētas centrālajā daļā starp *Molainių, Žygeivių* un *V. Alanto* ielu, zemesgabala adrese – *Molainių g. 3*.

Konteksts un problēma

Ainavas veidošanas mērķi ir analizēt Kņaudišķu parka apstādījumus, piedāvāt optimālāko risinājumu apstādījumu apsaimniekošanai, formulēt iespējamās to attīstības un uzturēšanas vadlīnijas, nodrošinot taku un informācijas sistēmu.

Pašreizējais parka teritorijas vispārējais stāvoklis nav labvēlīgs atpūtai. Parks ir atstāts vajadzībām. Nav gājēju ceļiņu, ir tikai iemītas taciņas, esošie apstādījumi ir nesakārtoti, lielākā daļa koku un krūmu ir auguši dabīgi, pļava nepļauta, diķa krasti ir neapsaimniekoti un nedroši, netiek nodrošināta arī ekoloģiskās sistēmas integritāte, trūkst arī atpūtai pielāgotas infrastruktūras, nav mazās arhitektūras elementu. Kņaudišķu parks ir ļoti svarīgs Panevėžas pilsētas koplietošanas telpas sistēmas attīstībai. Papildus rekreācijas nozīmei pilsētas zaļās zonas ir nozīmīga pilsētas struktūras sastāvdaļa, kas paredzēta ne tikai pilsētas iedzīvotāju atpūtai un brīvajam laikam, bet tās spēcīgi ietekmē arī pilsētas ekoloģiskos apstākļus un pievilcību. Lai sasniegtu šos mērķus, pilsētai ir vai būtu jābūt integrētai pilsētas apzaļumošanas sistēmai, kas darbotos kā kompensācijas elements apbūvētām teritorijām, infrastruktūras koridoriem un rūpniecības objektiem.

Programma

Lai pilnībā atklātu un izceltu apsaimniekojamās teritorijas ainavu un tās dabas vērtības, ir jāuzlabo parka estētiskais stāvoklis, veidojot un apsaimniekojot apstādījumus, samazinot to sadrumstalotību videi jutīgākās teritorijās, kompleksi novērtējot, kuras vietas un panorāmas ir jāatklāj, kuras jāaizsedz, jāparedz izglītojošās un atpūtas infrastruktūras atjaunošana un uzstādīšana.

Riski, kas var rasties projekta īstenošanas laikā: vāja sabiedrības iesaiste projektā un nevēlēšanās izmantot izveidoto infrastruktūru; projektēšanas un līgumdarbu kvalitāte, atpalikšana no grafika; resursu trūkums infrastruktūras uzturēšanai (un līdz ar to – darbības nepārtrauktības nodrošināšanai; papildu izmaksu risks; pieredzes trūkums projekta īstenošanā (nepietiekamas vadības zināšanas); pēc projekta progresa uzraudzības un kontroles var nākties secināt, ka ir nepieciešamas projekta izmaiņas.

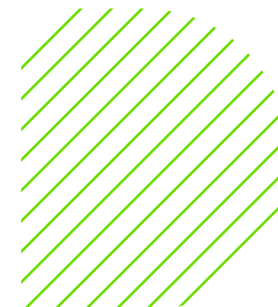
Projekta realizācijas laikā tika sagatavota Sabiedrības līdzdalības programma ainavas veidošanā, saskaņā ar kuru tiks īstenoti publicitātes pasākumi, kā arī tiks organizētas Kņaudišķu parka radošās darbnīcas. Tika sagatavots tehniskais projekts, kurā tika piedāvāti funkcionāli, telpiski un vizuāli risinājumi, un tika pieņemts lēmums piedāvāt stāstījuma saturu par tēmu „Egle – zalkšu karaliene” (viena no zināmākajām un unikālākajām lietuvišu pasakām). Dīķis – tā ir jūra, kalniņi ir mežiņi – dēli un meitiņa, bet čūskegle – Egle, Zalkša sieva un bērnu – Ozola, Oša, Bērza un Apse – mamma. Katram kalniņam būs savs – bērna vārds, un ap to augs attiecīgā veida koki. Celiņi – kā zalkši, ziedošā sarkanā pļava – “asins putas”, ziedošā baltā pļava – “piena putas”. Brāļi, kas sacirta zalkti, – pīlādži ar sarkanām ogām. Ap dīķi ved koka dēļu Zalkša taka. Smaržīgo 12 ārstniecības augu “vilinājums” ir pārbaudījums Eglei. Šūpoles – simbols, kas biedē ļaunos garus. Projektā pārdomāts, kā uzdevumam piešķirt nozīmi: “Nonēsāt divpadsmit koka tupeles” – jāpievar divpadsmit nogāzes, “Jāsavērpj divpadsmit kodaņas” – jāapskrien apkārt Egles kalnam, “Kā noaust 12 audumus” – 12 reizes iziet cauri “zaļajiem tuneliem”. Stāstījums sāksies un turpināsies pa taku – maršrutu – un ar šādiem uzdevumiem: pie informācijas centra jāpaņem plāns, jāatrod “kreklis”, tajā – “zalktis”, pēc tam “jāienirst” pie viņa uz dzīvi, jādzemdē bērni, pēc tam jācenšas tikt mājās, tad jāveic Zalkša dotie uzdevumi, pēc tam jāsauc Zalktis, pēc tam jāatrod to mirušu, pēc tam jāpārvērš bērni par kokiem. Šī projekta laikā plānots atbrīvoties no mazvērtīgiem kokiem, krūmiem, nozāgēt zarus, tiks veidoti jauni apstādījumi, ierīkota izziņas un atpūtas infrastruktūra, ieejas parkā, autostāvvietas, apmeklētāju informācijas un izglītības centrs, gājēju, velosipēdu u.c. celiņi, klusās un aktīvas atpūtas vietas, ugunsкура vietas, mazā arhitektūra, apgaismojums utt.

Iniciatīva un dalībnieki

Projekta aktivitātēs ir iesaistīti ieinteresētie sabiedrības pārstāvji. Sabiedrības līdzdalības mērķis, izstrādājot Ainavas apsaimniekošanas programmu, ir nodrošināt pārskatāmu interešu saskaņošanu un sabiedrības interešu aizsardzību; aktīvu, radošu, pozitīvu, konstruktīvu iesaistīšanos vietējās ainavas aizsardzībā un veidošanā; kopienas gara stiprināšanu, kopjot attiecīgās vietas īpatnības un tradīcijas, kā arī ar vietējiem resursiem racionāli risinot aktuālas problēmas; vietējo iedzīvotāju apziņas un izpratnes palielināšana par ainavu veidošanu; sociālās spriedzes samazināšana.

Rezultāti

Īstenojot projektu, tiks panākti šādi rezultāti: nodrošinātas ainavas veidošanas sociālās, ekonomiskās un ekoloģiskās funkcijas; nodrošināta ainavas aizsardzība, izmantošana, apsaimniekošana un plānošana; tiks saglabāta esošā bioloģiskā daudzveidība, telpiskā struktūra un tās potenciāls; optimizēta mērķtiecīga kultūras ainavas veidošana, saskaņota ainavas arhitektūras telpiskā kompozīcija; precizēts Paņevežas pilsētas ģenerālplāns.

Rēzekne

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīvam

Mazdārziņu teritorijas revitalizācija

RSEZ teritorijā Rēzeknē Komunālā ielā 13, Latvija

Īss raksturojums

Projekta teritorija pēc vēsturiskās topogrāfijas ir bijusī mazdārziņu teritorija, ar nelielu derīgo izrakteņu (smilts) ieguves vietu. Jau vairākus gadus teritorijā notiek liekas grunts izvešana un objekta reljefs ir būtiski izmainījies. Zemes gabals reljefs ir nevienmērīgs, zemes augstuma atzīmes svārstās no 141 m v.j.l. līdz 158 m v.j.l., atbilstoši pieslēguma vietām, esošam reljefam nav iespējams nolīdzināt reljefu pilnībā līdzenu, koncepcijas izstrādes laikā tiek noteiktas optimālākas izlīdzināmas vietas (skatīt turpmākos risinājumus). Cauri teritorijai izvietots Rēzeknes pilsētas centralizētais kanalizācijas kolektors d700 (dzelzsbetons). Teritorijā ir izvietots lietus kanalizācijas kolektors d700, kas sākas atbilstoši reljefam no augstākās vietas pie smilšu

karjera. Pie vecajām emšerakām izvietots vēl viens lietus kanalizācijas kolektors. Emšerakas ir apraktas zem grunts. Lielākā daļa zemes gabala ir izvietota blakus maģistrālai dzelzceļa līnijai (Virziens Rēzekne-Burzova). Cauri teritorijai ir trasēta vidējā sprieguma līnija 20 kV. Tuvākas dzīvojamās mājas ir izvietotas 20 m attālumā no zemes gabala ziemeļu stūra, attālums līdz zemes gabala centram ap 180 m.

Atrašanās vieta

Projekta teritorija ir zemesgabali Rēzeknes pilsētā Komunālā ielā 13 un Komunālā ielā 11C, kas izvietots zemesgabala Komunālā ielā 13 vidū (skat. 1-1 attēlu). Zemes gabala kopēja platība 6,7835 ha (0.1914 ha Komunālā ielā 11C). Zemes gabala garums ap 270 m, platums ap 280 m. Projekta teritorija ir ar ļoti nevienmērīgu reljefu un tās augstuma atzīmes svārstās no 142 metriem v.j.l. projekta teritorijas dienvidu daļā līdz 159 metriem v.j.l. projekta teritorijas ziemeļaustrumos. Zemesgabalā ir vērojams vertikālais kritums līdz 16 metriem, atbilstoši nepieciešams veikt teritorijas reljefa organizāciju.

Konteksts un problēma

Daļēji pamesta degradēta teritorija, ar krūmiem un nelieliem izcirstiem kokiem, atsevišķas pamestas ēkas, daļēji teritorijā ir pievesta liekā grunts un būvgruži.

Programma

Rēzeknes SEZ pārvalde Latvijas - Lietuvas pārrobežu projekta "TRANS-FORM" ietvaros ir izstrādājusi teritorijas attīstības koncepciju zemes gabalam Komunālā ielā 13 un 11C, atspoguļojot iespējamo teritorijas izmantošanu un funkcionalitāti teritorijas sakārtošanai, un uzņēmējdarbības veicināšanai. Koncepcija paredz, ka minētajā zemes gabalā ir iespējams izvietot divas ražotnes ar piebraucamajiem ceļiem, apkalpošanas laukumiem, kā arī nepieciešamajām inženiertehniskajām komunikācijām.

Pārvaldība

Veikta esošās situācijas izpēte, (t.sk. zemes piederības dokumenti un apgrūtinājumi) un objekta apsekošanu ar objekta fotofiksāciju.

- Veikti esošās un plānotās infrastruktūras zemes gabala apkaimē izpēte un vides stāvokļa izvērtējums.
- Veikta topogrāfiskā uzmērīšana apjomā ap 7 ha saskaņā ar LBN 005-15 "Inženierizpētes noteikumi būvniecībā".
- Dokumentācijas izstrādes laikā Izpildītājs veica vienkāršotu topogrāfisko uzmērīšanu zemes gabalam, t.sk ēkas un būves, piebraucamie ceļi, apakšzemes un virszemes komunikācijas, ainavas elementi un objekta reljefs.
- Veikta teritorijas revitalizācijas un reljefa organizācijas izpēte zemes gabala attīstībai, apbūvei un potenciālās inženiertehniskās infrastruktūras ierīkošanai. Uz topogrāfiskās kartes pamatnes sastādīts teritorijas revitalizācijas plāns ar esošo objektu demontāžu, teritorijas attīrīšanu no kokiem un krūmiem, reljefa organizāciju vienā vai vairākos līmeņos un apjomu novērtējumu.
- Izstrādāts zemesgabala Komunāla ielā 13 teritorijas attīstības plāns ar topogrāfijas elementiem, kurā parādīta teritorijas izvietojuma shēma, nosakot perspektīvās zemes vienību sadalīšanas plānu, vēlamo satiksmes infrastruktūras un inženierkomunikāciju izvietojumu u.c.
- Attīstības koncepcijas izstrādes procesā nodrošināta mērķgrupu iesaiste un dokumenta apspriešana.

Speciāli ekonomiskas zonas attīstība notiek aktīvi iesaistoties Rēzeknes pilsētas pašvaldībai un Rēzeknes novada domei, kā arī piesaistot ES struktūrfondu līdzekļus. Potenciālajiem investoriem tiek veidota kvalitatīva un pieejama ceļu un inženierkomunikāciju infrastruktūra. Līdz 2018. g. veikta Viļakas ielas pārbūve (Rēzeknes pilsētas robežas

līdz Atbrīvošanas alejai) un Komunālās ielas pārbūve (Posms no Viļakas ielas un posms no Atbrīvošanas alejas līdz dzelzceļa pārbrauktuvei). Vienlaicīgi ar ielu pārbūvi ir izbūvētas visas galvenās nepieciešamās komunikācijas ūdensapgādē, sadzīves kanalizācija un gāzes apgāde. Atsevišķi plānots izbūvēt ārējos elektroapgādes tīklus 2018. g. ir uzsākti darbi pie būvprojekta izstrādes. 2019. g. tiek izstrādāts būvprojekts "Komunālās ielas savienojošā posma izbūve Komunālā iela, Rēzekne" kas savienos atjaunos Komunālās ielas posmus. Vienlaicīgi ar ielas izbūves projektu tiek paredzētā komunikāciju izbūve.

Līdz Komunālā 13 revitalizācijas būvprojekta realizācijai iespēju robeža ir veikta esošās teritorijas izciršana no kokiem un krūmiem, daļēji veikta teritorijas reljefa planēšana un līdzināšana. Projekta teritorijā ir izvietotas grunts atbērtnes, kas daļēji izlīdzinātas un daļēji uzbērtas. Vienlaicīgi ar koncepcijas izstrādi notiek darbi pie blakus teritoriju apguves vai zemes dokumentu sakārtošanas, piemēram, zemes gabalam Komunālā iela 5A tiek veikta topogrāfiskā izpēte, lai tas būtu revitalizējams un piedāvājams investoriem. Notiek pārrunas ar Komunālā iela 15A zemes īpašnieku par iespējām piedāvāt to investoriem.

Iniciatīva

Īpašums Komunāla ielā 13 pieder Rēzeknes pilsētas domei un ir nodots RSEZ pārvaldes rīcībā, Komunāla ielā 11 C pieder RSEZ

Dalībnieki

Speciāli ekonomiskas zonas attīstība notiek aktīvi iesaistoties Rēzeknes pilsētas pašvaldībai un Rēzeknes novada domei, kā arī piesaistot ES struktūrfondu līdzekļus. Izstrādes procesā tika iesaistīti pašvaldību speciālisti un Rēzeknes Tehnoloģiju Akadēmijas studenti.

Rezultāts

Teritorijas revitalizācijas koncepcijas un tehniskās dokumentācijas izstrāde zemes gabala Komunāla ielā 13 attīstībai, atspoguļojot iespējamo teritorijas izmantošanu un funkcionalitāti teritorijas sakārtošanai, un uzņēmējdarbības veicināšanai.

2019. gada oktobrī Rēzeknes SEZ pārvalde ir uzsākusi sakārtošanas darbus investīciju objektā - Komunālā ielā 13 un 11C, pārveidojot to par uzņēmējdarbībai pievilcīgu un ilgtspējīgi izmantojamu teritoriju.

Komunālā ielā 13 un 11 C ir 6,78 hektārus liela ražošanai pieejama teritorija. Rēzeknes SEZ pārvalde veiks reljefa organizēšanas un izlīdzināšanas darbus, esošo būvju demontāžu, kā arī koku izciršanu, lai potenciālie investori šo vietu varētu izmantot jaunu ražotņu veidošanai. Būvdarbi tiek finansēti no Rēzeknes SEZ komercdarbības atbalsta fonda līdzekļiem.

Papildus tam Rēzeknes pilsētas dome un Rēzeknes novada pašvaldība izmantojot ES struktūrfondu (SF) finansējumu ir īstenojusi vairākus nozīmīgus projektus Rēzeknes SEZ teritorijā, lai padarītu to pievilcīgu potenciālajiem investoriem. Rēzeknes pilsētas dome 2018. gadā ir īstenojusi Komunālās ielas atjaunošanu 658 m posmā no Viļakas ielas un 532 m posmā no Atbrīvošanas alejas līdz dzelzceļa pārbrauktuvei, kā arī ūdensapgādes un sadzīves kanalizācijas tīklu izbūvi šajos ielas posmos, tādējādi nodrošinot kvalitatīvas inženierkomunikācijas un pievadceļus pie zemesgabaliem Komunāla ielā 13 un 11C.

Projekta nozīmība

Rēzeknes pilsēta atrodas Eiropas Savienībā, Latvijā, Latgales plānošanas reģiona centrālajā daļā. Rēzekne atrodas 242 km attālumā no valsts galvaspilsētas Rīgas (0,65 milj. iedz.), 263 km attālumā no Lietuvas galvaspilsētas Viļņas (0,52 milj. iedz.), 375 km attālumā no Baltkrievijas galvaspilsētas Minskas (1,9 milj. iedz.), 450 km attālumā no Krievijas lielpilsētas Sanktpēterburgas (5,2 milj. iedz.), 685 km attālumā no Krievijas galvaspilsētas Maskavas (16,2 milj. iedz.) un 860 km attālumā no Polijas galvaspilsētas Varšavas (2,3 milj. iedz.). Latvijas - Krievijas robeža atrodas 45-50 km attālumā no Rēzeknes, Latvijas-Baltkrievijas robeža – 70-75 km attālumā no pilsētas. Rēzeknes pilsēta atrodas pie starptautiskas nozīmes transporta koridoriem (A12/E22, A13/E262, kas ir arī ES Transeiropas transporta (TEN) koridori. Rēzeknes pilsētu šķērso stratēģiskās nozīmes Rīgas – Maskavas un Pēterburgas-Varšavas dzelzceļa līnijas: „Krustpils-Rēzekne II”, „Rēzekne II – Zilupe – Valsts robeža”, „Valsts robeža – Kārsava – Rēzekne I” un „Rēzekne – Daugavpils”.

Zemāk esošie punkti raksturo Rēzeknes pilsētas sociāli – ekonomiskos faktoros, kas apliecina nepieciešamību investēt tādā infrastruktūrā, kas stimulētu uzņēmējdarbības attīstību un iedzīvotāju ienākuma līmeņa palielināšanos:

- Rēzeknes pilsētā uz 2018. gada 1. janvāri bija reģistrēti 28,156 tūkstoši iedzīvotāji.
- Privātajā sektorā 2017. gadā vidējā darba alga Rēzeknes pilsētā sasniedza EUR 707, kas ir 77,3% no Latvijas vidējā darba algu līmeņa privātajā sektorā. Minimālā mēnešalga valstī noteikta 430 eur;
- Bezdarba līmenis 2018. gada 30. novembrī Rēzeknes pilsētā (saskaņā ar Nodarbinātības Valsts aģentūras datiem) sasniedza 9.1%, kas ir par 4,3 procentpunktiem vairāk nekā vidēji Latvijā, bet par 1,6 procentpunktiem mazāk nekā vidēji Latgales reģionā.
- Saskaņā ar iekšzemes kopprodukta statistiskajiem datiem, 2016. gadā Rēzeknes ekonomikas īpatsvars Latvijas ekonomikā sasniedza 1,1%. Savukārt, Latgales statistiskā reģiona īpatsvars Latvijas ekonomikā 2016. gadā ir sasniedzis 7,1%.

Koncepcijas ieviešana ir viens no virknes priekšnoteikumiem, kas nodrošinātu iepriekšējos četros punktos minēto faktoru un rādītāju uzlabošanu, radot stabilu sociāli – ekonomisko vidi Rēzeknes pilsētas attīstībai.

Visagina

Fotoattēli no semināra dalībnieku arhīviem

Vidusskolas ēkas atjaunošana

Bijusī Sedulinas vidusskolas ēka.

Īss raksturojums

Bijusī Sedulinas vidusskola tika slēgta 2010. gadā. 2012. gadā ēka tika nodota Visaginas kultūras centram. Kultūras darbinieki saviem spēkiem jau ir sākuši būtiski mainīt skolas telpu interjera dizaina koncepciju, jo pastāvīgi notiek kultūras aktivitātes - pasākumi, nodarbības, fotosesijas, mēģinājumi utt. Tomēr pašu spēkiem 7685,34 m² ēku nav iespējams modernizēt tik ātri, kā aug tās apmeklētāju vajadzības.

Vieta

Projektā ietilpst ēka *Vilties g. 5*, Visaginā.

Konteksts un problēma

Projekta idejas autors – Visaginas kultūras centrs. Projekta ideja – nodrošināt visa gada garumā kultūras pasākumu infrastruktūru vienā ēkā (pasākumu, izstāžu un konferenču zāles, muzejus, mēģinājumu telpas, telpas izglītības programmām un amatniecības studijām, atpūtas zonas). Tā būtu kultūras, tūrisma un uzņēmējdarbības pilsēta zem viena jumta, kurā tiktu fiksēti vēsturiski laikposmi – no saglabātām tradīcijām līdz tām, kuras radušās un tiek veidotas mūsdienās. Projekta laikā tika veikts iekštelpu remonts un iekārtotas mūsdienīgas telpas:

- Teātra zāle, Vecpilsētas un Teātra iela, Etno iela-izstāžu zāle, Konferenču zāle, Visaginas Zvaigžņu aleja, Horeogrāfijas zāle, ēdnīca. Tika sakārtoti arī sanitārie mezgli un izremontēti koridori;
- atbilstoši sagatavotajam remontdarbu aprakstam tika iegādāts aprīkojums 4 telpās: Teātra zālē, Konferenču zālē, Izstāžu ielā un Visaginas Zvaigžņu alejā;

- atbilstoši sagatavotajam remontdarbu aprakstam iegādātas mēbeles Teātra zālē, Konferenču zālē, Horeogrāfijas zālē, ēdnīcā, Etno ielā-izstāžu zālē, Teātra ielā, Vecpilsētas ielā un Visaginas Zvaigžņu alejā.

Tai pat laikā Ignalinas programmas līdzekļi tika izmantoti ēkas fasādes modernizēšanai un siltināšanai.

Programma

Projekts “Kultūras, tūrisma un radošās uzņēmējdarbības pilsēta zem viena jumta” tika finansēts no ES struktūrfondu (85%) un Visaginas pašvaldības (15%) līdzekļiem. Ēka tika modernizēta un siltināta par Ignalinas programmas projekta līdzekļiem. 2017. g. – tehniskās dokumentācijas sagatavošana; 2017.–2020. g. – projekta realizācija.

Pārvaldība

Projekta iesniedzējs bija Visaginas pašvaldības administrācija. Idejas autors bija Visaginas kultūras centrs. Visaginas kultūras centrs organizēja visas publiskā iepirkuma procedūras un uzraudzīja darbus, lai tie atbilstu noteiktajām prasībām.

Iniciatīva

Par projekta realizēšanu atbildīgs bija Visaginas kultūras centrs kopā ar Visaginas pašvaldības administrāciju.

Dalībnieki

Projekts tika īstenots kopā ar partneri. Visaginas kultūras centrs kā partneris bija galvenais idejas radītājs un īstenotājs.

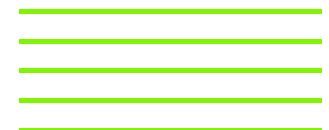
Rezultāti

Īstenojot projektu, mēs esam izveidojuši kultūras aktivitātēm piemērotu objektu, kas nodrošina sniegto kultūras pakalpojumu un produktu kvalitāti, pieejamību un pievilcību sabiedrībai, cenšas ieinteresēt un kultūras dzīvē iesaistīt pēc iespējas dažādas mērķa grupas, uztur esošās apmeklētāju un dalībnieku plūsmas un rada jaunas. Projekta aktivitātēm ir milzīga sociāli ekonomiskā ietekme. Visagina ir kļuvusi par vienīgo Lietuvas pilsētu, kur var redzēt vairāk nekā 40 dažādas kultūras – tā ir kļuvusi par dažādu kultūru centru. Papildu apmeklētāju plūsma ierodas no apkārtējām Aukštaitijas pilsētām un pierobežas zonas. Pasākumu, konferenču un izstāžu zālēs, kā arī muzeja telpās notiek dažādi pasākumi, diskusijas, tikšanās ar māksliniekiem un etnokultūras pasākumi. Ir radīta iespēja sadarboties ar Lietuvas un ārvalstu mākslas galerijām. Atjaunotās un vietējās kopienas mūsdienīgo sociālajām un ekonomiskajām vajadzībām pielāgotās telpās vienmēr ir iespējams organizēt izglītojošas aktivitātes, izglītojošas programmas māksliniekiem, Visaginas iedzīvotājiem, Aukštaitijas un citu Lietuvas reģionu, kā arī ārvalstu iedzīvotājiem.

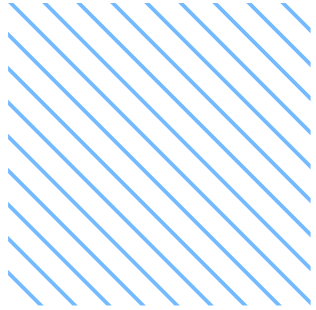

Projekta nozīmīgums

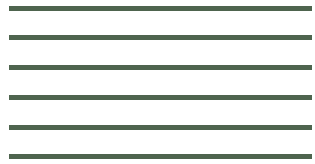
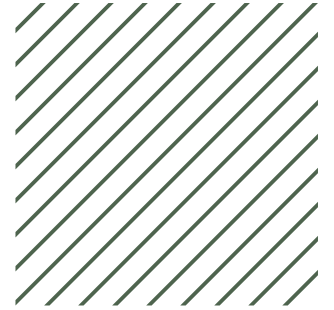
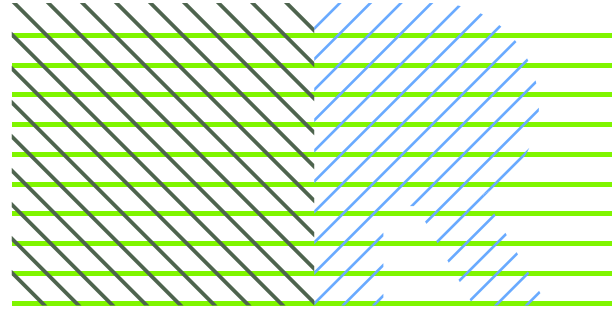
Visaginas kultūras centrs ir kļuvis par ļoti nozīmīgu apskates objektu. Šobrīd tas regulāri informē par plānotajiem pasākumiem, publicē informāciju par savu darbību internetā, rīko pasākumus kopā ar citām pašvaldībām, piedalās starptautiskos projektos un paplašina starptautisko partneru loku. Nākotnē plānots pievērst lielāku uzmanību jaunu klientu un pakalpojumu lietotāju piesaistei, kā arī esošo un jauno pakalpojumu reklamēšanai, piesaistot tam vairāk naudas un cilvēkresursu.

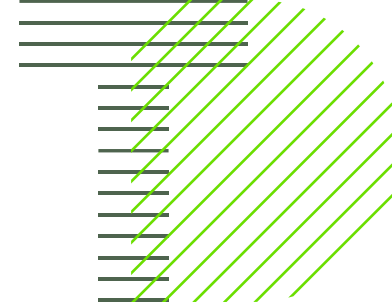
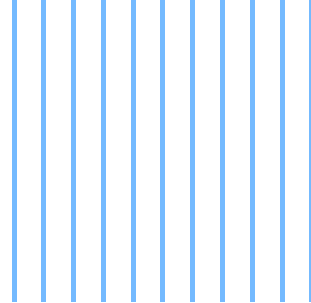
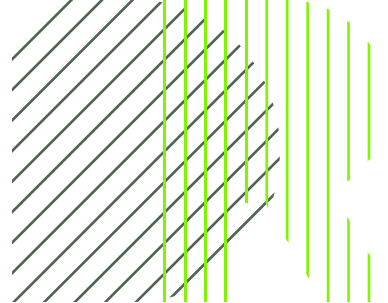
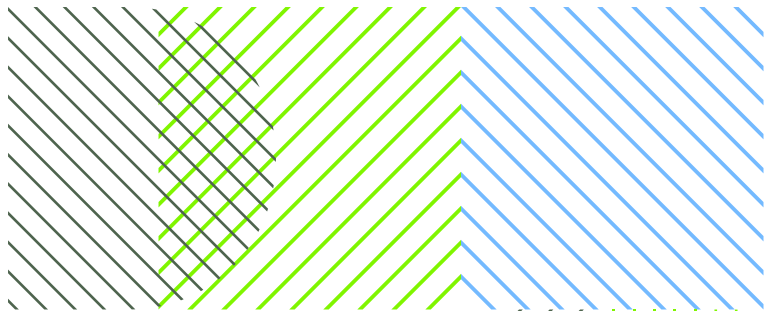
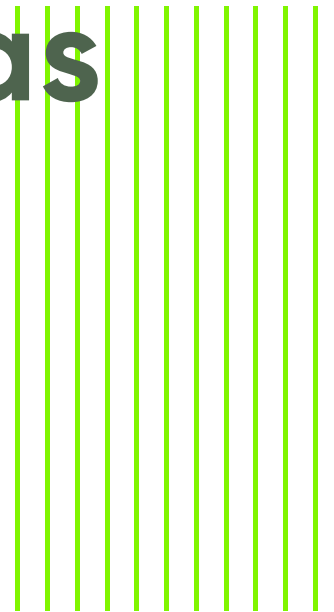

4

Rekomendācijas

12 reģenerācijas principi

Latvijā un Lietuvā reģenerācijas aspektus praktiski iespējams integrēt ilgtermiņa attīstības stratēģijās – dokumentos, kur tiek definēts pašvaldības ilgtermiņa attīstības redzējums (vīzija), mērķi, prioritātes un teritorijas specializācija.

Nav nozīmes, kādā plānošanas dokumentā reģenerācijas tēma ir skarta; svarīgi, lai pārvaldības praksē apzināti tiktu ieviesti 12 reģenerācijas principi, kuri apvienoti četros rīcības veidos:

Vīzija

1.

Definēta skaidra vīzija, uz tās balstīta stratēģija un stratēģijai pieskaņots rīcības plāns. Vīzijas, stratēģijas un rīcības plāna izstrādes pamatā rūpīgā dažādu aspektu analīze.

2.

Noteikta saistība starp stratēģijas un rīcības plāna īsterniņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķiem.

3.

Noteikta izvēlēto rīku un pieejamo resursu lomas un vietas ilgtermiņa mērķu un uzdevumu sasniegšanā. Sabalansēta dabas, ekonomikas, cilvēku un citu resursu izmantošana.

Integritāte

4.

Vīzija, stratēģija un rīcības plāns iekļauj fizisko, sociālo, ekonomisko un vides aspektus.

5.

Noteiktas un kopējā rīcības plānā integrētas prioritātes visos aspektos – fiziskā, ekonomiskā, sociālā un vides.

6.

Izveidota "augšne" ekonomiskajiem, sociālajiem un fiziskajiem apstākļiem pirms politikas ieviešanas.

7.

Izveidots reģenerācijas programmas un mājokļu, izglītības, transporta, veselības, finanšu programmu un plānu sasaites modelis.

Partnerība

8.

Nodrošināta maksimāla ieinteresēto pušu iesaiste visā procesā.

9.

Rīcības plānā noteikti labuma guvēji un veidi, kā tie gūst labumu.

10.

Apzinātas privātās, publiskās un kopienas resursa izmantošanas, un kombinēšanas iespējas.

Monitorings

11.

Ņemta vērā komplicētības faktors. Izveidota un dalīta sapratne par šī faktora īpašībām – sistēmiskums, nelinearitāte, adaptācija, tīklojums un pašpārvalde – attiecībā un reģenerācijas procesa īstenošanu. Piemēram, ka katrs reģenerācijas elements var progresēt atšķirīgā ātrumā, mainīties normatīvais ietvars, partnerību sastāvs un citas komponentes.

12.

Nenoteiktības kontekstā veikt nepārtraukto rezultātu un izmaiņu monitoringu, tas ir definēt paveikto rīcību progresa pieturas punktus, iznākumu, ietekmi un rezultātus, koriģēt un veikt nepieciešamus labojumus un papildinājums reģenerācijas programmā.

IVT novērtēšanas kritēriji

Apkopojot līdzšinējo pieredzi urbāno teritoriju novērtēšanā un par pamatu ņemot trīs novērtēšanas sistēmas – Lielbritānijas (BREEAM-C), ASV (LEED-ND) un Vācijas (DGNB-UD), piedāvājam Latvijas un Lietuvas apstākļiem piemērojama ietvara priekšlikumu urbāno teritoriju ilgtspējas kvalitāšu novērtēšanai. Šis ietvars ir pielietojams esošu urbāno teritoriju izvērtēšanai, IVT noteikšanai, reģenerācijas programmu izstrādei un uzraudzībai. Telpiskās ilgtspējas novērtējums veicams, izvērtējot urbānās kvalitātes pēc noteiktiem kritērijiem, kas izstrādāti saskaņā ar noteiktu mērķi. Atkarībā no kritēriju pielietojuma mērķa

(situācijas novērtēšana, reģenerācijas projekta sagatavošana u.c.), var tikt izvēlēti dažādi kritēriji, gan, izvērtējot konkrētas, potenciāli problemātiskas, urbānās telpas, nepieciešamības gadījumā paskaidrojot viedokli.

Kritēriji ir sagrupēti septiņās nozīmības grupās - kopiena, telpiskā struktūra, vide un publiskā ārtelpa, apbūve, mobilitātes infrastruktūra, enerģija un komunālie pakalpojumi, inovācija un reģionālā prioritāte. Katras tematiskās grupas pamatā ir nozīmības veidotājs. Piemēram, nozīmības grupā "kopiena" iekļautas īpašības, kuras ir nozīmīgas tieši kopienas veselības nodrošināšanai – identitāte, līdzdalīga pārvaldība, ģimenes vajadzības, mājokļu nodrošinājums, pieejamie pakalpojumi un drošība. Šīs īpašības veido nozīmības grupas pamatvērtības, kuru stiprināšana uzlabo nozīmības grupas kvalitāti, bet neievērošana – to vājina. Katrai vērtībai ir definēts mērķis un rīcības, kuras to stiprina, kuri arī ir kvalitātes stiprināšanas vai vienkārši kvalitātes kritēriji.

16. shēma Nozīmības grupas un to vērtības

Kopiena

Vietas tēls un identitāte
Pārvaldība
Ģimenes vajadzības
Mājokļu nodrošinājums
Pakalpojumu pieejamība
Drošība

Publiskā ārtelpa

Publiskās ārtelpas sociāla daudzveidība
Zaļā infrastruktūra
Mikroklimats
Sporta un rekreācijas teritoriju pieejamība
Iekļaujošs dizains

Telpiskā struktūra

Novietojums
Kompakta attīstība
Jaukta izmantošana

Mobilitātes infrastruktūra

Transporta sistēma un infrastruktūra
Kājāmiešana
Velobraukšana
Sabiedriskais transports

Vide un inovācijas

Adaptācija klimata pārmaiņām
Bioloģiskā un ekoloģiskā kvalitāte
Zemes resursu aizsardzība un atjaunošana
Ūdens objektu un mitrāju aizsardzība un atjaunošana
Lietus ūdens pārvaldība
Plūdu risku pārvaldība
Trokšņu piesārņojums
Gaismas piesārņojums
Inovācija
Reģionālā prioritāte

Apbūve

Esošo struktūru izmantošana
Samazināta apbūves ietekme
Ilgtspējīga būvniecība

Enerģija un komunālie pakalpojumi

Komunālie pakalpojumi
Atkritumu apsaimniekošana
Ilgtspējīgas enerģijas tehnoloģijas
Energoefektivitāte
Ūdens resursu efektīva izmantošana
Ekonomika
Darba vietu pieejamība

Kopiena

Vietas tēls un identitāte

MĒRĶIS:

Apkaime ir saistīta ar vietas tēlu, respektē vietējas kultūras vērtības, vienlaikus stiprinot apkaimes sociālo identitāti

Apkaime, veidojot savu identitāti, saglabā saiknes ar tās apkārtni.

Apkaimes kultūrvēsturiskais mantojums saglabāts, ēkas un ārtelpas atjaunotas un piemēroti izmantotas.

Saglabātas nozīmīgas kultūrainavas un vietzīmes. Izveidots publisko ārtelpu tīklojums kā apkaimes iedzīvotāju socializācijas mugurkauls.

Apkaimes sociālā identitāte tiek stiprināta ar telpiskiem un sociāliem rīkiem. Telpiskie rīki - vietējie materiāli, vietai raksturīgas ēku un infrastruktūru formas, vietējās vai raksturīgās augu sugas, māksla publiskajā ārtelpā. Sociālie rīki – sadarbīgā plānošana, līdzdalīga projektēšana, vietas koprade, līdzdalīgā ārtelpas uzturēšana un kopšana.

Pārvaldība

MĒRĶIS:

Veicināt kopienas iedzīvotāju iesaisti svarīgu apkaimes jautājumu risināšanā un kopienas dzīves veidošanā

Iedzīvotāji ir iesaistīti kopienai svarīgu jautājumu risināšanā.

Apkaimē ir izveidota un darbojas apkaimes biedrība vai aktīvo iedzīvotāju grupa.

Kopiena piedalās apkaimes dzīves organizēšanā un pārvaldē.

Kopienas pārvaldībā nodota kopienas vajadzībām nepieciešama teritorija (piem. kā mazdārziņi).

Attīstītāji un pašvaldība iesaista apkaimes iedzīvotājus teritorijas attīstībā, caur publiskajām sanāksmēm, apspriedēm un konsultācijām.

Apzinātas iesaistītās puses un organizācijas apkaimē, kuras iesaistīt attīstības konsultēšanas procesā.

Izstrādāts un pielietots konsultāciju plāns, vadoties pēc labākās prakses piemēriem kopienas attīstības jautājumu pārvaldībā.

Ģimenes vajadzības

MĒRĶIS:

Apkaime nodrošina demogrāfiskajās vajadzības

Apkaimes infrastruktūra un struktūra nodrošina nepieciešamās vajadzības un ērtības, izejot no apkaimes demogrāfiskajām vajadzībām un tendencēm:

- kopienas tīkšanās vietas apkaimē,
- pieejamus, dažāda tipa mājokļus,
- 800m kājāmiešanas attālumā atrodošos sākumskolu un pamatskolu,
- bibliotēkas,
- zaļās telpas,
- iespēju iedzīvotājiem iegādāties vai izaudzēt (gada siltajos mēnešos) svaigu vietējo pārtiku
- iespēju izveidot kopienas dārzus, siltumnīcas, kurus pārvalda vietēja organizācija, kas iekļauj vietējos iedzīvotājus,
- atpūtas, izklaides aktivitāšu vietas un sporta infrastruktūru,
- veselības un sociālās aprūpes pakalpojumus,
- tirdzniecības vietas un pakalpojumus (pasts, banka, bankomāti utt.),
- rotaļu laukumus bērniem.

Mājokļu nodrošinājums

MĒRĶIS:

Apkaimē ir nodrošināta atbilstoša un iekļaujoša mājokļu politika

Nodrošināta mājokļu fonda dažādība un piemērotība dažādām ienākumu un ģimenes modeļu grupām.

Mājokļi veidoti, vadoties pēc apkaimes demogrāfiskajām vajadzībām un prioritātēm.

Pārdošanai un īrei nodrošināti dzīvokļi, kuru cena ir domāta iedzīvotājiem ar zemākiem ienākumiem, kā vidējie teritorijā.

Sociālo prioritāšu mājokļi (*social housing*) izvietoti visā apkaimē un veiksmīgi iekļaujas apbūves audumā.

Sociālo prioritāšu mājokļi ir elastīgi, spējīgi pielāgoties arī nākotnes demogrāfiskām tendencēm apkaimē.

Pakalpojumu pieejamība

MĒRĶIS:

Pakalpojumi pieejami un atrodas drošā kājām iešanas attālumā

Vadoties pēc demogrāfiskajām tendencēm un vajadzībām, apkaimē ir nodrošināti pamatpakalpojumi un infrastruktūra.

Vadoties pēc demogrāfiskajām tendencēm un vajadzībām, apkaimē ir nodrošināti vēlamie pakalpojumi un infrastruktūra.

Pakalpojumi un infrastruktūra ir nodrošināti drošas kājāmiešanas attālumā no mājokļiem.

50% ēku ir 400m kājāmiešanas attālumā no vismaz 4-7 dažādām publiskām pakalpojumu sniegšanas vietām.

Ir veikts pakalpojumu monitorings, nodrošinot, ka pieejamie pakalpojumi piepilda apkaimes vajadzības.

Drošība

MĒRĶIS:

Kopienas ir drošas jebkurā diennakts laikā

Cilvēki jūtas droši apkaimē jebkurā diennakts laikā.

Ielas, gājēju un veloceliņi ir droši, iekļaujot šādus risinājumus:

- dzīvojamajos rajonos visas ielas un brīvās teritorijas ir pārskatāmas no apkārtējo ēku logiem,
- visi piekļuves ceļi un ietves ir labi izgaismotas, tieši sasniedzamas un pārskatāmas no apkārtējo ēku logiem,
- ir drošas gājēju pārrejas,
- skaidri iezīmētas privātās, pus-privātās un publiskās ārtelpas lomas,
- ietves un veloceliņi ir pasargāti no kravas autotransporta kustības maršrutiem, nepārklājas ar iekraušanas un izkraušanas zonām, kā arī pasargāti no trokšņa un vibrācijas, ko var radīt autotransports.

Publiskā ārtelpa

Publiskās ārtelpas sociāla daudzveidība

MĒRĶIS:

Veicināt sociālo mijiedarbību caur kvalitatīvu un estētisku publisko ārtelpu

Publiskā telpa ir daudzfunkcionāla un paredzēta dažādām aktivitātēm un dažādām sociālām grupām: bērniem, vecāka gada gājuma cilvēkiem un invalīdiem, domājot par drošību un komfortu.

Publiskās ārtelpas dizains ir veidots, ņemot vērā universālā dizaina labāko praksi, tā nozīmi savienojamības nodrošināšanā un mikroklimatiskos apstākļus.

Urbāno centru teritorijās:

- nodrošinātas daudzveidīgas pirmo stāvu aktivitātes, izmantošana, kas veicina apkaimes dzīvīgumu un dinamiku, pielietojot kvalitatīvu dizainu (piemēram, caurspīdīgs stiklojums, nodrošinot caurredzamību), ēku ieejas nav vērstas uz iekškvartāla autostāvvietām, bet uz laukumiem, skvēriem, ielām (ielu malu autostāvvietām), pirmā stāva pakalpojumu vietām, kas ir vērstas uz publisko ārtelpu,
- 60% no fasādes veidota ar stikla logiem, nakts stundās tā ir caurredzama, nevis aizklāta ar necaurredzamiem slēģiem,
- ir veiktas konsultācijas ar vietējiem iedzīvotājiem, apzinot, kādas aktivitātes un jomas publiskajai ārtelpai nepieciešams nodrošināt,
- izstrādāts teritorijas novērtējums, izdalot ielas, kuras varētu izmantot kā koptelpu un izvērtējot ielu kvalitātes stāvokli.

Zaļā infrastruktūra

MĒRĶIS:

Nodrošināt pieeju augstas kvalitātes telpai dabiskā vidē un pilsētas zaļajai infrastruktūrai

Nodrošināts, ka zaļās ārtelpas atrodas drošas kājāriešanas sasniedzamā attālumā līdz 650m.

Nodrošināta zaļo ārtelpu savienotība un tīklojums.

Ir nodrošinātas pieejamas zaļās ārtelpas vismaz 2 ha lielumā, ne vairāk kā 300m attālumā (5 min gājiena attālumā) no dzīvojamām mājām.

Ir vismaz viena pieejama 20 ha liela brīvā teritorija, 2 km attālumā no dzīvojamām mājām.

Ir veicināti ielu apstādījumi, stādot kokus ne retāk kā 12 m attālumā vienu no otra, neskaitot krustojumus, vismaz 60% no ielas garuma.

Apkaimes apzaļumošanā izmantotas vietējas un piemērotas koku un augu sugas.

Ir izstrādāts zaļās infrastruktūras plāns un pārvaldības stratēģija.

Mikroklimats

MĒRĶIS

Nodrošināt kvalitatīvu un komfortablu ārējās vides mikroklimatu

Apkaime ir veidota tā, lai samazinātu nelabvēlīgos un palielinātu pozitīvos mikroklimata apstākļus.

Publiskās telpas dizains ir veidots tā, lai nodrošinātu optimālu mikroklimatu visos gadalaikos.

Izstrādāta mikroklimata simulācija un pētījums, apzinot pilsētvides morfoloģijas ietekmi uz apkārtējo klimatu.

Sporta un rekreācijas teritoriju pieejamība

MĒRĶIS

Nodrošināt sporta un atpūtas teritoriju pieejamību

Apkaime ir pieejamas sporta un atpūtas teritorijas.

90% no dzīvojamo ēku, kā arī citu funkciju ēku ieejām atrodas 400 metru kājāmiešanas attālumā no vismaz vienas publiskās ārtelpas ar platību vismaz 0,067 ha (670m²) platībā.

90% no dzīvojamo ēku, kā arī citu funkciju ēku ieejām atrodas 800 metru kājāmiešanas attālumā no vismaz vienas rekreācijas vietas ar minimālo platību 0.4 ha, vai publiski pieejama iekštelpu rekreācijas objekta ar minimālo platību 2325m². Rekreācijas vietas, objekti var sastāvēt no tādas infrastruktūras kā rotaļu laukumi, peldbaseini, sporta laukumi, sporta infrastruktūras, skeitparks u.c.

Apzināta sporta un atpūtas infrastruktūra un vietas, un cilvēku paradumi, tās lietojot.

Iekļaujošs dizains

MĒRĶIS

Nodrošināt pieejamu un iekļaujošu vidi visām iedzīvotāju sociālajām grupām

Vadoties pēc universālā dizaina labākās prakses, ir nodrošināta pieejamība un ērtums ārtelpās.

Iekļaujošs dizains ir pielietots plānojot un labiekārtojot:

- transporta pārsēšanās punktus,
- transporta iespējas, pārvietošanās metodes,
- ēkas un mājokļus,
- publisko ārtelpu,
- brīvās teritorijas,
- sporta un atpūtas infrastruktūru,
- lielceļus,
- ietves un riteņbraukšanas celiņus,
- avārijas izejas.

Kopā ar speciālistiem ir izstrādāta iekļaujoša dizaina un pārvaldes stratēģija.

Telpiskā struktūra

Novietojums

MĒRĶIS:

Apkaimes novietojums nodrošina iekšējo-ārējo sasaisti un teritorijas ilgtspēju

Apkaime ir novietota:

- starp jau vēsturiski eksistējošu attīstību (*Infill site*),
- blakus vēsturiski esošai attīstībai ar labu savienojamību. Vismaz 25% no teritorijas robežojas ar esošo apbūvi,
- blakus tranzīta koridoriem,
- blakus pakalpojumu centriem, kas atrodas kājāmiešanai sasniedzamā attālumā.

Apkaimē ir pieejamas komunikācijas ūdens un notekūdeņu attīrīšanas sistēma, elektrība, u.c. Skat. (EKP4 Komunālie pakalpojumi).

Apkaime nodrošina degradēto un piesārņoto teritoriju attīstību.

Kompakta attīstība

MĒRĶIS:

Veicināt kompaktu attīstību

Apkaimē ir nodrošināts kompakts infrastruktūras izkārtojums.

Nodrošināta pakalpojumu pieejamība.

Apkaime ir veidota kompakti, nodrošinot pēc iespējas lielāku blīvumu.

Dzīvojamo ēku teritorijām ir nodrošināta sabiedriskā transporta sasniedzamība 400 m kājāmiešanas attālumā.

Jaukta izmantošana

MĒRĶIS:

Veicināt jauktas izmantošanas teritorijas, un nodrošināt to pieejamību dažādām sociālām, un ekonomiskām grupām

Nodrošināta piekļuve daudzveidīgai zemes izmantošanai un infrastruktūrai dažādām sociālām un ekonomiskām grupām.

Nodrošināta mājokļu un pakalpojumu dažādība.

Samazināts attālums starp dažādām zemes izmantošanām.

Mobilitātes infrastruktūra

Transporta sistēma un infrastruktūra

MĒRĶIS:

Nodrošināt kvalitatīvu un atbilstošu transporta sistēmu un efektīvu transporta infrastruktūru

Nodrošināta infrastruktūra multimodāla transporta vajadzībām, ietverot velo, kājāmiešanu, sabiedrisko transportu un alternatīvo transportu.

Transporta infrastruktūra nodrošina labu iekšējo un ārējo savienotību apkaimē.

Samazināts attālums no ēkām līdz sabiedriskā transporta mezgliem un samazināts fiziskais attālums starp galvenajām funkcionālajām zonām.

Uzlabotas ilgtspējīga transporta izvēles iespējas, uzlabojot kājāmiešanas, riteņbraukšanas un sabiedriskā transporta infrastruktūru.

Nodrošināta droša un ērta pieeja darbavietām, iepirkšanās, atpūtas iespējām un pakalpojumiem ar kājām, velosipēdu un sabiedrisko transportu.

Samazināta nepieciešamība pārvietoties ar auto, saīsināti nepieciešamie ikdienas braucieni, veicināta daudzfunkcionāla (dažādu transporta veidu izmantošanas) braucieni izmantošana. Samazinājums panākts saistībā ar pakalpojumu nodrošinājumu un potenciālo galamērķu novietojumu.

Apkaimē ir ieviests un atpazīstams vismaz viens alternatīvā transporta veids, kā piemēram: auto dalīšanas klubs (*car sharing*), velosipēdu nomu sistēma, strādājošas braucieni dalīšanas grupas, apkaimes elektrisko transportlīdzekļu noma

Pielietotas dažādas metodes iestādēm teritorijās ar lielu darbinieku skaitu, nodrošinot:

- subsidētās sabiedriskā transporta biļetes,
- darbinieku autobusus ar garantētu transportu mājup jebkurā laikā,
- mašīnu dalīšanas programmas,
- variablas darba stundas, samazinot piķa stundas braucēju skaitu.

Autostāvvietas :

- ir iekļautas apkaimē, bet nedominē telpā un neietekmē velo, kājāmiešanas vai auto kustību,
- sasniedzamā un pārdzamā attālumā no mājām,
- netiek veidotas iekš-kvartālos lielākas par 0.8ha vai 20% teritorijas. 10% no tām atvēlētas alternatīvā transporta stāvvietai (auto dalīšanas klubiem, brauciena dalīšanas grupām), ne tālāk kā 60m attālumā no ieejas,
- kas ir piesaistītas mājai, pārdod atsevišķi no apdzīvojamām, darba telpām. Iekš-kvartāla autostāvvietu ikmēneša cenai jābūt vienādam vai lielākam par ikmēneša sabiedriskā transporta cenu,
- nodrošina vismaz vienu auto no ieviestas auto dalīšanas programmas, atrodas 400m kājāmiešanas attālumā no 50% ēku.

Izstrādāts transporta sistēmas novērtējums, iesaistot pašvaldību un atbildīgo iestādi par ceļu projektēšanā un citas iestādes, ja nepieciešams.

Konsultāciju ceļā ar iesaistītajām pusēm ir izstrādāts mobilitātes plāns apkaimē.

Kājāmiešana

MĒRĶIS:

Nodrošināt kvalitatīvu, ērtu un drošu ielu struktūru vidi kājāmgājējiem

Apkaimes ir nodrošināta laba iekšējā un ārējā savienotība pa drošiem un ērtiem gājēju ceļiem, ietvēm.

90% ielu ir nodrošinātas gājēju ietves abās ielas malās.

Nodrošināts minimālais ietvju platumš: mazumtirdzniecības zonā 2.5m, jauktas izmantošanas zonā 1.2m, citur ne mazāks kā 90 cm.

Daudzjoslu ielām un bulvāriem ir nodrošinātas gājēju pārejas ne retāk kā reizi 245 m.

Gājēju ceļos pilsētā ir nodrošināts optimāls apgaismojums, drošas gājēju pārejas, ērta to izmantošana visiem lietotājiem.

Velobraukšana

MĒRĶIS:

Nodrošināt kvalitatīvu un atbilstošu infrastruktūru, veicinot riteņbraukšanu kā ikdienas un brīvā laika pārvietošanās veidu

Droši un ērti veloceliņi savieno dzīvojamos rajonus ar kopienas lokālajiem centriem un apkārtni, un citiem veloceliņiem.

Veloceliņu maršruti savieno teritorijas pa īsāko ceļu un ir droši, ar drošām ceļu pārejām, labi apgaismoti, ar zīmēm, kas palīdz orientēties teritorijā, u.c. Tie ir veidoti pievilcīgi un patikami lietošanai, lai veicinātu velobraukšanu un atturētu iedzīvotājus no vidi piesārņojošu transportlīdzekļu lietošanas.

Veloceliņu maršruti tiek atdalīti no transportlīdzekļu un gājēju plūsmas vajadzības gadījumā zema ātruma ielās (zem 30km/h) riteņbraucēji var tikt integrēti ar transportlīdzekļiem uz vienas brauktuves.

Ir veikti pasākumi, piemēram skaidri izveidots marķējums, lai nodalītu riteņbraucēju un gājēju plūsmu gadījumos, ja riteņbraucēji un gājēji daļa ietvi. Ja gājēji un riteņbraucēji daļa vienu ietvi, bet segregācija nav iespējama, jānodrošina minimālais ietves platums 3m.

Krustojumi ir paredzēti, lai nodrošinātu to, ka riteņbraucējiem ir laba pārredzamība un tie ir redzami citiem satiksmes dalībniekiem. Riteņbraucējiem tiek dota priekšroka pie krustojumiem, piemēram, caur apstāšanās gaismas intervāliem un citām prioritātēm.

Nodrošinātas riteņu novietnes pie ēkām, sasniežot minimālos kritērijus:

1. dzīvojamai platībai:

- uz vienu 1-3istabu dzīvokli viena velosipēda novietne
- uz vienu 4+ istabu dzīvokli divas velosipēdu novietnes

2. Nedzīvojamai platībai:

- līdz 500 lietotājiem – 1 novietne uz 10 lietotājiem
- 501-1000 lietotājiem – 1 novietne uz 15 lietotājiem
- 1001+ lietotāji – 1 novietne uz 20 lietotājiem

Vai alternatīva – nodrošināt īstermiņa velo novietnes 2.5% apmērā no pīķa stundas apmeklētāju skaita vai ilgtermiņa velonovietnes 5% apmērā no darbinieku skaita.

Izstrādāta riteņbraukšanas attīstības koncepcija, konsultējoties ar iedzīvotājiem, pašvaldību un visām iesaistītajām pusēm.

Sabiedriskais transports

MĒRĶIS:

Nodrošināt drošu un ērtu sabiedriskā transporta infrastruktūru un sistēmu

Nodrošināta pieeja regulāram un ērtam sabiedriskajam transportam uz centru vai pakalpojumu centriem un sabiedriskā transporta mezgliem (vilciens, autobuss, tramvajs, u.c.).

Pieturas ir sasniedzamas pa drošu un ērtu gājēju ceļu, ne tālāk kā 650m.

Pieturas ir veidotas, lai vismaz no vienas puses tās pasargātu no vēja un lietus, ir nodrošināts apgaismojums un sēdvietas, kā arī velosipēdu novietnes, pieslēgšanas vietas, vismaz viena velosipēdu pieslēgšanas vieta katrā sabiedriskā transporta pieturā.

Transporta kustības biežums: 60 – 320 reisi darbadienās un 40 – 200 reisi nedēļas nogalē.

Veikta sabiedriskā transporta izpēte un konsultācijas ar iedzīvotājiem un iesaistītajām pusēm, apzinot nepieciešamo infrastruktūru.

Vide un inovācijas

Adaptācija klimata pārmaiņām

MĒRĶIS:

Nodrošināt elastību pret zināmām un iespējamām klimata pārmaiņām

Ir apzinātas apkaimei raksturīgas zināmās un paredzamās klimata pārmaiņas, kas ietvert: pieaugošu temperatūru (ieskaitot siltuma salas efektu); plūdu riskus (skat. Plūdu risku pārvaldība); laikapstākļu nestabilitāti; ietekmi uz ūdens resursiem, zemsedzes stāvokli; u.c.

Veiktas darbības, lai samazinātu:

- siltumsalas efektu, neierastu laikapstākļu un ekstrēmu temperatūru ietekmi,
- plūdu riska draudus un ietekmi uz ūdens resursiem,
- ietekmi uz zemsedzes stāvokli.

Izstrādāts plāns, kā pārvaldīt un samazināt klimata pārmaiņu riskus apkaimē.

Bioloģiskā un ekoloģiskā kvalitāte

MĒRĶIS:

Aizsargāt, saglabāt un izcelt bioloģisko daudzveidību un ekoloģiskās vērtības

Netiek apdraudēta apkaimes bioloģiskā un ekoloģiskā vērtība.

80% no kokiem, krūmiem un lakstaugiem apkaimē ir teritorijai raksturīgas vietējās augu sugas, vai ekoloģiski piemērotas sugas, kā arī labiekārtošanai tiek izmantotas vietējās augu sugas.

Koordinēta darbība teritorijā ilgtermiņā ir nodrošināt bioloģiskās daudzveidības palielināšanos.

Izstrādāts ekoloģiskās ietekmes novērtējums, identificējot vērtīgus ekoloģiskos resursus (ieskaitot tos, kuri var tikt ietekmēti, attīstot teritoriju) un iespējamās ietekmes no apkaimes.

Ja teritorijā ir sastopamas ekoloģiski nozīmīgas, apdraudētas sugas vai ekoloģiskās kopienas, ir izstrādāts biotopa aizsardzības plāns saskaņā ar vietējo likumdošanu vai izstrādāts biotopa saglabāšanas plāns.

Zemes resursu aizsardzība un atjaunošana

MĒRĶIS:

Zemes resursu aizsardzība un atjaunošana

Saglabātas ekoloģiski nozīmīgas dabas un brīvās teritorijas, lauksaimniecībā izmantotas zemes.

Notiek piesārņoto un degradēto teritoriju attīrīšana, sakopšana, attīstība.

Veikta izpēte, apzinot piesārņotās grunts teritorijas, nosakot to piesārņotības pakāpi un riskus.

Piesārņotām gruntis teritorijām ir izstrādāta remediācijas stratēģija.

Ūdens objektu un mitrāju aizsardzība un atjaunošana

MĒRĶIS:

Ūdens objektu un mitrāju aizsardzība un atjaunošana, vadoties pēc dabiskiem hidroloģijas procesiem

Ir nodrošināta dabīgo ūdens objektu un mitrāju aizsardzība un atjaunošana.

Saglabāta vai atjaunota dabīgā vietas hidroloģija

Nodrošināta laba ūdens kvalitāte.

Atjaunojot vēsturiskās ekoloģiskās kopienas, ūdens-tilpnes vai mitrājus, tās sastāv no šai teritorijai raksturīgiem augiem, hidroloģiskajām iezīmēm un biotopiem.

Ēkas ir novietotas ne tuvāk kā 15 m no dabīgajiem mitrājiem un ne tuvāk kā 30 m no dabīgām ūdens tilpnēm.

Izstrādāts ilgtermiņa pārvaldības plāns esošajiem un atjaunotajiem biotopiem, ūdens objektiem, mitrājiem un to buferu zonām, tā izstrādē iesaistot kvalificētus biologus un profesionāļus.

Veiktas darbības, kas samazina ūdens piesārņojumu no teritorijā veiktām darbībām.

Lietus ūdens pārvaldība

MĒRĶIS:

Nodrošināt lietus ūdens menedžmentu un atkārotu tā izmantošanu

Ir nodrošināta lietus ūdens notece teritorijā, par pamatu ņemot dabiskos hidroloģiskos procesus.

Ir nodrošināta lietus ūdens notece un menedžments, pielietojot ilgtspējīgas tehnoloģijas, tai skaitā:

- mitraiņu, niedru dīķi, grāvji, ūdens filtrācijas grāvji,
- infiltrācijas un ūdens aizturēšanas baseini, pazemes ūdens uzglabāšanas baseini,
- porains vai ūdenscaurlaidīgs zemes segums,
- lietus ūdens infiltrēšanas sistēmas,
- lietus ūdens savākšanas sistēmas,
- zaļie jumti,
- un citas ilgtspējīgas ūdens menedžmenta sistēmas.

Teritorijas infrastruktūras jumti un citas cietās virsmas platības ir paredzētas lietus ūdens ievākšanai un atkārtotai izmantošanai, atbilstoši teritorijas pieprasījumam.

Lietus ūdens tiek otrreiz izmantots apkaimes nepieciešamībām.

Plūdu risku pārvaldība

MĒRĶIS:

Nodrošināt aizsardzību pret plūdu riskiem, samazināt sākotnējo noteci un applūšanas riskus

Apkaime ir veidota un novietota tā, lai samazinātu teritorijas un pieguļošo teritoriju iespēju applūst.

Samazināta virszemes ūdens notece un plūdu veidošanās, pielietojot ilgtspējīgus risinājumus.

Veiktas darbības, izvairoties, mazinot un aizkavējot lietus notekūdeņu novadīšanu note caurulēs un ūdens-tilpnēs, tādējādi samazinot lokālizētu plūdu rašanos.

Izstrādāta plūdu risku novērtējuma un pārvaldības stratēģija.

Trokšņu piesārņojums

MĒRĶIS:

Nodrošināt aizsardzību pret esošajiem un potenciālajiem trokšņu avotiem, tos mazinot un izolējot skaņu

Ēku novietojums un orientācijas virziens apkaimē ir veidots, nodrošinot ārējo trokšņu ietekmes un konfliktu starp teritorijas iemītniekiem un lietotājiem samazināšanu līdz minimumam.

Nodrošināts kvalificēta eksperta veikts trokšņu ietekmes novērtējums.

Veiktas darbības trokšņu līmeņa samazināšanai.

Gaismas piesārņojums

MĒRĶIS:

Samazināt gaismas piesārņojumu un tā radītās sekas cilvēkiem un savvaļas dzīvniekiem

Apkaimē ir uzstādītas augstas efektivitātes ielu apgaismes ķermeņi ar ierobežotu augšupvērstu gaismas staru caurlaidību.

Apkaimē ir uzstādītas augstas efektivitātes apgaismes ķermeņi ar ierobežotu augšupvērstu gaismas staru caurlaidību, teritorijas papildu apgaismojumam ārpus ielām.

Veiktas darbības, lai samazinātu teritorijas gaismas piesārņojumu.

Ir izstrādāts apgaismojuma plāns, norādot, ka gaismas piesārņojums tiks samazināts līdz minimumam.

Inovācija

MĒRĶIS:

Inovatīvi risinājumi esošo problēmu risināšanai un vides stāvokļa uzlabošanai

Veiksmīgi ieviesti inovatīvi risinājumi esošo problēmu risināšanā un vides stāvokļa uzlabošanā, kas nav aplūkoti šajā kritēriju tabulā un sasniedz augstākus rādītājus, vadoties no, un pat pārspējot labās prakses piemērus.

Reģionāla prioritāte

MĒRĶIS:

Risina ģeogrāfiski nozīmīgas vides, sociālās vienlīdzības un publiskās veselības prioritātes

Tiek risinātas ģeogrāfiski nozīmīgas vides, sociālās vienlīdzības un publiskās veselības prioritātes.

Apbūve

Esošo struktūru izmantošana

MĒRĶIS:

Nodrošināt atkārtotu ēku un infrastruktūras izmantošanu, sekundāru materiālu reciklēšanu un pārstrādi, ņemot vērā esošos resursus un ieslēgto CO² ēkās un infrastruktūrā

Apkaimē tiek izmantotas esošās ēkas un infrastruktūra.

Saglabātas jebkuras ēkas un infrastruktūra ar nozīmīgu vēsturisko vērtību vai saistītās ēkas vēsturiskā rajonā, kā arī kultūrainavas.

Veikts esošās infrastruktūras un ēku novērtējums, apzinot izmantošanas, atjaunošanas un materiālu otrreizējas izmantošanas iespējas.

Veikta nozīmīgo ēku atjaunošana un materiālu otrreizēja izmantošana.

Samazināta apbūves ietekme

MĒRĶIS:

Samazinātas būvniecības tiešās un netiešās ietekmes

Samazināta būvniecības ietekme uz ekoloģiskajām vērtībām.

Tiek lietoti sertificēti zemas ietekmes materiāli.

Ceļu būvniecībai tiek lietoti lokāli iegūti vai pārstrādāti materiāli.

Tiek saglabātas un izmantotas esošās ēkas un infrastruktūra, un otrreiz izmantoti materiāli.

Izstrādāts erozijas un sedimentācijas plāns jebkurai būvniecībai apkaimē.

Veiktas darbības būvniecības ietekmes uz vidi un cilvēku samazināšanai.

Ilgspējīga būvniecība

MĒRĶIS:

Veicināt ēku projektēšanu, būvniecību un uzturēšanu, izmantojot labo ilgtspējīgas būvniecības praksi. Veicināt ēku un projektu ilgtspējas sertifikāciju

Ēkas un infrastruktūra ir veidota, vadoties pēc labākās ilgtspējīgas būvniecības prakses piemēriem.

Ēku projektu un esošu ēku ilgtspējas novērtēšanai ir lietotas ilgtspējīgas būvniecības novērtēšanas sistēmas, kā BREEAM, LEED, DGNB vai ekvalents.

Apkaimē ir vismaz viena atjaunota, jaunbūvēta, renovēta ēka (komerciālām ēkām vismaz 75% no platības), kura ir sertificēta ar trešās puses izvērtēšanas sistēmu ēkām, kā BREEAM, LEED, DGNB vai ekvivalentu.

Enerģija un komunālie pakalpojumi

Komunālie pakalpojumi

MĒRĶIS

Viegla pieeja komunālajiem pakalpojumiem

Nodrošināti nepieciešamies komunālie pakalpojumi:

- elektrība
- ūdens, notekūdeņi
- telekomunikācijas, internets

Pēc nepieciešamības:

- gāze

Nodrošināta centralizēta siltumapgāde un (ja nepieciešams) dzesēšana.

Komunikāciju sadales tīkli ir novietoti vienā vietā, lai nodrošinātu ērtāku to apkalpošanu. Tie nav novietoti blakus publiskajai ārtelpai, ceļiem, ietvēm, parkiem.

Komunikāciju tīkliem ir paredzēta vieta jaunu nākotnes komunikāciju ievilkšanai.

Atkritumu apsaimniekošana

MĒRĶIS

Samazināt atkritumu daudzumu, kas tiek apglabāts poligonos un veicināt atbilstošu bīstamo atkritumu apsaimniekošanu. Nodrošinātas visa veida atkritumu šķirošanas iespējas

Apkaimē ir nodrošināts vismaz viens iedzīvotājiem pieejams šķirošanas punkts, kurā ir iespēja šķirot papīru un kartonu, stiklu, plastmasu un metālu.

Apkaimē ir nodrošināts vismaz viens iedzīvotājiem pieejams ofisa un mājas kaitīgo atkritumu šķirošanas punkts, kas pieņem baterijas, nolietoto elektrotehniku, eļļas, spuldzes, u.c.

Apkaimē ir nodrošināts vismaz viens iedzīvotājiem pieejams kompostēšanas, organisko atkritumu savākšanas punkts.

Ilgtspējīgas enerģijas tehnoloģijas

MĒRĶIS

Veicināt atjaunojamas enerģijas piegādi un vietēju ražošanu

Apkaimes enerģijas patēriņam tiek piegādāta enerģija, kas iegūta no atjaunojamiem energoresursiem.

Apkaimē darbojas iekārtas, kas ražo enerģiju no atjaunojamiem energoresursiem.

Apkaimes infrastruktūras novietojums pieļauj saules enerģijas izmantošanu.

Energoefektivitāte

MĒRĶIS

Esošo ēku energoefektivitātes uzlabošana un jaunbūvējamo ēku augstāki energoefektivitātes rādītāji

Veiktas darbības, lai samazinātu enerģijas patēriņu mājāsaimniecībās un komercsektorā.

Veiktas darbības, lai samazinātu enerģijas patēriņu publiskajai infrastruktūrai (ielu apgaismojums, luksofori u.c.).

Kvalificēta speciālista izstrādāta enerģijas stratēģija.

Enerģijas stratēģija nodrošina CO² izmešu samazināšanos apkaimē ar mērķi veicināt CO² neitrālu attīstību un tālākā nākotnē - CO² negatīvu attīstību.

Ūdens resursu efektīva izmantošana

MĒRĶIS:

Visa veida ūdens patēriņa samazināšana un pieejamības nodrošināšana

Samazināts ūdens patēriņš infrastruktūras uzturēšanas vajadzībām.

25% no notekūdeņiem ir reciklēti un atgriezti ūdens aprītē.

Iekšējais ūdens patēriņš samazināts par 20% pret bāzes vērtību.

Veiktas darbības ūdens piesārņojuma no notekūdeņiem samazināšanai.

Ekonomika

MĒRĶIS:

Palielināt ekonomisko labklājību

Attīstība nesamazina esošo nodarbinātības līmeni.

Jebkura infrastruktūra papildina un veicina esošās ekonomikas attīstību teritorijā (var iekļaut transporta, komunikāciju, kopienas, tehnisko un industriālo infrastruktūru).

Jebkura attīstība teritorijā veicina pozitīvu nodarbinātības palielināšanos reģionā un vietējā teritorijā, izveidojot jaunas darba vietas un/vai atbalstot/uzlabojot ieguvumus un/vai uzlabojot produktivitāti.

Sadarbībā ar apmācību sniedzēju, tiek nodrošinātas mācību iespējas vietējiem iedzīvotājiem un uzņēmējiem. Tas var iekļaut: tehniskās koledžas, universitātes, augstākas izglītības iestādes, mācekļu programmas. Nav jāatrodas teritorijā.

Attīstot teritoriju, plānos iekļautas investīciju piesaistes iespējas. Veicināta investīciju piesaiste lietām, kas iztrūkst apkaimē.

Veikta ekonomiskā izpēte, skaidri apzinot nepieciešamības un iespējas, kā veicināt ekonomiskās situācijas uzlabošanu un ekonomisko labklājību apkaimē. (Apzinot vietējos uzņēmējus, nodarbinātības līmeni, iedzīvotāju specifiskās prasmes, ekonomiskās aktivitātes līmeni, pieejamo infrastruktūru, darba un mācību iespējas iedzīvotājiem, trūkstošo prasmju analīzi).

Darba vietu pieejamība

MĒRĶIS:

Veicināt lokālu ekonomisko izaugsmi un darba vietas

Pilsētas centru daļās vismaz 30% no dzīvojamās platības atrodas 800m kājāmiešanas attālumā no darba vietām.

Apkaimes uzturēšanas darbiem, vismaz 50% darbinieku ir no tuvējās apkārtnes.

Celtniecībā, veicot rekonstrukciju vai remontu apkaimē, ir nodrošināts, ka vismaz 10% no darbiniekiem ir no tuvējās teritorijas.

Neatīstot apkaimē piedāvāto darbavietu samazināšana.

Apkaimē atbalsta lokāli raksturīgo, mantoto prasmju saglabāšanu un attīstību.

Sadarbojoties ar mācību iestādēm, universitātēm nodrošināta prasmju attīstību teritorijā.

Tiek risinātas ģeogrāfiski nozīmīgas vides, sociālās vienlīdzības un publiskās veselības prioritātes.

leinteresēto pušu analīze

Rokasgrāmatas 1. sadaļā tika aprakstīti vispārēji iesaistes principi. Otrā seminārā Paņevežā dalībnieki tika iepazīstināti ar vairākiem iesaistes instrumentiem un metodēm, kuras ieteicams izmantot, organizējot telpisko transformāciju procesus cilvēku apdzīvotās vietās vispār un īpašo vajadzību telpas it sevišķi. Starp zināmākām pieejām ir tā saucamās Arnšteina kāpnes – iedzīvotāju iesaistes procesa organizācijas principi, izklāstīti 1969. gada populārā Šeri Arnštaina rakstā. Arnštains nosauc astoņas “kāpnes”- no pasīvās līdz aktīvajai komunikācijām. Tās ietver darbības, vērstas uz dažādiem mērķiem: pasīvā iesaiste ar mērķi izglītēt un sniegt emocionālo palīdzību, informējot, konsultējot un aktīvo iesaisti, veidojot partnerības, deleģējot pilnvaras un stiprinot sociālo uzraudzību. Lai izprastu, kādu pieeju – pasīvās vai aktīvās iesaistes - izvēlēties katrā telpiskās transformācijas gadījumā, nepieciešams apzināt sociālo kontekstu, veicot 10 iesaistes noteikšanas soļus. (17. shēma) Sadarbojoties ar iesaistītām pusēm, ļoti svarīgi veikt pastāvīgu procesa pārraudzību. Katra projekta rīcības komanda, kurā noteikti jābūt iekļautiem speciālistiem ar socioloģijas ekspertīzi, var radīt savus pārraudzības rīkus. 18. shēmā attēlota iesaistes pārraudzības tabula vispārējās veidlapas veidā.

17. shēma 10 iesaistes noteikšanas soļi

Iesaistes noteikšanas solis	Pamatjautājumi
1 Prioritāro jautājumu noteikšana	Kādi ir iespējamie riski un iespējas, ko rada projekts?
2 leinteresēto pušu analīze un konsultācijas plāns	Kādas puses projektu ietekmē, un kam ir intereses, kas varētu ietekmēt rezultātus?
3 Sākotnēja informācija	Kā ieinteresētajām pusēm tiks paziņota informācija pirms konsultācijas nozīmīgā veidā?
4 Piemērotākie forumi un metodes konsultāciju procesam	Kā būtu jāorganizē konsultēšanas pasākumi?
5 Sūdzību atklāšanas mehānismi (atsauksmes un sūdzību izskatīšanas mehānismi)	Kādā veidā ieinteresētās puses var meklēt tiesiskās aizsardzības līdzekļus, ja viņiem šķiet, ka projekts viņiem vai videi nodara kaitējumu?
6 Projektēšanas un ieviešanas lēmumi, ņemot vērā ieinteresēto personu viedokļus	Kā ieinteresēto personu bažas un ieteikumus ņems vērā lēmumu pieņemšanā par projektu un vispārējā vadības sistēmā?
7 Atsauksmes ieinteresētajām personām un lēmumu pieņemšanas caurskatāmība	Kā ieinteresētās personas tiks informētas par projektu lēmumiem un kā tiek iestrādāti viņu uzskati un ieguldījums?
8 Pamata dati, rīcības plāni un vadības sistēmas	Kādus rīcības plānus projekts īsteno, lai samazinātu risku un palielinātu ieguvumus projekta ieinteresētajām personām? Kā projekts izveidos un uzturēs piemērotu vadības sistēmu vides un sociālo jautājumu risināšanai?
9 Dokumentācija un publiskošana	Kādi mehānismi ir izveidoti, lai dokumentētu un atklātu būtisku informāciju par projektu?
10 Pastāvīgas diskusijas ar ieinteresētajām pusēm projekta implementācijas stadijā	Kādi mehānismi ir izveidoti, lai nodrošinātu ieinteresēto personu informēšanu un iesaistīšanu projekta īstenošanā?

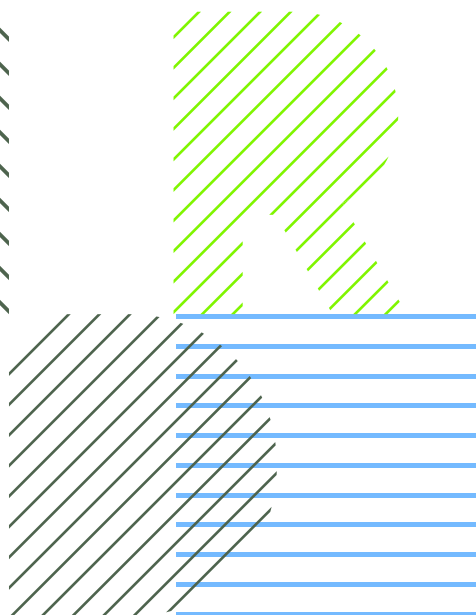
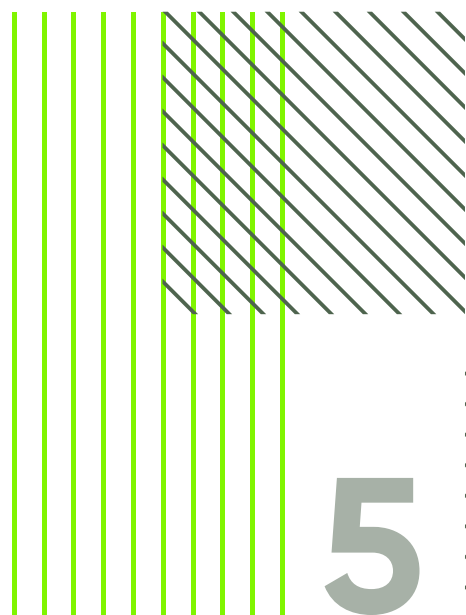
leinteresēto personu pārvaldības veidlapa

leinteresēto pušu pārvaldības plāna piemērs - reģionālajai elektrotehnikai paredzētā hidroelektrostacijas vēja parka būvprojekts

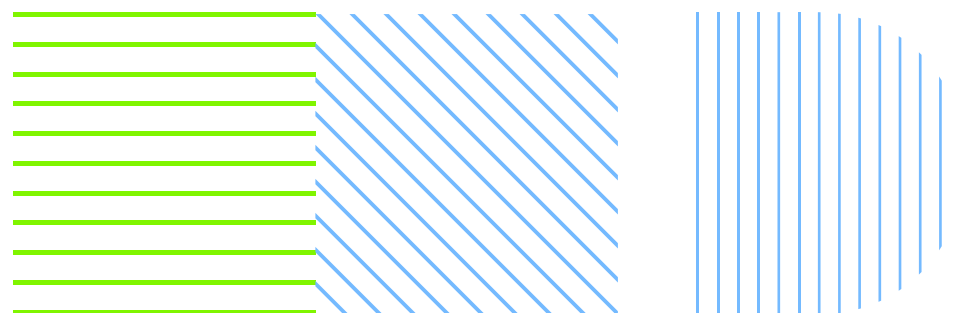
18. shēma Iesaistes pārraudzības tabula

Projekta nosaukums		Sākuma datums		Versijas numurs	0.0.0
Klients		Beigu datums		Sagatavošanas datums	
Kontaktpersona		Ilgums		Autors	

leinteresēto personu pārvaldība										
Pārskats								Kontakti		
leinteresētā persona vai grupa	Amats	Intereses Cik lielā mērā projekts viņu ietekmēs? (1, 2, 3)	Ietekme Cik lielā mērā projekts viņu ietekmēs? (1, 2, 3)	Personas svarīgākais mērķis	Kādu pieensumu viņš/ viņa dos projektam?	Labākais menedžmenta veids	Piezīmes	Adrese	E-pasts	Tālruna numurs
Jānis Ivanovs	Projekta vadītājs	1	1	Iekļauties laikā un budžetā; bez pārsteigumiem	Projekta vadība ikdienā; deleģēs mazākus projektus, bet vispārīgi atbildīgā persona	Tālruna sarunas par svarīgākajiem atskaites punktiem; iknedēļas e-pasta ziņojumu kopsavilkumi, klātienēs tikšanās pēc nepieciešamības				
Institūcijas grupa	Komunālo pakalpojumu uzņēmuma prezidents	1	1	Budžets un grafiks; apmierināti darbinieki	Ikdienā ļoti nelielu, bet gribēs tikt iekļauts informācijas plūsmā	Mēneša sanāksmes ar atskaites punktiem un informāciju par budžetu				
Nevalstiskā organizācija		2	3	Vēlas justies iekļauti un novērtēti	Ļoti nelielu, bet vēlas saņemt informāciju, ja to prasa sabiedrība	Vispārīgas progresā atskaites uzņēmuma mērogā, kā arī daudzas citas iniciatīvas				
Iedzīvotāji		2	2	Aizsargāt un pārraudzīt lietojamo ārtelpu	Var apspriest projektu savās publikācijās un medijos	Iegūt pilnīgu informāciju jau iepriekš un vienoties par projekta parametriem un laika grafiku. Regulāri apziņot	Viņi var savu viedokli paust ļoti skaļi, un mēs vēlamies viņu līdzdalību			

Literatūras saraksts

Litratūras saraksts

- Boyle, R. (1993). Changing partners: the experience of urban economic policy in west central England. *Urban studies*, 30(2), pp. 309 – 324.
- Breeam. (2012). Communities technical manual. [online] Available: https://www.breeam.com/communitiesmanual/#_frontmatter/breeam_communities.htm%3FTocPath%3D_____1 [cited 28. Febr. 2020].
- Burinskienė M., Lazauskaitė D., Bielinskas V., (2015). Preventive Indicators for Creating Brownfields", *Sustainability 2015*, [online] Volume 7 (6). Available: <https://www.mdpi.com/2071-1050/7/6/6706/htm> [cited 28. Febr. 2020].
- Campkin, B. (2014). On regeneration. In Borden, I., Fraser, M., Penner, B. (eds.). *Forty Ways to Think about Architecture: Architectural History and Theory Today*. Chichester: John Wiley & Sons, pp. 54-59.
- Cavanagh, M. (2012). *Second order Project management*. London: Routledge.
- Clark, J., Wright, V. (2018). Urban regeneration in Glasgow: looking to the past to build the future? The case of the 'new Gorbals'. In Clark, J., Wise, N. (eds.). *Urban Renewal, Community and Participation: Theory, Policy and Practice*. Cham: Springer, pp. 45-70.
- Couch C., Fraser, Ch., Perey, S. (2003). *Urban Regeneration in Europe*. Oxford: Blackwell Publishing.
- DGNB GmbH. (2015). *DGNB System. New Urban Districts*. [online] Available: https://www.dgnb-system.de/en/schemes/scheme-overview/urban_districts.php [cited 28. Febr. 2020].
- Flyvbjerg, B., Ansar, A., Budzier, A. et al. (11 more authors). (2018). Five things you should know about cost overrun. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 118. pp. 174-190.
- Flyvbjerg, B. (2008). Curbing optimism bias and strategic misrepresentation in planning: Reference class forecasting in practice. *European planning studies*, 16 (1). pp. 3-21.
- Fouseki, K., Nicolau, M. (2018). Urban heritage Dynamics in 'heritage-led regeneration': towards a sustainable lifestyles approach. *The Historic Environment: Policy & Practice*. 9 (3-4), pp. 229-248.
- Hurley A. (2010). *Beyond Preservation. Using Public History to Revitalize Inner Cities*. Philadelphia: Temple University Press.
- Jackson J. B., Finka M., Hermann G., Kliučininkas L., Lemešenoka N., Petriková D., Pletnická J., Teirumnieks E., Velykienė D., Vojvodíková B., Zahnašová M., Zubková M., (2010). *Degradētās teritorijas. Rokasgrāmata. Starpdisciplinārs mācību līdzeklis degradēto teritoriju atjaunošanai - Mācību līdzeklis Latvijai un Lietuvai*. Ostrava: VŠB-Ostravas Tehniskās universitātes Būvniecības fakultāte, 140. lpp.
- Lever, J. (2005). *Mainstreaming Regeneration. Economic & Social Research Council*. Postgraduate Research Programme. [online] University of Huddersfield. Available: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121029115835/http://www.communities.gov.uk/documents/corporate/pdf/143840.pdf> [cited 28. Febr. 2020].
- Meyer, K., & Pfnür, A. (2015). Cognition biases in real estate investment decisions. Empirical evidence from the German development market ERES eres 2015_91, European Real Estate Society (ERES). [online] *Ideas*. Available at: https://ideas.repec.org/p/arz/wpaper/eres2015_91.html [cited 28. Febr. 2020].
- Mitleton-Kelly, E. (2003). Ten Principles of Complexity & Enabling Infrastructures. In: Mitleton-Kelly, E., *Complex systems and evolutionary perspectives on organisations: The application of complexity theory to organisations*. Amsterdam (etc): Pergamon, pp. 23-50.
- Roberts, P. (2000). The evolution, definition and purpose of urban regeneration. In: Roberts, P., Sykes, H. (eds.). *Urban Regeneration: A Handbook*. Los Angeles (etc): Sage, pp.9-36.
- Saynisch, M. (2010). Beyond frontiers of traditional project management: An approach to evolutionary, self-organizational principles and the complexity theory—results of the research program. *Project Management Journal*. [online] Volume 41 (2), pp. 21–37. Available: doi:10.1002/pmj.20159 [cited 28. Febr. 2020].
- Syrett S., North D. (2008). *Renewing neighbourhoods: Work, enterprise and governance*. Bristol: The Policy Press.
- Šolks, G. (2011). The changes of urban structures in former working-class neighborhoods in Riga. *European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives. Conference Volume*. Riga: The University of Latvia Press, pp. 514-522.
- Tanguaya, G., Rajaonson, J., Lefebvre, J-F., Lanoiec, P. (2010). Measuring the sustainability of cities: An analysis of the use of local indicators. *Ecological Indicators*, 10(2), pp. 407.-418.
- Thurber, A. (2018). Keeping more than homes: a more than material framework for understanding and intervening in gentrifying neighbourhoods. In: Clark, J., Wise, N. (eds.) *Urban Renewal, Community and Participation: Theory, Policy and Practice*. Cham: Springer, pp. 25-43.
- Timofejevs, A. (2015). *Urbāno teritoriju kvalitātes novērtēšanas metodoloģija un Rīgas apkaimes "Āgenskalna priedes" piemērs*. Maģistra darbs. Latvijas Universitāte.
- Weaver, W. (1948). Science and Complexity. *American Scientist*, 36 (4), pp. 536-544.
- Woolrych, R., Sixsmith, J. (2013). Placing well-being and participation within processes of urban regeneration. *International Journal of Public Sector Management*, 26(3), pp. 216-231.

Labas prasēs piemēri

Emscher Landscape Park

Veyrat, R. (2020). Industrial Arts, IBA Emscher Park. [online] *CPPA Blog*. Available at: <http://www.garciabarba.com/cppa/arte-industrial-iba-emscher-park/?lang=en> [cited 28. Febr. 2020].

Internationale Bauausstellung Emscher Park, (2019). *Wikipedia*. [online] Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Internationale_Bauausstellung_Emscher_Park [cited 28. Febr. 2020].

Landscape park. *Landschaftspark Duisburg-Nord*. [online] Available at: <https://www.landschaftspark.de/en/visitor-information/landscape-park/> [cited 28. Febr. 2020].

Emscher Landschaftspark, (2016). *Emscherkunst*. [online] Available at: <https://www.emscherkunst.de/en/emscher-river/emscher-landschaftspark/> [cited 28. Febr. 2020].

Landry, C. (1999). *Innovation in a non-innovative Setting: The Case of Emscher Park*. [pdf] Charles Landry. Available at: <http://charleslandry.com/panel/wp-content/uploads/downloads/2015/03/Emscher-Park-A-model-of-culture-led-regeneration.pdf> [cited 28. Febr. 2020].

Philips site Eindhoven

Strijp-T+R. *This is Eindhoven*. [online] Available at: <https://www.thisiseindhoven.com/en/start/maker-districts/strijp-t-r> [cited 28. Febr. 2020].

Strijp-T+R. *This is Eindhoven*. [online] Available at: <https://www.thisiseindhoven.com/en/visit/exciting-districts/strijp-s> [cited 28. Febr. 2020].

Strijpr. *Strijps's Official Website*. [online] Available at: <https://strijpr.nl/> [cited 28. Febr. 2020].

Strijpr. *Strijp-s's Official Website*. [online] Available at: <https://strijp-s.nl/> [cited 28. Febr. 2020].

Strijp-R, an Eindhoven hotspot!. *Local Life*. [online] Available at: <https://www.local-life.com/eindhoven/articles/strijp-r> [cited 28. Febr. 2020].

Strijp R, Eindhoven. *Herbestemming*. [online] Available at: <https://www.herbestemming.nu/projecten/strijp-r-eindhoven> [cited 28. Febr. 2020].

Strijp-S, (2018). *Wikipedia*. [online] Available at: <https://en.wikipedia.org/wiki/Strijp-S> [cited 28. Febr. 2020].

Strijp-S/T. *Brainporteindhoven*. [online] Available at: <https://brainporteindhoven.com/int/business/campuses/strijp-s-t/> [cited 28. Febr. 2020].

Strijp-S, (2001). *West8*. [online] Available at: <http://www.west8.com/projects/strijp-s/> [cited 28. Febr. 2020].

Barcelona

BCN Map. *City of Barcelona*. [online] Available at: <https://w33.bcn.cat/plano/BCN/EN/> [cited 28. Febr. 2020].

Barcelona Waterfront, (2011). *Courses.washington*. [online] Available at: https://courses.washington.edu/gehlstud/gehl-studio/wp-content/themes/gehl-studio/downloads/Autumn2011/A11_BarcelonaWaterfront.pdf [cited 28. Febr. 2020].

Liverpool presentation. *Cpsv.upc*. [online] Available at: http://www-cpsv.upc.es/documents/LIVERPOOL_PRESENTATION.pdf [cited 28. Febr. 2020].

Jauhainen, J. (1995). Waterfront redevelopment and urban policy: The case of Barcelona, Cardiff and Genoa. *European Planning Studies*. [online] Volume 3(1):3-23 Available at: https://www.researchgate.net/publication/232959534_Waterfront_redevelopment_and_urban_policy_The_case_of_Barcelona_Cardiff_and_Genoa [cited 28. Febr. 2020].

Park Spoor Noord

Park Spoor Noord, Antwerp. *Oppla*. [online] Available at: <https://oppla.eu/casestudy/19438> [cited 28. Febr. 2020].

Spoor Noord, Antwerp, Belgium E-Compendium: Good Practice Case Studies. *Luda project*. [online] Available at: http://www.luda-project.net/compendium/pdf/hbe6_antwerp.pdf [cited 28. Febr. 2020].

Urban park lifts up poorest neighbourhoods of Antwerp, but for whom?. *Euroscope*. [online] Available at: <https://euroscopemag.eu/urban-park-lifts-up-poorest-neighbourhoods-of-antwerp-but-for-whom/> [cited 28. Febr. 2020].

Spoorzone Tilburg

Spoorzone013. *Spoorzone013's official site*. [online]
Available at: <https://www.spoorzone013.nl/>
[cited 28. Febr. 2020].

Makeitintilburg. *Makeitintilburg's official site*. [online]
Available at: <https://www.makeitintilburg.com/en/make-it/tilburg-you-are-there/spoorzone>
[cited 28. Febr. 2020].

Spoorzone Masterplan. *Bdp*. [online]
Available at: <http://www.bdp.com/en/projects/projecten/n-z/Spoorzone-Tilburg/>
[cited 28. Febr. 2020].

Stipo. Spoorzone Tilburg: In the footsteps of the kind and queen. The city at a level. [online]
Available at: <https://thecityateyelevel.com/stories/spoorzone-tilburg-in-the-footsteps-of-the-king-and-queen/> [cited 28. Febr. 2020].

Park am Gleisdreieck

Park am Gleisdreieck. *Landezine*. [online]
Available at: <http://landezine.com/index.php/2011/09/landscape-architecture-berlin-01/>
[cited 28. Febr. 2020].

Park am Gleisdreieck. *Gruen Berlin Gruppe*. [online]
Available at: <https://gruen-berlin.de/en/gleisdreieck/about-the-park>
[cited 28. Febr. 2020].

Park am Gleisdreieck. *Wikipedia*. [online]
Available at: https://de.wikipedia.org/wiki/Park_am_Gleisdreieck
[cited 28. Febr. 2020].

Pac del Clot

Parc del Clot. *Barcelona*. [online]
Available at: https://www.barcelona.cat/en/que-hacer-en-bcn/parques-y-jardines/parque-del-clot_92086017160.html
[cited 28. Febr. 2020].

Westergasfabriek

Westergasfabriek. *Westergasfabriek*. [online]
Available at: <http://www.project-westergas-fabriek.nl/english> [cited 28. Febr. 2020].

Westergasfabriek, Amsterdam. *Herbestemming*. [online]
Available at: <https://www.herbe-stemming.nu/projecten/westergasfabriek-amsterdam>
[cited 28. Febr. 2020].

Cultuurpark Westergasfabriek / Gustafson Porter + Bowman, (2017). *Archdaily*. [online]
Available at: <https://www.archdaily.com/803228/cultuurpark-westergasfabriek-gustafson-porter-plus-bowman>
[cited 28. Febr. 2020].

Culture park Westergas fabriek. *Creative Cities*. [online]
Available at: <https://creativecities.nl/projects-2/westergasfabriek/>
[cited 28. Febr. 2020].

Forum and Corso Karlin Prague

Forum Karlin. *RBTA*. [online]
Available at: <https://www.ricardobofill.com/projects/forum-karlin/>
[cited 28. Febr. 2020].

Corso I Karlin. *RBTA*. [online]
Available at: <http://www.ricardobofill.com/projects/corso-i-karlin/>
[cited 28. Febr. 2020].

Forum Karlin. *Archiweb*. [online]
Available at: <https://www.archiweb.cz/en/b/corso-karlin>
[cited 28. Febr. 2020].

Corso Court Karlin, (2014). *Archilovers*. [online]
Available at: <https://www.archilovers.com/projects/113583/corso-court-karlin.html>
[cited 28. Febr. 2020].

Sugar factory Veurne

Suikerfabriek. *Suikerfabriek*. [online]
Available at: <https://www.suikerfabriek.be/>
[cited 28. Febr. 2020].

Master plan former sugar factory – Veurne-veurne. *Omgeving*. [online]
Available at: <https://omgeving.be/en/blog/projecten/master-plan-former-sugar-factory/>
[cited 28. Febr. 2020].

Project - sugar factory – Veurne-veurne. *Manage*. [online]
Available at: <http://www.manageplus.eu/en/manageplus/pilot-projects/sugar-factory-veurne.html> [cited 28. Febr. 2020].

Team `Sugar Park` releases plan for redevelopment of the Sugar Factory site in Veurne, (2017). *WLA*. [online]
Available at: <https://worldlandscapearchitect.com/team-suger-park-wins-tender-veurne-en-starts-redevelopment-of-a-new-green-neighbourhood/#.XdvJ3JMzblU>
[cited 28. Febr. 2020].

